

7 568

1989. máj. 8. 91

AZ ORVOSI KÖNYVTÁROS

1989

29.évf.

2-3

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI INFORMÁCIÓS INTÉZET
ÉS KÖNYVTÁR BUDAPEST

CONTENTS AND SUMMARIES IN ENGLISH
СОДЕРЖАНИЕ И РЕЗЮМЕ НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ

A z
O R V O S I K Ö N Y V T Á R O S
Medical Librarian

1989

29. évf.

2-3. sz.

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI INFORMÁCIÓS INTÉZET ÉS KÖNYVTÁR
B u d a p e s t

Felelős szerkesztő:

dr FEDINECZ Sándor

Szerkesztő:

dr BENDA Mária

KOVÁCS Katalin

Szerkesztőség:

Országos Orvostudományi Információs

Intézet és Könyvtár

Hálózati és módszertani osztály

Budapest, VIII., Szentkirályi u.21.

Tel.: 138-4133; -4333; -4533

Lapunk munkatársai:

Régis RIVET, a Bibliothèque Interuniversitaire de Médecine restauráló könyvtárosa, Párizs; J. OSLET, a Belga gyógyszerész egyesület Dokumentációs szolgálatának igazgatója, Brüsszel; Monique LENOIR, a Bibliothèque Universitaire könyvtárosa, Saint-Etienne, Franciaország; dr BORSY Tamás, az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár osztályvezetője, Budapest; dr KOLTAY Tibor, az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár munkatársa, Budapest; BENICZKY Gáborné, az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár munkatársa, Budapest.

HU ISSN 0030-6010

Felelős kiadó: dr FEDINECZ Sándor

Készült: az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár

Sokszorosító osztályán

Felelős vezető: Selmecsi Nándor

Pld.sz.: 300 B/5, Budapest, 1989.

A Z O R V O S I K Ö N Y V T Á R O S

Az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár
T á j é k o z t a t ó j a

1989

29. évfolyam

2-3. szám

T A R T A L O M

Oldal

K ü l f ö l d i o r v o s i k ö n y v t á r o s o k é s t á j é k o z t a t ó k i r j á k

Régis RIVET: La BIUM. Son organisation et son avenir	111
Régis RIVET: Az orvostudományi egyetemközi könyvtár szervezete és jövője	121
J. OSLET: L'information scientifique sur les médicaments	131
J. OSLET: Tudományos információ a gyógyszerekről	153
Monique LENOIR: L'utilisation des CD-ROM dans les biblio- theques americaines	173
Monique LENOIR: A CD-ROM felhasználása az amerikai könyv- tárakban	211

T á j é k o z t a t ó i n k i r j á k

BORSY Tamás: A szakirodalmi információszolgáltatás Angliában	237
KOLTAY Tibor: Adalékok a referálás jövőjének problémaköréhez	251

K ü l f ö l d i t a n u l m á n y u t a k

BENICZKY Gáborné: A moszkvai Országos Orvostudományi Könyvtár /Tanulmányut 1989. június 5-8./	259
Hírek	264

THE MEDICAL LIBRARIAN
Bulletin
of the National Institute for Medical Information

=====

1989	Vol. 29	No 2-3
------	---------	--------

=====

C O N T E N T S

I n f o r m a t i o n f r o m a b r o a d

- Régis RIVET: The BIUM. Organisation and future of the inter-
university library 111
- J. OSLET: Scientific information on drugs 131
- Monique LENOIR: The application of CD-ROM in American
libraries 173

L i b r a r i a n s w r i t e

- Tamás BORSY: Special literature information service in
England 237
- Tibor KOLTAY: Additional thoughts to the problem of the
future of abstracting 251

S t u d y t o u r s

- Ágota BENICZKY: National Medical Library, Moscow.
/Study tour, June, 5-8, 1989/ 259
- News 264

La B I U M

SON ORGANISATION ET SON AVENIR

Régis RIVET

Bibliothèque Interuniversitaire de Médecine

Paris

I - Bref historique et statut actuel:

La B.I.U.M. est l'héritière de la Bibliothèque de l'Ancienne Faculté de Médecine. Historiquement, la première mention d'une bibliothèque remonte à l'année 1391, mais, après bien des vicissitudes, il faut attendre l'année 1733 avec le don du savant médecin parisien François Picoté de Belestre /1661-1732/ pour trouver l'origine de la Bibliothèque actuelle. Depuis cette date, des dons, des acquisitions diverses ont permis d'enrichir ce fonds.

Actuellement, la Bibliothèque de l'ancienne Faculté de Médecine de Paris est une Bibliothèque Interuniversitaire, service commun aux Universités de Paris V /René Descartes/, Paris VI /Pierre et Marie Curie/ et Paris VII. Elle assure de plus, la charge du Centre d'Acquisition et de Diffusion de l'Information Scientifique et Technique /C.A.D.I.S.T./ en Médecine et en Odonto-stomatologie. Elle héberge également le Centre Régional 29 /CR 29/ du Catalogue Collectif National des publications en série /C.C.N./.

II - Composition du fonds:

Fonds ancien:

A partir de la donation Picoté de Belestre et avec des enrichissements successifs, la Bibliothèque possède l'un des fonds anciens les plus riches du monde. Elle compte en effet une centaine d'incun-

ables médicaux, plus de 3 000 ouvrages du XVIIe siècle, environ 6 000 du XVIIIe siècle et bien davantage, évidemment, pour les suivants. Le nombre d'incunables peut paraître assez peu important, mais, étant donné l'organisation des bibliothèques Universitaires Françaises de Médecine, il convient de se souvenir qu'elles sont destinées principalement à fournir la documentation aux étudiants et aux chercheurs, donc tournées davantage vers la recherche scientifique que vers la recherche historique ou rétrospective.

Manuscripts:

La Bibliothèque possède également un fonds de manuscrits important: les "Commentaires" qui vont de 1395 à 1786 et qui constituent le compte-rendu en 24 volumes in folio de la vie de la Faculté de Médecine sous l'Ancien Régime, ou des manuscrits de Laennec de 1808-1825 ou des manuscrits d'auteurs contemporains, comme Pierre Vallery-Radot.

Réserve et Fonds spécial d'histoire de la Médecine:

Une salle de Réserve rassemble les plus précieux de ces ouvrages anciens. Pres de cette Réserve, une salle d'Histoire de la Médecine met à la disposition des étudiants et des chercheurs, en accès libre, les ressources biographiques, bibliographiques et tous les ouvrages concernant l'histoire des sciences médicales, qui leur sont nécessaires. Pres de cette salle est également conservée une collection iconographique, comprenant un ensemble important de portraits gravés et environ 4 000 clichés de gravures établis d'après le fonds ancien, classés par siècle et par spécialités; la moitié d'entre eux sont en consultation directe sous forme de tirage papier.

Ouvrages:

La bibliothèque dispose d'une collection très importante d'ouvrages de médecine car elle s'est fixée pour principe d'acquérir systématiquement tous les ouvrages français intéressant le domaine médical et biologique, et, en littérature étrangère, les grands traités et les ouvrages dit classiques.

Périodiques:

Soucieuse de fournir a ses lecteurs les documents primaires détectés par la consultation des bibliographies, automatisées ou non, la bibliotheque possede plus de 20 000 titres de périodiques, dont pres de 3 660 en cours.

Theses:

S'étendant sur plus de neuf kilometres de rayons, la collection de theses comprend la quasi totalité des theses parisiennes depuis 1539, un nombre tres important des theses anciennes de Montpellier et de Strasbourg ainsi que la totalité des theses imprimées soutenues depuis la création des Facultés de médecine de province /a la fin du 19eme siecle/ jusqu'a l'époque actuelle.

Un grand nombre de theses étrangères, dont certaines fort anciennes, complètent ce fonds.

Fonds dentaire:

La Bibliotheque Interuniversitaire de Médecine a bénéficié en 1983 de la donation de la Bibliotheque de l'Ecole dentaire de Paris qui est venue enrichir son propre fonds dans le domaine odonto-stomatologique. Il comprend environ 2 000 titres de périodiques dont 400 vivants, 350 metres linéaires de theses et environ 10 000 ouvrages. Ce fonds dentaire est ouvert au public dans des batiments situés 45 rue des Saints Peres et constitue une section particuliere de la B.I.U.M.

Role local:

Ouverte au public sans aucune restriction, la B.I.U.M. met a la disposition de ses lecteurs environ 450 places réparties entre plusieurs salles:

- Une grande salle de Travail ou se trouvent l'ensemble des catalogues et un groupe de cinq appareils de reprographie a sous, gérés par une entreprise extérieure.
- Une salle de périodiques ou va etre implanté un service de consultation de microfiches, de diapositives, de vidéocassettes et de vidéodisques.
- Une salle de bibliographies, en acces direct, qui met a la disposition des lecteurs, sur 2 niveaux, environ 800 titres de bibliographies et d'ouvrages de référence.

- Une salle d'histoire de la médecine en acces direct.
- Une salle de réserve.

Chaque salle de lecture est présidée, en principe par un conservateur qui guide les lecteurs dans leur recherche.

Les conservateurs responsables de la salle de bibliographie orientent les chercheurs vers la documentation a plus adaptée a leur sujet.

Ils assurent également la recherche documentaire automatisée en interrogeant Pascal, Medline, ainsi que les autres bases de données de la N.L.M., Excerpta Médica, et Psycinfo.

A tout lecteur qui a constitué sa bibliographie, le personnel offre de la compléter par l'indication des cotes des documents possédés par la B.I.U.M.; pour les localisations des périodiques qui ne se trouvent pas a la bibliotheque il interroge le catalogue collectif national des périodiques /C.C.N./ chargé sur l'ordinateur de la D.B.M.I.S.T. a l'Isle d'Abeau. Les articles peuvent alors etre demandés rapidement au titre du pret interbibliotheques au moyen de la messagerie électronique. Ainsi l'utilisateur obtient tres vite l'accès aux documents primaires dont il a besoin.

L'utilisateur peut également consulter, en libre acces et gratuitement, le catalogue C.C.N. enregistré sur un disque compact CD-ROM /MYRIADE/. Ce disque permet une interrogation par titre de périodique, ou par un mot du titre, ou par le nom de l'éditeur scientifique. Il doit etre commercialisé a la fin de l'année 1988: une édition annuelle, voire semestrielle, est prévue. Les bibliothécaires et les documentalistes /mais non les usagers/ peuvent avoir acces au "mode expert" qui permet une interrogation par ISSN.

Role régional:

La B.I.U.M. est responsable pour une cinquantaine de bibliothèques biomédicales de l'Ile de France de la saisie totale et de la mise a jour partielle du catalogue collectif national des périodiques C.C.N. De plus, en tant que centre régional thématique du C.C.N., elle sert d'intermédiaire entre le centre national et ces bibliotheques d'Ile de France. Elle assure la formation nécessaire du personnel de ces établissements afin de lui permettre de rédiger correctement les bordereaux de saisie /créations, corrections des notices, etc./, d'opérer valablement l'interrogation en ligne et de réaliser la mise a jour des localisations quand il

dispose du matériel ad hoc. C'est aussi la B.I.U.M. qui assure la diffusion de l'intégralité du C.C.N. sur microfiches et des catalogues imprimés auprès des établissements concernés.

Le C.C.N. serait évidemment inutilisable s'il ne comportait pas un répertoire des bibliothèques participantes ou l'on trouve, entre autres, les modalités d'accès aux documents. En ce qui concerne les bibliothèques biomédicales d'Ile de France, ce répertoire est réalisé par le personnel de la B.I.U.M.

La tâche qui incombe à la B.I.U.M. s'avère de plus en plus lourde car son rôle régional commence à être connu, peut-être même reconnu, ce qui a pour conséquence un nombre grandissant de demandes d'informations par téléphone de la part de laboratoires de recherches aussi bien universitaires que pharmaceutiques et de petits centres de documentation très spécialisés. Cette extension de notre activité qui comble incontestablement une lacune dont nous n'avions pas conscience jusqu'à présent, est acceptée sans aucun problème par les membres du service des périodiques qui apprécient à leur juste valeur ces relations personnelles avec les chercheurs de l'extérieur.

Role national:

Par accord entre le Ministre des Universités et le Président de l'Université René Descartes /Paris V/ un Centre d'Acquisition et de Diffusion de l'Information Scientifique et Technique - CADIST - en Médecine et Odontostomatologie a été créé au sein de la B.I.U.M. le 6 novembre 1980. Il était précisé que notre bibliothèque pouvait bénéficier de l'aide éventuelle des bibliothèques des Unités d'Enseignement et de Recherche des Universités /U.E.R./ de Paris V, VI, VII.

Devant l'importance du rôle qui lui était attribué, la bibliothèque a recherché autour d'elle des partenaires susceptibles de participer au fonctionnement du CADIST et a été amenée à passer des conventions avec des laboratoires d'université, tandis que des bibliothèques publiques ou privées acceptaient de passer contrat avec nous:

la Bibliothèque de l'Académie Nationale de Médecine, la Bibliothèque de l'Institut Pasteur, le Centre International de l'Enfance, la Bibliothèque médicale du Val de Grace, la Bibliothèque de Laboratoire d'Anatomie de l'U.E.R. biomédicale des Saints-Peres, la Bibliothèque de l'U.E.R. de Médecine légale, la Bibliothèque de la

Société française d'ophtalmologie et le centre de documentation de la Société française de rhumatologie. Le rôle du CADIST est triple:

- acquérir
- signaler
- diffuser.

En ce qui concerne les acquisitions, le CADIST doit viser à l'exhaustivité aussi bien étrangère que française et dépister la littérature dite "souterraine" /communications à des colloques, rapports de recherche, mémoires etc./.

Il est bien évident que les moyens financiers mis à la disposition du CADIST lui imposent d'opérer un choix. Afin que celui-ci soit judicieux et corresponde bien aux besoins du corps médical, une Commission scientifique consultative spécialisée a été créée. Elle comprend 43 groupes de travail, chacun d'eux ayant comme responsable un enseignant de haut niveau qui s'entoure de collaborateurs de son choix. Les Conservateurs chargés des acquisitions de la B.I.U.M. adressent aux présidents de ces groupes des listes de documents susceptibles d'enrichir nos collections dans le domaine qui les intéresse et reçoivent en retour des informations codées sur l'opportunité des achats à effectuer: trois croix signifient "indispensable", deux croix "intéressant", une croix "à acquérir" si les crédits dont on dispose le permettent; l'absence de croix indique l'inutilité d'opérer un achat. Par ailleurs les responsables ajoutent aux listes établies par la bibliothèque l'indication de documents dont ils ont dépisté l'intérêt. Ainsi s'opère entre conservateurs et représentants qualifiés des usagers un échange fructueux d'informations.

Il y a lieu de préciser que les abonnements à de nouveaux périodiques ne sont décidés qu'après consultation systématique du C.C.N. afin d'éviter d'inutiles doublons avec les bibliothèques de la région parisienne.

En ce qui concerne le signalement, la B.I.U.M. a dû procéder jusqu'à présent de façon artisanale dans la mesure où l'automatisation du catalogage des ouvrages n'a commencé qu'au printemps 1986.

Pour les ouvrages entrés à la bibliothèque avant 1986 plusieurs catalogues ont été réalisés ou sont en cours de réalisation.

- Le catalogue des livres du 16e siècle obtenu par photocopie des fiches extraites du Catalogue général du fonds ancien. Il est actuellement en vente, soit sous forme papier, soit sous forme de microfiches diazoïques.

- Le catalogue auteurs et anonymes de la Bibliothèque de l'ancienne Faculté de Médecine de Paris des origines à 1952 est en cours de publication. Sur les 100 volumes prévus, 22 sont actuellement réalisés. On peut se les procurer uniquement sous forme de microfiches diazoïques.

- Le catalogue des livres du 17e siècle, obtenu par le même procédé que celui du 16e siècle, est en cours d'élaboration.

- La liste annuelle des nouvelles acquisitions est distribuée en un très petit nombre d'exemplaires papier mais peut-être obtenue sous forme de microfiches diazoïques.

- Notre catalogue des Congrès, Colloques et Symposia qui fut imprimé jusqu'à 1968 et que l'on peut encore se procurer, n'existe que sur fiches depuis 1969. Notre rêve serait de pouvoir le diffuser sous forme de microfiches diazoïques pour la période 1969-1986 et réaliser l'automatisation le plus tôt possible. Mais, pour le moment, il ne s'agit que d'un vœu exprimé à la D.B.M.I.S.T.

- Le catalogue imprimé des périodiques a fait l'objet de réédition puis de publication de suppléments. La réalisation du C.C.N. a rendu inutile la poursuite de son édition papier que l'on peut néanmoins se procurer pour la période antérieure à 1983.

Depuis le printemps dernier nous réalisons le catalogue de nos ouvrages en utilisant le logiciel MOBI CAT qui permet une saisie guidée et produit des fiches de catalogue conformes à la normalisation en vigueur. Il nous facilitera la production de listes d'acquisitions et alimentera le catalogue des enregistrements de MOBI CAT gérés par le SUNIST.

Il me reste à parler de la participation de la B.I.U.M. à une expérience d'interrogation en conversationnel du fichier de l'OCLC en vue de détecter les taux de réponse positive selon les catégories de documents, leur langue de publication, leur date, la configuration de nos fonds. Notre souci est en effet de pouvoir alimenter dans les meilleures conditions possibles de fiabilité et de rapidité un catalogue collectif des ouvrages interrogeable en conversationnel.

Diffuser, tel est notre souci principal. Et tout d'abord, nos ateliers. La Bibliothèque possède un atelier de reprographie, la Bibliothèque de l'Ecole dentaire possédant son propre atelier équipé en matériel Rank Xerox. Ce sont des magasiniers qui servent d'opérateurs.

Par ailleurs le service photographique comprend un laboratoire photo équipé en matériel polaroid, un laboratoire de prises de vue de microfiches, un laboratoire de tirage de microfiches diazoïques et de reproduction papier lisible à l'oeil nu, de microfiches quel que soit le taux de réduction, un laboratoire de développement-film et un laboratoire de développement-papier. Deux postes d'ouvriers photographes sont affectés à ce service.

Cet ensemble nous permet:

- La fourniture rapide des photocopies et de microfiches demandées en prêt inter. Toute commande est traitée, en principe, dans les 24 heures. Si la demande nous parvient par le truchement de la messagerie électronique, le lecteur reçoit assez rapidement le document souhaité.

- La fourniture de photographies en noir et blanc, de diapositives en noir et blanc ou en couleur.

- Le microfilmage à la demande de documents rares, précieux ou délabrés et la fourniture de microfiches diazoïques. En effet, le prêt des originaux est limité, soit qu'ils appartiennent à des collections exclues du prêt, soit que l'état du document ou que sa rareté en limite l'accès.

- Le microfilmage des documents rares, précieux et délabrés réalisé systématiquement dans les "temps morts" afin de constituer une collection de microfiches de remplacement pour la consultation sur place.

Il serait souhaitable de réaliser pour ces microfiches un catalogue automatisé accessible en conversationnel afin de faire connaître leur existence et d'éviter les doublons.

La B.I.U.M. est la bibliothèque universitaire la plus preteuse de France et elle en tire une fierté légitime.

Nous avons progressé ces dernières années et nous sommes très conscients de ce qu'il reste à faire dans le domaine documentaire médical pour satisfaire les besoins d'un public disposant de moins en moins de temps à passer en Bibliothèque et de plus en

plus désireux de recevoir très rapidement les informations qui lui sont nécessaires. Espérons que l'implantation des techniques modernes nous permettra de fournir enfin un service très rapide et de qualité.

Références:

GUENOIT /Yvonne/.- La Bibliothèque interuniversitaire de Médecine - B.I.U.M. Communication présentée à la 1ère conférence européenne des Bibliothèques médicales, Bruxelles, 22-25 octobre 1986 /IN: Contemporary topics in information transfer, vol. 5, pp. 263-271.- Amsterdam, Excerpta medica, 1987/.

Régis RIVET

Bibliothèque Interuniversitaire de Médecine
Paris

I. - Rövid történeti áttekintés és jelen állapot:

A B.I.U.M. a régi orvosi fakultás könyvtárának az utóda. Történeti szempontból a könyvtár első említése 1391-ig vezet vissza, majd egy sor viszontagság után 1733-ig kell várni a tudós párizsi orvos, Francois Picoté de Belestre /1661-1732/ adományáig, hogy megtaláljuk a jelenlegi könyvtár eredetét. Ettől az időponttól kezdve ajándékok és különféle szerzemények gyarapították az állományt.

A régi párizsi orvostudományi könyvtár mára olyan egyetemek közötti szakkönyvtárrá alakult, amely felöleli az V. kerületi "René Descartes", a VI. kerületi "Pierre et Marie Curie" és a VII. kerületi egyetemeket. Ezenfelül ellátja a műszaki, valamint a tudományos információk központi szerzeményezési és terjesztési feladatait /C.A.D.I.S.T. = Centre d'Acquisition et de Diffusion de l'Information Scientifique et Technique/ az orvostudományban és az odontostomatológiában. A fentiekén kívül magában foglalja a 29. regionális központ katalógusát, azaz a periodikák központi címjegyzékét /C.C.N. - Catalogue Collectif National/ is.

II. - Az állomány összetétele:

Régi állomány:

Picoté de Belestre adományától kezdve és a folyamatos gyarapodásokkal együtt a Könyvtár birtokában van a világ leggazdagabb régi gyűjteménye, mely mintegy 100 db orvosi ősnymtatványt, több mint 3.000 művet a XVI. századból, s kb. 6.000 művet tartalmaz a XVII. századból. Az ősnymtatványok számukat tekintve lehet, hogy kevésbé jelentősek, mégis a francia orvosegyetemi könyvtárak szervezésében fontos szerepet játszanak, úgy az orvostörténet, mint a tudományos kutatás területén.

Kéziratok:

A könyvtár állományában van ugyancsak egy igen jelentős kéziratgyűjtemény, az un. "kommentárok" 1395-től 1786-ig, amely 24 főliáns kötetet tartalmaz az orvosi kar "Régi Rendszer"⁺ alatti tevékenységéről, vagy itt találjuk Laennec kézirateit 1808-1825-ig, vagy a kortársak közül Pierre Vallery-Radot kézirateit.

Speciális, védett orvostörténeti állomány:

Ennek a régi anyagnak a legértékesebb részét külön teremben őrzik. A védett anyag melletti teremben a hallgatók és a kutatók számára szabad polcos rendszerben hozzáférhető minden biográfia, bibliográfia és minden forrásmű, amire orvostörténeti vonatkozásban szükségük lehet. Mellette külön teremben őrzik az ikonográfiai gyűjtemény jelentős anyagát. Hozzávetőleg 4.000 metszet, portré és orvosi illusztráció van itt a régi állomány alapján feldolgozva, évszázadok és szakágak szerint csoportosítva. Ezeknek mintegy a fele hozzáférhető papírmásolatban.

Könyvek:

A könyvtár állományában az orvosi könyvek hatalmas gyűjteménye található, minthogy célkitűzése szerint minden francia nyelvű orvosi és biológiai művet rendszeresen beszerez. Az idegennyelvű szakirodalomból főleg a nagy kézikönyveket és a klasszikus jellegű műveket szerzik be.

Folyóiratok:

A könyvtár folyóiratállományát folyóiratkatalógus, valamint gépesített és hagyományos bibliográfiák tárják fel. A katalógus 20.000 folyóirat címét tartalmazza, amelyek közül 3.600 kurrens.

Értekezések:

Az értekezések gyűjteménye több mint kilenc kilométer polcot foglal el. A gyűjtemény tartalmazza 1539-től a párizsi értekezések csaknem teljes állományát, ezenkívül jelentős számban Montpellier és Strassbourg régi értekezéseit, valamint a nyomtatott

⁺ Az 1789 előtti időt a franciák "Régi Rendszer"-nek hívják.

értekezések teljes állományát a vidéki orvosi fakultások beindulása óta /a 19. század végétől/ egészen napjainkig.

Ezt a gyűjteményt nagyszámu külföldi disszertáció egészíti ki, közülük némelyik nagyon régi.

Fogászati gyűjtemény:

A B.I.U.M. 1983-ban a párizsi fogászati intézet könyvtárától átvette a teljes állományt, amelyet előzőleg még odonto-stomatológiai anyaggal gyarapítottak. Kb. 2.000 folyóiratscímet tartalmaz, amelyekből 400 féle kurrens. Ezenkívül van 350 folyóórater értekezés és kb. 10.000 könyv. Ez a fogászati állomány hozzáférhető a rue des Saints Peres 45. sz. alatt, nyilvános könyvtár jellegű és a B.I.U.M. külön szekcióját képezi.

Helyi szolgáltatások:

A B.I.U.M. olvasóinak több olvasóteremben elosztva 450 hely áll rendelkezésre. Az olvasótermek megoszlása a következő:

- munkaterem az összes katalógussal, öt fénymásoló készülékkel /az utóbbiakat külső vállalat üzemelteti/,
- folyóiratolvasó, ahol mikrokártya, diapozitív, videokazetta és videolemez-szolgáltatás áll az olvasók rendelkezésére,
- bibliográfiai terem, amely két szinten kb. 800 féle bibliográfiát és referáló lapot tár fel,
- orvostörténeti terem,
- védett különterem.

Minden olvasóteremben felügyelő könyvtáros nyújt segítséget az olvasóknak a kutatásban.

A bibliográfiai terem felügyelői a kutatókat a tárgyaknak legjobban megfelelő dokumentumokhoz irányítják.

Biztosítják ezenkívül a gépi irodalomkutatást a Pascal, Medline, valamint más adatbázisok útján pld. az Excerpta Médica és a Psycinfo felhasználásával.

Minden olvasónak, aki összeállította saját irodalomjegyzékét, a könyvtáros felajánlja a kiegészítést a B.I.U.M. dokumentumbázisából. A könyvtárban nem található folyóiratok esetén a központi címjegyzékhez /C.C.N./ fordul, amely a D.B.M.I.S.T. számító-

gépére van feldolgozva Isle d'Abeau-ban. Így a cikkek könyvtárközi kölcsönzés útján gyorsan beszerezhetők elektronikus uton.

A felhasználó ugyancsak közvetlenül és ingyen fordulhat a központi katalógushoz /C.C.N./, amely /CD-ROM /MYRIADE/ kompakt lemezre van feldolgozva. Ez a lemez lehetővé teszi a keresést a folyóirat címe, a cím egy szava, vagy a tudományos kiadó neve szerint. A központi folyóirat-katalógus anyaga kereskedelmi forgalomba is került 1988 végén. Terveznek még évenkénti kiadást, illetve félévenkéntit is, így a könyvtárosok és dokumentalisták hozzáférhetnek az anyaghoz hagyományos formában is. Az ISSN szerinti lekérdezést is lehetővé kívánják tenni, de ez még kísérleti stádiumban van.

Regionális szolgáltatások:

A B.I.U.M. felelős mintegy 50 orvosbiológiai könyvtár folyóiratállományának nyilvántartásáért és a központi folyóiratkatalógus /C.C.N./ időnkénti /részleges/ publikálásáért az Ile de France területén. Ezenfelül mint a folyóirat KC tematikus regionális központja közvetít az országos központ és az Ile de France könyvtárai között. Gondoskodik a könyvtárosok képzéséről annak érdekében, hogy az informatikai anyag szerkesztése egységes és pontos legyen.

A könyvtárosokat elsősorban arra kell megtanítani, hogy az on-line műveleteket képesek legyenek megfelelően elvégezni és az adott konkrét kérésnél, ha a dokumentum elérhető, a lelőhelyeket meg tudják határozni. A B.I.U.M. feladata még a teljes központi címjegyzék mikrokártyákon való terjesztése és nyomtatott katalógusok kiadása az érintett intézmények számára.

A KC nyilvánvalóan hasznavehetetlen lenne a résztvevő könyvtárak repertóriuma nélkül, amely egyebek között a lelőhelyet és a hozzáférhetőség módjának a leírását is tartalmazza. Ezt a repertóriumot a B.I.U.M. munkatársai szerkesztik az Ile de France orvosbiológiai könyvtárai számára.

Minthogy a B.I.U.M. regionális szolgáltatásai kezdenek közzismertté, sőt talán egyre inkább elismertté válni, a feladatok megoldása egyre nehezebb. A telefonon történő információkérések száma állandóan növekszik mind az egyetemi, mind a gyógyszerészeti kutató laboratóriumok és kisebb speciális dokumentációs központok

részéről. Tevékenységünknek ez a kiterjesztése olyan hézagot tölt be, amelyről eddig nem tudtunk, de amelyet folyóirat-részlegünk munkatársai kitűnően meg tudnak oldani, jól értékesítve a külső kutatókkal felvett kapcsolatot.

Országos feladatok:

A B.I.U.M. keretén belül megállapodás jött létre a felsőoktatási miniszter és az V. kerületi "René Descartes" egyetem rektora között egy műszaki-tudományos szerzeményezési és információ-terjesztési központ - CADIST [= Centre d'Acquisition et de Diffusion de l'Information Scientifique et Technique] - létrehozására az orvostudományban és az odontostomatológiában 1980. november 6-án. Könyvtárunkra gondoltak úgy, hogy Párizs V., VI. és VII. kerületi egyetemi oktatási és kutatási könyvtárai /U.E.R. = Unités d'Enseignement et de Recherche des Universités/ segítséget nyújtanának.

Tekintettel a ránk háruló feladat fontosságára, könyvtárunk olyan partnereket keresett, amelyek a CADIST működésében részt vehetnének. Megállapodásra jutottunk az egyetemi laboratóriumokkal. Ugyanakkor a következő nyilvános és a magánkönyvtárak kötöttek velünk szerződést:

- az Orvostudományi Társaság, a Pasteur Intézet, a Nemzetközi Gyermekek Központ könyvtárai, a "Val de Grace" orvosi könyvtára, az U.E.R. Anatómiai Laboratóriumának orvosbiológiai könyvtára /Saints-Peres/, az U.E.R. igazságügyi orvostani könyvtára, a francia ophthalmológiai társaság könyvtára és a francia reumatológiai társaság dokumentációs központja. A CADIST hármass feladatköre: a szerzeményezés, a feldolgozás, kódolás és a terjesztés.

Ami a szerzeményezést illeti, a CADIST célja mind az idegen nyelvű, mind a francia szakirodalom széles körű beszerzése és a "rejtett" szakirodalom felderítése /kongresszusi kiadványok, kutatási beszámolók, emlékiratok stb./.

Nyilvánvaló, hogy a CADIST rendelkezésére álló anyagi eszközök miatt válogatnunk kell. Hogy a válogatás méltányos legyen és az orvosi testület igényeinek megfeleljen, speciális tudományos bizottság alakult. Negyvenhárom munkacsoportból áll, mindegyik csoportnak a felelős vezetője magas szintű oktató, akit általa kívá-

lasztott munkatársak segítenek. A B.I.U.M. szerzeményező könyvtárosai a beszerzésre javasolt művekből a csoportok vezetőinek jegyzéket állítanak össze, majd ezeket visszakapják a munkacsoporttól a beszerzések fontossága szerint kódolva: három kereszt = nélkülözhetetlen; két kereszt = érdekes; egy kereszt = beszerezhető, ha a hitelkeret engedi; a kereszt hiánya azt jelenti, hogy felesleges beszerezni. Egyébként a felelős munkacsoport vezetők a jegyzéket még kiegészítik az általuk értékesnek ítélt művek javaslatával. Így a könyvtáros munkatársak és a használók kvalifikált képviselői között gyümölcsöző információcsere jön létre.

Az új folyóiratokat csak a központi címjegyzékkel /C.C.N./ való gondos egyeztetés után rendelik meg, így a párizsi körzet könyvtáraiban elkerüljük a duplumokat.

A kódolás 1986 tavaszáig kézi uton történt, azóta a művek katalogizálása gépi uton történik.

Az 1986 előtti szerzeményeket többféle katalógusban tártuk fel. Ez a munka részben még mindig folyamatban van.

- A 16. századi könyvek katalógusát a régi állomány általános katalógusából a kartonok fotózásával állítottuk elő. Jelenleg kapható akár papírmásolatban, akár diazo-mikrokártyán.

- A régi párizsi orvosi kari könyvtárnak szerzői és anonym katalógusát 1952-ben kezdték publikálni. A tervezett száz kötetből máig huszonkettő készült el. Ezek kizárólag diazo-mikrokártyán kerülnek forgalomba.

- A 17. századi könyvek katalógusának feldolgozása a 16. századiakkal azonos módszerrel folyamatban van.

- Az új szerzemények évi jegyzékét igen kis példányszámban papírkidadásban küldtük szét, de kapható még diazo-mikrokártyán.

- Kongresszus, kollokvium és szimpozium katalógusunk, melyet 1968-ig nyomtatásban adtunk ki, 1969 óta csak katalóguscédulán van meg. Álmunk az lenne, hogy diazo-mikrokártyán publikálhassuk az 1969-1986-ig terjedő anyagot és hogy megvalósíthassuk a mielőbbi gépesítést.

- A folyóiratok nyomtatott jegyzékének új kiadása, majd a függelékek publikálása is felvetődött. Viszont a központi címjegyzék /C.C.N./ megvalósítása feleslegessé tette a papírkidadás folytatását. Az 1983 előtti kiadványok még beszerezhetőek.

1986 tavasza óta szerzeményeinket MOBI CAT software rendszerben katalogizáljuk, ami lehetővé teszi az adatbázisba betáplálást és a katalóguskartonok érvényes előírások szerinti előállítását. Ez számunkra meg fogja könnyíteni az új szerzeményi jegyzékek szerkesztését és gyarapítja a SUNIST keretében működő MOBI CAT katalógus állományát, vagyis bővíti az adatbázist.

Meg kell még említenünk a B.I.U.M. részvételét egy kísérletben, amely az OCLC adatbázisának a vizsgálatára vonatkozik. Vizsgáljuk a pozitív válaszok arányát a dokumentumok kategóriája, a publikáció nyelve, dátuma szerint a mi állományunkra vonatkoztatva. Ezzel is az a célunk, hogy megbízhatóan a lehető leggyorsabban tápláljuk be a kollektív katalógusba a leihívható műveket.

A fő gondunk a terjesztés és mindenekelőtt a műhelyeink. A könyvtár keretében reprográfiai osztály működik. A Fogászati Intézet Könyvtárának saját műhelye van, Rank Xerox készülékkel felszerelve. Kezelését a Rank szervíz látja el.

Fényképészeti szervizünk részei: egy polaroid anyaggal ellátott fotólaboratórium, egy mikrokártya felvevő laboratórium, egy diazo-mikrokártya másoló, egy szabad szemmel olvasható, tet-szés szerinti nagyítást végző mikrokártya másoló, egy film-előhívó és egy papír-előhívó. Ezt a részlegünket két fényképész dolgozó látja el.

A műhelyegyüttes lehetővé teszi:

- a kért fotókópiák és mikrokártyák gyors szolgáltatását bel-ső kölcsönzésre. Elvileg minden kérés 24 órán belül útjára indul. Ha a kérés elektronikus uton érkezik hozzánk, az olvasó gyorsan megkapja a kívánt dokumentumot,

- fekete-fehér fényképek és fekete-fehér vagy színes diák szolgáltatását,

- kívánságra a ritka, értékes vagy megrongálódott dokumen-tumok mikrokártya vagy diazo-mikrokártya szolgáltatását. Az ere-deti művek kölcsönzése részben korlátozva van, vagy mert a kölcsön-zésből kizárt gyűjteményhez tartozik, vagy a dokumentum állapota, vagy ritkasága miatt korlátozzuk a hozzáférést,

- a ritka, értékes és megrongálódott dokumentumok mikrokár-tyái rendszeresen készülnek a szolgáltatások "holt idejében", hogy

létrejöjjön egy mikrokártya másolat gyűjtemény a helybenolvasók számára. Kivánatos lenne ezeknek a mikrokártyáknak a gépi katalógusát elkészíteni, részben a feltárássra, részben a duplumok elkerülése miatt.

A B.I.U.M. büszke rá, hogy az egyetemi könyvtárak között a kölcsönzésben az élen jár.

Az utóbbi években könyvtárunk jelentős mértékben fejlődött; további modern eljárások bevezetése lehetővé fogja tenni annak a célnak az elérését, hogy az elfoglalt olvasóknak nagyon gyors és minőségi szolgáltatásokat tudjunk nyújtani.

GUENIOT /Yvonne/. - La Bibliotheque interuniversitaire de Médecine
- B.I.U.M. Communication présentée a la lere conférence européenne
des Bibliotheques médicales, Bruxelles, 22-25 octobre 1986 /IN:
Contemporary topics in information transfer, vol. 5, pp. 263-271.-
Amsterdam, Excerpta medica, 1987/.

THE BIUM. ORGANISATION AND FUTURE OF THE INTERUNIVERSITY LIBRARY

Régis RIVET

- Short history from the 14th to the 20 th Century. Present constitution.
- The collections
 - Ancient collections
 - Special collections on the history of medicine
 - Manuscript reserves
 - Iconography collection
 - Works
 - Periodicals
 - Theses
 - Dental collections
- Local role
 - Reading rooms and duplication by the reader
 - Bibliography and automatic documentation research room
 - Location of periodicals and photocopy equipment
- Regional role
 - Automatic conversational catalogue of the biomedical periodicals in the libraries in the Paris Region
- National role: CADIST in medicine and odontostomatology
 - Acquisitions aiming at exhaustivity
 - Catalogue of new acquisitions on microfiches
 - Circulation - Inter-loan
 - Photocopy
 - Photography
 - Microfiche realization

L'INFORMATION SCIENTIFIQUE SUR LES MEDICAMENTS

J. OSLET

Service de documentation de l'Association pharmaceutique belge

Bruxelles

L'usage rationnel des médicaments nécessite une connaissance approfondie de leurs propriétés, y compris les plus récemment découvertes.

Résumant les travaux d'experts réunis à Nairobi en 1985, le Dr. H. Mahler, Directeur général de l'O.M.S., précisait: "Les prescripteurs ont besoin d'informations qui les aident à choisir entre divers traitements, ainsi que d'informations détaillées sur le traitement précis qu'ils auront choisi. Ils ont également besoin, et cela n'est pas moins important, d'informations sur ce qu'ils doivent dire au patient au sujet du traitement, y compris la chimiothérapie. Pour arriver à choisir entre différents traitements, les prescripteurs ont besoin d'informations sur l'efficacité du médicament, sur son action et sur ses indications" /1/.

Lors d'un symposium organisé par l'O.M.S. en 1982 à Shlarginbad, le pharmacien a été cité parmi les sources d'informations du médecin généraliste. Il semble que "dans presque tous les pays, le médecin généraliste utilise encore trop peu les compétences du pharmacien, formé pour être un expert du médicament et dont les études sont de plus en plus centrées vers la pharmacothérapie et les effets toxiques des médicaments". Pourtant, "des études ont montré l'intérêt du rôle que peut jouer le pharmacien en donnant des informations sur les médicaments aux médecins généralistes de sa région et en conseillant les malades lors de la délivrance des médicaments" /2/.

Le pharmacien occupe une place privilégiée dans l'éducation du malade. Il est le dernier professionnel que rencontre ce dernier avant d'assumer lui-même la responsabilité de son traitement; il peut montrer comment se présente matériellement le médicament et y

relier les instructions du médecin. On a, en outre, constaté que près de la moitié de celles-ci étaient immédiatement oubliées car, dans le cabinet médical, le malade est préoccupé avant tout du diagnostic et se trouve dans un certain état d'anxiété; lorsqu'il se rend a la pharmacie, il est plus détendu et mieux apte a comprendre, et a retenir, les indications données /3/. Dans le cas de médicaments demandés par le malade de sa propre initiative, le pharmacien est évidemment le seul conseiller.

Une étude concernant l'"Image du pharmacien aupres de la population belge" a été réalisée, en 1987, par l'Institut inter-universitaire de Formation et de Développement, a la demande de l'Association pharmaceutique belge.⁺ Un échantillon, représentatif, de 1.000 personnes a été interrogé. Un peu plus de 40 % des répondants considèrent le pharmacien avant tout comme un conseiller en matiere de santé et d'hygiene. Pour un quart de la population, il est surtout un prolongement du médecin. Septante sept pour cent des belges insistent sur l'importance du "dialogue singulier" a établir avec le client tant pour le conseil du produit que pour le passé thérapeutique de la personne /4/.

LITTERATURE RELATIVE AUX MEDICAMENTS

La littérature scientifique traitant des médicaments atteint un volume considérable; elle est, par essence, interdisciplinaire et internationale. Transmettre aux praticiens de la santé, sous une forme directement utilisable, les données qui s'y trouvent disséminées, et qui sont nécessaires pour assurer la thérapie médicamenteuse la plus adéquate, représente un probleme majeur de l'information sur les médicaments.

⁺ L'Association Pharmaceutique Belge /A.P.B./ est la fédération nationale des unions professionnelles pharmaceutiques. Elle regroupe 5.400 pharmaciens titulaires d'officine - il y a en Belgique 5.200 pharmaciens. L'A.P.B., dans le cadre de ses activités de défense profesionnelle, met a la disposition de ses affiliés différents services: documentation scientifique, économique, juridique; tarification; controle des médicaments...

Publications périodiques

Tout travail ayant mis en évidence des faits nouveaux, apporté une démonstration nouvelle, donne normalement lieu a une publication ou sont reprises les données proposées ou démontrées par l'auteur. Ces publications, dénommées publications originales ou primaires, qui ont a la fois une mission de conservation et une mission d'information, renferment les données les plus récentes.

Les publications scientifiques originales se trouvent en majeure partie dans des périodiques. Le scientifique ne peut, en général, se référer directement a un nombre suffisant d'articles originaux. Leur existence doit, au moins, lui etre signalée et il doit pouvoir les retrouver. Tel est le role des publications secondaires et des bases de données bibliographiques.

Les publications secondaires contiennent des informations compilées a partir des publications primaires et arrangées selon un plan déterminé. Elles comportent les références bibliographiques permettant de situer l'article original; certaines d'entre-elles, les périodiques d'abstracts, y ajoutent un résumé de l'article. Les résumés détaillés /"informative abstracts"/ donnent, sous une forme condensée, les principales informations contenues dans les articles originaux.

Les misés au point, revues, syntheses sont plus intéressantes pour les praticiens tres occupés. Un spécialiste de la question y présente, d'une maniere ordinnée et souvent critique, les informations extraites d'un ensemble de documents originaux. Des périodiques y sont réservés; des périodiques qui publient par ailleurs des articles originaux, y consacrent une partie de leurs colonnes.

Les articles originaux, abstracts, syntheses ne sont pas tous d'égale valeur et rigueur scientifiques. Il importe de les examiner de maniere critique, notamment afin de détecter les conclusions injustifiées ou au moins exagérées. Il convient aussi d'etre attentif aux nuances et restrictions.

Divers conseils ont, par exemple, été donnés a ceux qui consultent les articles originaux relatant des essais cliniques /5,6/.

- Considérer la notoriété du périodique dans lequel l'article est publié. Les responsables de périodiques, soucieux d'en maintenir la réputation, s'entourent de garanties; les articles sont, avant parution, soumis a des experts qui ont toute latitude de les refuser ou d'imposer les modifications qu'ils jugent nécessaires - les périodiques considérés parmi les meilleurs renfermeraient cependant, selon diverses études, des articles critiquables.

- Examiner le nom des auteurs, leurs qualifications.

- Examiner le titre; se méfier des titres trop emphatiques, trop affirmatifs.

- Examiner l'introduction. Les objectifs de l'étude et/ou les hypotheses qui y ont présidé doivent etre clairement définis. Une breve revue de la littérature déjà existante devrait etre incluse et justifier le travail.

- Rechercher si les méthodes utilisées et le plan de l'expérimentation sont valables et logiques.

- Etudier les résultats, la discussion et la conclusion. Il faut, par exemple, voir si les raisons pour lesquelles certains malades ont abandonné un essai clinique sont expliquées. Les effets indésirables, leur nature et leur incidence devraient etre décrits. Il faudrait une analyse statistique appropriée des résultats. La discussion devrait permettre de répondre aux questions et de lever les doutes que la lecture d'autres parties de l'article a suscités. Il faut se demander si les conclusions sont réellement justifiées par les résultats obtenus. Les extrapolations devraient etre évitées ou au moins etre tres circonscrites.

- Examiner la bibliographie. L'absence de bibliographie rend impossible l'obtention d'informations supplémentaires et la vérification de certaines assertions.

Une remarque particuliere peut etre faite au sujet des articles relatifs aux effets indésirables des médicaments. Selon Jan Venulet, de nombreux articles n'apportent pas les détails qui auraient considérablement amélioré la qualité et la quantité de

l'information fournie. Des spécialistes se sont mis d'accord sur un ensemble d'informations-relatives au malade, au médicament suspect, aux traitements concomitants, a la chronologie des événements, aux examens de laboratoire ... que tout rapport sur les effets indésirables devrait comporter. On ne doit cependant pas renoncer a publier des cas partiellement documentés, mais le caractere incomplet et provisoire doit etre clairement signalé /7/.

La valeur d'un résumé dépend non seulement de la qualité de la publication originale mais aussi de la maniere dont elle a été comprise et condensée. Il faut aussi etre conscient qu'un certain temps s'écoule entre la publication des articles originaux et des abstracts.

La valeur des synthèses et mises au point repose sur la qualification des auteurs; l'examen de la bibliographie renseigne sur l'actualité, la maniere plus ou moins approfondie dont le sujet a été traité et les sources d'information utilisées.

Livres

Les livres renfermant des informations sur les médicaments sont nombreux et variés: traités, manuels, monographies, pharmacopées, tables de constantes...

Médecins et pharmaciens utilisent fréquemment les ouvrages de référence sur les substances médicamenteuses et les listes de spécialités pharmaceutiques.

Les ouvrages de référence, auxquels collaborent de nombreux experts, donnent des informations détaillées sur les substances médicamenteuses. Les informations sont extraites de la littérature bio-médicale, évaluées, ordonnées et condensées.

Ces ouvrages décrivent les propriétés pharmacologiques et pharmacocinétiques des substances utilisées en thérapeutiques, leurs indications et posologie, leur toxicité et leurs effets indésirables, leurs contre-indications et précautions d'emploi dans diverses situations, leurs interactions avec d'autres médicaments et les aliments. S'y ajoutent parfois les propriétés physico-chimiques.

Martindale The Extra Pharmacopoeia /Ed. The Pharmaceutical Presse London, U.K./ contient des informations détaillées sur les substances médicamenteuses en usage partout dans le monde, 5.110 pour la 28 e. édition, 1982. Des abstracts de la littérature, en ordre principal anglaise et américaine, appuient, nuancent et complètent les informations; il y a 57.000 abstracts et citations.

Drug Information, American Hospital Formulary Service /Ed. American Society of Hospital Pharmacists, Bethesda, U.S.A./ est limité aux substances médicamenteuses commercialisées aux Etats-Unis. Les informations sont encore plus détaillées que dans Martindale et peut-être plus orientées vers la clinique. Les auteurs soulignent qu'une monographie relative a une substance nouvelle est préparée a partir de 100 documents environ; il n'y a ni abstracts ni références bibliographiques.

Fiches du Centre Belge d'Information Pharmacothérapeutique /C.B.I.P./⁺ Elles sont publiées au fur a mesure de l'introduction sur le marché belge de substances thérapeutiques nouvelles. Les informations d'ordre clinique sont traitées en priorité. Dans toute la mesure du possible, un jugement critique de la valeur réelle de la substance est donné; on tente de la situer dans le cadre des moyens thérapeutiques disponibles pour les memes indications.

Les listes de spécialités pharmaceutiques donnent un condensé d'informations de nature économique, administrative et/ou scientifique sur les spécialités pharmaceutiques en tant que telles. Au point de vue scientifique, on y trouve la composition de la spécialité, ses propriétés pharmaco-thérapeutiques, sa posologie, ses effets indésirables, contre-indications, précautions d'emploi, interactions.

Ces listes constituent un aide-mémoire et un outil d'orientation dans l'arsenal thérapeutique. La plupart sont nationales.⁺⁺

⁺ Le Centre Belge d'Information Pharmacothérapeutique a été fondé par des professeurs de Pharmacologie des Facultés de Médecine et de Pharmacie des différentes Universités belges, auxquels se sont joints des cliniciens, médecins praticiens, professeurs de pharmacie et pharmaciens. Il est agréé et subsidié par le Ministre de la santé publique et de la Famille.

⁺⁺ La Section Presse et Documentation de la Fédération Internationale Pharmaceutique /F.I.P./ en a dressé un inventaire /1982/. Voir aussi /8/.

L'industrie pharmaceutique joue un rôle direct dans l'information sur les médicaments qu'elle produit, notamment par le moyen de listes de spécialités pharmaceutiques. Cette information, comme la publicité, est strictement réglementée dans les pays industrialisés.

Dans divers pays, tels que la Belgique, toute spécialité doit faire l'objet de 2 notices d'information, dont les projets sont joints à la demande d'enregistrement. L'une d'entre-elles, la notice scientifique, doit être remise ou envoyée, par le responsable de la mise dans le commerce, aux personnes habilitées à prescrire et à délivrer des médicaments et doit être jointe aux échantillons médicaux.

CENTRES D'INFORMATION SUR LES MEDICAMENTS

Les centres d'information sur les médicaments offrent une solution au problème de la transmission des informations dispersées dans la littérature biomédicale.

Ils se sont développés dans les hôpitaux, les facultés de médecine et de pharmacie; des associations professionnelles en ont créé; ils ont fait l'objet d'initiatives de la part de départements ministériels, il en existe dans les industries pharmaceutiques. Certains sont en activité depuis plus d'un quart de siècle mais de nouveaux s'ouvrent encore aujourd'hui.

L'importance, l'organisation, le fonctionnement, les ressources différentes; les centres d'information sur les médicaments n'en présentent pas moins des points communs.

Sur base, principalement, de la littérature scientifique,

- ils fournissent, sur demande et en rapport avec un cas particulier de thérapie médicamenteuse, des informations factuelles, objectives, précises, exactes, actuelles et les discutent éventuellement avec le demandeur /service question/réponse/;

- ils publient, ou participent à la publication, d'informations sélectionnées d'intérêt plus général.

D'autres services, que tous les centres d'information n'offrent pas et qui, d'ailleurs, ne sont pas nécessaires à toutes les communautés d'utilisateurs, incluent:

- la participation a
 - des programmes d'enseignement
 - l'élaboration et l'évaluation de formulaires de médicaments
 - des études d'utilisation des médicaments
 - des programmes de pharmacovigilance
 - des études de médicaments avant leur enregistrement
 - la surveillance clinique des malades
- l'information du public
- les recherches bibliographiques.

Certains centres sont a la fois des centres d'information sur les médicaments et des centres anti-poisons.

Les activités des centres d'information impliquent l'acquisition, le stockage et la classification d'un nombre suffisant de sources d'information; un systeme efficace de recherche est indispensable. Le service question/réponse suppose l'analyse des questions, la recherche bibliographique, l'évaluation de la littérature, la préparation et la transmission de réponses adéquates, claires et cohérentes, parfois accompagnées de documents.

Le personnel comporte généralement des pharmaciens spécialisés en information sur les médicaments et en pharmacie clinique. L'American Society of Hospital Pharmacists a approuvé les "Standards et objectifs d'un enseignement spécialisé en information sur les médicaments" et élaboré 2 documents portant sur les standards minima applicables aux centre d'information et les programmes de controle de qualité /9, 10/.

Il n'existe pas de liste internationale des centres d'information et les listes nationales sont rares. J.M. Rosenberg et al. /11/ ont dressé un inventaire des centres américains dirigés par des pharmaciens. Leur organisation, les activités actuelles et les développements futurs ont fait l'objet de plusieurs publications /par exemple 10, 11, 12, 13, 14/. Une étude relative aux centres ouest-européens est en cours /15/.

Je décrirai brièvement le Service de Documentation Scientifique de l'Association Pharmaceutique Belge /A.P.B./. Ce service a été en 1953 pour fournir aux pharmaciens les informations nécessaires dans la pratique journaliere de l'officine.

Un transfert efficace de l'information requiert la faculté d'analyser la qualité et la pertinence des données incluses dans un document, de les résumer correctement et de les présenter clairement. Il faut aussi déterminer les besoins réels de celui qui recherche des renseignements, de qui nécessite parfois un ensemble de questions suggérées par la compréhension de la situation et l'expérience. Si les pharmaciens d'officine s'adressent utilement à différents centres d'information sur les médicaments, ceux créés au sein de leurs associations professionnelles paraissent particulièrement bien adaptés à leurs problèmes.

Le Service de Documentation scientifique de l'A.P.B. est installé dans les locaux de cette dernière, à Bruxelles. Il fonctionne tous les jours ouvrables de 8 H à 12 H et 12 H 45 à 18 H 30. Cinq personnes /3 pharmaciens, 1 bibliothécaire-documentaliste et 1 secrétaire-dactylo/ y travaillent en permanence.

Le Service dispose de la bibliothèque de l'A.P.B., dont il assume d'ailleurs la gestion. Cette bibliothèque rassemble des traités, recueils, monographies relevant des diverses disciplines de la pharmacie, de la pharmacologie et de la thérapeutique, des pharmacopées et formulaires, des ouvrages décrivant les spécialités pharmaceutiques introduites en Belgique et dans les principaux pays étrangers ainsi qu'environ 150 périodiques primaires et secondaires.

Quatre-vingt périodiques scientifiques primaires sont systématiquement examinés; les références d'articles, choisis en fonction des demandes prévisibles, sont notées sur fiches accompagnées de mots-clefs précisant le contenu de l'article. Un index des différentes dénominations des substances médicamenteuses, y compris les marques déposées, est constamment tenu à jour.

Chaque substance médicamenteuse, désignée par la dénomination commune internationale de l'O.M.S., fait l'objet de 3 fiches; propriétés pharmacothérapeutiques, propriétés physico-chimiques et analyse, préparation de formes pharmaceutiques; ces fiches sont classées alphabétiquement. Des fichiers spéciaux sont consacrés aux groupes pharmacologiques, aux maladies, aux formes pharmaceutiques, aux méthodes d'analyse...

Nous recevons, en moyenne, 40 questions individuelles par jour. Quatrevingt cinq pour cent environ émanent de pharmaciens d'officine mais nous sommes également consultés par des pharmaciens de l'industrie et des hopitaux ainsi que par des médecins; tres rarement, des personnes privées nous interrogent⁺ mais nous souhaitons plutot que les demandes nous soient adressées par un pharmacien qui transmettra les renseignements. Les questions sont surtout posées par téléphone, ce qui permet un dialogue tres profitable.

Nos réponses s'appuient sur les ouvrages de base classiques, sur les livres spécialisés, les mises au point et les articles scientifiques primaires. Un grand nombre de demandes peuvent etre satisfaites immédiatement ou le jour meme, apres une recherche bibliographique rapide, facilitée par nos fichiers de référence. Certaines questions demandent cependant une recherche plus approfondie, faisant appel aussi aux publications secondaires et nécessitant le recours a d'autres bibliotheques bio-médicales. Si nécessaire, nous sollicitons l'avis de spécialistes. Nous n'avons pas encore d'accès direct aux bases de données automatisées.

Le service question/réponse est actuellement gratuit meme pour les demandeurs non membres de l'A.P.B. /a l'exception des frais de photocopie/.

La bibliothèque de l'A.P.B. est accessible aux pharmaciens et a tous ceux qui peuvent justifier d'un intérêt pour le médicament. Les étudiants en pharmacie peuvent consulter nos fichiers de référence. Nous pretons les publications périodiques.

Le Service de Documentation scientifique ne publie pas de Bulletin. Les pharmaciens préparent toutefois des articles relatifs médicaments qui paraissent régulièrement dans les journaux de l'A.P.B. Ils collaborent aux ouvrages édités par celle-ci /par

⁺ R.M. Arnold et al. /16/ viennent d'étudier les questions d'éthique auxquelles peuvent etre confrontés les pharmaciens des centres d'information sur les médicaments, notamment lors d'appel émanant de personnes privées.

exemple le Formulaire National⁺/ ainsi qu'aux publications du Centre Belge d'Information Pharmacothérapeutique, particulièrement les Fiches d'information sur les nouveaux médicaments. Ils font partie de diverses commissions et sociétés scientifiques.

Les questions individuelles posées au Service de Documentation de l'A.P.B. concernent, dans le domaine du médicament:

- la composition de spécialités pharmaceutiques belges et étrangères;
- la disponibilité des spécialités pharmaceutiques et des substances médicamenteuses;
- les propriétés pharmacothérapeutiques, les posologies, les effets indésirables, la toxicité, les effets durant la grossesse et la période d'allaitement, les interactions;
- les méthodes d'identification et d'analyse, la stabilité;
- les problèmes techniques rencontrés dans l'exécution des préparations officinales et magistrales;
- les dispositions légales et réglementaires en matière de délivrance et de conservation.

Les questions relatives à la composition et à la disponibilité des médicaments, au remplacement des spécialités d'origine étrangère, ont, dès le début du fonctionnement du service, dominé nettement. L'importance numérique de telles questions a été observée par d'autres centres d'information. Par exemple, les résultats d'une enquête menée auprès de 115 centres d'information sur les médicaments aux Etats-Unis /11/ et d'une enquête internationale portant sur 35 centres situés dans d'autres pays /17/ ont montré

+ Le Formulaire National /belge/ réunit les formules de médicaments que le pharmacien prépare lui-même, le plus souvent sur prescription médicale. Dans la dernière édition, 1988, les propriétés pharmacologiques, pharmacologiques, thérapeutiques des substances actives ainsi que la posologie, les effets indésirables, contre-indications, interactions et précautions d'emploi sont mentionnés.

que les questions se présentaient avec les fréquences suivantes:

Questions relatives a	Pourcentage	
	Enquete internationale	Enquete américaine
Effets indésirables	13,5	17
Utilisations thérapeutiques	12,4	16
Composition	12,4	15
Disponibilité	9,7	8
Posologie	8,3	11
Interactions	6,8	7
Mode d'administration	6,3	
Toxicité		5
Tératogenese	6,3	
Calculs pharmacocinétiques		5
Surveillance thérapeutique		4
Contre-indications		2
Incompatibilités pharmaceutiques	5	
Stabilité	6	

La majorité des centres d'information était en relation étroite avec un hôpital ou un centre médical. Les médecins constituaient les utilisateurs principaux des centres extérieurs aux U.S.A. Le nombre de questions émanant de médecins et de pharmaciens, recues par les centres américains, était identique /34 % du nombre total/.

Les questions relatives à la nature et la disponibilité des médicaments s'expliquent aisément par la multitude des préparations spécialisées qui, sous des dénominations fort diverses et variables suivant les pays, sont utilisées en thérapeutique et par l'intensité des échanges internationaux. La réponse implique non seulement la composition de la spécialité, l'identité et l'adresse du producteur mais aussi une discussion des propriétés et particularités de cette spécialité et des possibilités de remplacement par un médicament accessible en Belgique - avec toutes les implications légales et déontologiques que ceci comporte.

Nous sommes de plus en plus fréquemment consultés au sujet des contreindications et des interactions des médicaments, de leurs effets indésirables, notamment dans des situations particulières comme la grossesse et la période d'allaitement. La réponse inclut, normalement, l'importance clinique et le mécanisme des effets indésirables et interactions.

A l'occasion d'exposés et de discussions consacrés aux activités d'autres centres européens d'information sur les médicaments et en examinant leurs publications, j'ai noté que des demandes d'informations portant sur les mêmes médicaments ou les mêmes problèmes de thérapie médicamenteuse étaient adressées à ces centres et au service de documentation de l'A.P.B. J.M.Fischer /18/ a fait la même constatation au niveau de centres américains. Ceux-ci ont reçu un questionnaire comportant une liste de 10 sujets et ont été priés d'indiquer combien de questions en rapport avec ces sujets avaient été posées durant les 12 mois précédant l'enquête. Pour un ensemble de 41 centres, ce nombre s'élevait à 2.968, soit 3 % du nombre total de questions enregistrées, égal à 98.892 - si chaque sujet avait fait l'objet d'une seule question le pourcentage aurait atteint 0,01. La fréquence des questions en rapport avec un sujet variait largement d'un centre à l'autre. Par exemple:

Sujets	Fréquence		Nombre de centres recevant au moins 1 question
	Totale	Par centre	
Composition ou efficacité du mélange de Brompton	691	2-150	41
Sulfate de zinc pour la guérison des blessures et l'hypoglycémie	168	0-15	31

On peut remarquer que ces deux sujets ont aussi donné lieu à des articles émanant du Centre Scientifique de la Société Suisse de Pharmacie et du Service de Documentation de l'A.P.B.

Puisque les memes problemes particuliers de therapie medicamenteuse se posent en différentes parties du monde, une collaboration entre les centres d'information permettrait d'éviter une répétition des efforts.

En Grande-Bretagne, un réseau de services d'information sur les médicaments est organisé dans le cadre du Service National de Santé; plusieurs centres régionaux ont accepté de se spécialiser dans des domaines particuliers /passage des médicaments dans le lait, insuffisance rénale, médicaments contenant des principes actifs ou des ajouvants déterminés.../; d'autres centres peuvent s'y référer. Les centres se partagent également la tache de préparer des résumés d'articles et des monographies critiques sur les nouveaux médicaments /19/.

Aux Etats-Unis, l'idée d'un centre national et d'un réseau de centres a été évoquée a diverses reprises /10, 13/, F.E. Kelsey /20/ a proposé qu'un grand centre /"clearinghouse"/ réunisse, conserve, et traite un nombre important d'informations relatives a un domaine assez large puis les dirige vers des centres plus petits et plus proches des utilisateurs; ces derniers indexeront plus en profondeur les informations et les évalueront; ils prépareront des résumés et des synthèses, qui seront transmis aux autres centres par l'intermédiaire du centre principal. L.T.Shigell et al. /21/ ont suggéré que les réponses a des problemes de therapie medicamenteuse, réunies a l'échelon régional, soient communiquées a un centre national qui les introduire en ordinateur et en tiendra a jour la liste; tous les centres auront un acces "on line" a la banque de données. En 1983, 41 centres, disposant d'un ordinateur, ont manifesté leur intérêt a l'égard d'un réseau avec une banque commune de données /12/.

BASES ET BANQUES DE DONNÉES INFORMATISÉES

Les processus de saisie, de conservation et de distribution de l'information se modifient profondément en fonction des technologies nouvelles.

Aux publications secondaires majeures correspondent des bases de données bibliographiques informatisées, qui représentent un instrument très important de la recherche bibliographique. Celle-ci est considérablement accélérée et son rendement amélioré /combinaison de concepts dans l'équation de recherche, utilisation de n'importe quel terme d'un titre ou d'un article dans la recherche, "free text"/.

Les bases de données bibliographiques sont accessibles online, en conversationnel. L'utilisateur ne doit pas nécessairement disposer d'un ordinateur; un terminal suffit pour entrer en contact, via un réseau, avec le concepteur ou un serveur - qui offre, d'ailleurs, plusieurs bases et banques de données. Depuis peu, elles sont aussi disponibles sur disque compact /"CD-ROM"/ - 1 disque renferme l'équivalent d'une année d'Embase, soit 250.000 citations dont 60 % accompagnées d'abstracts. La base de données se trouve près de l'utilisateur, ce qui supprime les frais et les aléas des télécommunications; en outre, des logiciels d'aide à la recherche tendent à faciliter la tâche des utilisateurs non spécialisés.

De nombreux facteurs interviennent dans le choix d'une bases de données. Je citerai 2 études comparatives récemment publiées; ces exemples très ponctuels, ne mettent pas en cause la valeur des bases mais mettent en évidence certaines difficultés et le risque que représente l'interrogation d'une seule d'entre-elles.

C. Maurin et al. /22/ ont comparé le nombre de références, relatives aux effets indésirables de la norfloxacine, obtenues a partir de 6 bases.

Base ⁺	Nombre de références obtenues	
	Norfloxacine	Norfloxacine et effets indésirables
MEDLINE	189	22
PASCAL	96	2
BIOSIS	306	9
EXCERPTA MEDICA	568	83
INTERNATIONAL PHARMACEUTICAL ABSTRACTS	34	13
PHARMLINE DATABASE	36	6

L'interrogation a eu lieu en décembre 1986; seuls Medline et Biosis offraient des références de cette année; sur les 7 références collectées, il n'y avait pas de duplication ni de périodique ni d'auteur.

+ MEDLINE: National library of Medicine, Bethesda, USA.

Fonds documentaire: 3200 périodiques.

Volume en 1986: 4,8 millions de références + 275.000 références/an.

PASCAL: Centre de Documentation Scientifique et Technique, Paris, France.

Fonds documentaire: 4200 périodiques, theses, comptes rendus de congres, rapports techniques, ouvrages /pour l'ensemble du domaine sciences et techniques, dont sciences de la vie et médecine/.

Volume: + 300.000 références/an.

BIOSIS: Biosciences Information Service, Philadelphia, USA.

Fonds documentaire: 9000 périodiques, actes de congres, rapports de recherches, ouvrages, brevets américains /pour l'ensemble du domaine biologie, dont pharmacologie/.

Volume: + 350.000 références/an.

EXCERPTA MEDICA: /Embase/

Elsevier Science Publishers, Biomedical Division, Amsterdam, Pays-Bas.

Fonds documentaire: 4500 périodiques, ouvrages, monographies, theses.

Volume: 3,1 millions de références + 250.000 références/an.

INTERNATIONAL: American Society of Hospital Pharmacists, Bethesda, USA.

PHARMACEUTICAL ABSTRACTS: Fonds documentaire: 600 périodiques pharmaceutiques et médicaux.

Volume: 110.000 références + 12000 références/an.

PHARMLINE DATABASE: Regional Drug Information Services of the U.K., London, U.K.

Fonds documentaire: 100 périodiques de langue anglaise.

Volume: 35000 références + 10200 références/semaine /22/.

P.J. Smith et al. /23/ ont interrogé Embase et Medline pour résoudre 8 questions soumises à un service d'information sur les médicaments et portant sur des effets indésirables ou des problèmes de thérapie. L'interrogation a été faite par un bibliothécaire médical; les références ont été analysées par des spécialistes de pharmacie clinique.

Nombre de références par question	Embase	Medline
Total	51	13
Références pertinentes	10 /19,6 %/	7 /54 %/
Références se trouvant dans 1 seule base	7	5

Les centres d'information sur les médicaments comptent parmi les utilisateurs des bases de données. L'enquête menée en 1986 par J.M. Rosenberg et al. /11/ a montré que, dans un ensemble de 127 centres américains, dont 88./69 %/ utilisaient un ordinateur:

- 73 /83 %/ interrogeaient des bases de données;
- 55 /76 %/ s'adressaient à Medline;
- seules 3 autres bases étaient utilisées par plus de 10 % centres: International Pharmaceutical Abstracts 38 %, Toxline⁺ 16 %, Excerpta Medica 11 %.

Les banques de données fournissent des informations factuelles, directement exploitables.

Martindale Online et Drug Information full Text D.I.F. sont apparues en 1984. Ces 2 bases de données "texte complet" renferment l'entiereté d'un ouvrages imprimé, Martindale The Extra Pharmacopoeia et Drug Information American Hospital Formulary Service auquel s'ajoute American Society of Hospital Pharmacist's Handbook on injectable Drugs, respectivement. J.T.F. Reynolds /24/, responsable de la création de Martindale Online, a expliqué les raisons de la mise en ordinateur d'un livre:

⁺ Base spécialisée en toxicologie faisant partie du système Medline.

- facilité et rapidité de mise à jour;
- possibilité d'opérer facilement et avec une plus haute performance certaines recherches laborieuses et même pratiquement irréalisables à l'aide des index de l'ouvrage imprimé;
- la nécessité, pour les futures éditions, de maintenir un format de livre maniable; certaines informations complémentaires seront désormais apportées uniquement par Martindale Online.

Drug Information full Text contient les références des articles utilisés lors de la préparation des monographies, qui n'apparaissent pas dans l'ouvrage imprimé.

Martindale Online et Drug Information full Text D.I.F. sont consultés en ligne. Il en est de même de Sedbase /Elsevier, Amsterdam, Pays-Bas/, accessible depuis 1987, qui correspond à Meyler's Side Effects of Drugs et Side Effects of Drug Annuals. Sedbase offre outre le texte des ouvrages imprimés, les abstracts des articles originaux qui y sont cités.

Les banques de données sur les médicaments et les spécialités pharmaceutiques intéressent de plus en plus de médecins et pharmaciens. Certaines sont compatibles avec les micro-ordinateurs. Les informations, sous forme de mots-clefs, incluent les propriétés pharmacologiques, les indications thérapeutiques, la posologie, les contre-indications et précautions, les interactions. Elles évitent le recours aux listes de spécialités; elles permettent, notamment, une recherche rapide des interactions entre plusieurs substances ou spécialités ou encore l'identification de toutes les spécialités renfermant des principes actifs déterminés ou une indication thérapeutique spécifique. Le niveau de gravité des contre-indications et le niveau de danger des interactions sont souvent mentionnés. Certains systèmes permettent l'exploitation de données concernant le malade; les posologies sont, par exemple, reliées à l'âge, le niveau de gravité des interactions modifié en raison de l'existence d'un état pathologique.

L'origine de la banque, la qualification des membres du comité responsable des informations constitueront une garantie de qualité scientifique.

Passant en revue quelques sources et moyens d'information dans le domaine du médicament, j'ai tenté de les situer de manière critique, sans rechercher l'exhaustivité.

Depuis l'antiquité, les hommes ont rassemblé des informations, cherché à les conserver et à les diffuser. Dans le domaine médical, par exemple, les papyrus de médecine de l'Égypte gréco-romaine comportaient des traités relatifs à des affections telles que l'apoplexie, les fièvres et d'innombrables "recettes" de préparations médicamenteuses. L'imprimerie facilita grandement le processus; les ouvrages imprimés représentent encore un important moyen de conservation et de transfert des connaissances. Mais de nouvelles techniques se sont développées, qui aident à maîtriser le flux d'informations que connaissent actuellement nos sociétés.

Des évolutions et progrès sont prévisibles. Ils concourront, sans nul doute, à une utilisation toujours plus rationnelle de médicaments sans cesse améliorés.

BIBLIOGRAPHIE

1. L'usage rationnel des médicaments, Rapport de la Conférence d'experts, Nairobi 25 - 29 novembre 1985, O.M.S. Genève 1987.
2. Drugs in general Practice, Report of a WHO Meeting, Euro Reports and Studies n° 91, WHO Regional Office for Europe, Copenhagen 1985.
3. D.L. Smith, The informational Needs of the Patient, conférence présentée à la Section Presse et Documentation dans le cadre du 42e. Congrès international de la F.I.P. Copenhague 1982 - Pharm. Intern., 4, 1983 p. 168.
4. M. Seghin et G. Vanhalle, Relation patient-pharmacien, Conférence présentée dans le cadre du 17ème Symposium européen de Pharmacie clinique, Liège 1988.
5. A.S. Watanabe and C.S. Conner, Principles of Drug Information Services. Ed. Drug Intelligence Publications, Hamilton 1978.
6. F.N. Leach, A Guide to Evaluating clinical Papers, Pharm. J. 1985 p. 318.

7. J. Venulet, Informativity of adverse Drug Reactions Data in Medical Publications, Drug Info. J. 19 1985 p. 357.
8. J. Oslet, A propos d'une Liste internationale des listes de médicaments, Bulletin d'Information F.I.P. in Pharm. Intern. 3 1982 n° 2.
9. A.S.H.P. supplemental Standard and Learning Objectives for Residency Training in Drug Information Practice, Am. J. Hosp. Pharm. 39 1982 p. 1970.
10. A.B. Amerson and D.M. Wallingford, Twenty Years' Experience with Drug Information Centers, Am. J. Hosp. Pharm. 40 1983 p. 1172.
11. J.M. Rosenberg et al., Pharmacist-operated Drug Information Centres in the United States - 1986. Am. J. Hosp. Pharm. 44 1987 p. 337.
12. S.R. Dombrowski and J.A. Visconti, National Audit of Drug Information Centers, Am. J. Hosp. Pharm. 42 1985 p. 819.
13. R.P. Evens, The State of the Art and future Directions of Drug Information Centers, Pharm. Intern. 6 1985 p. 74.
14. A.B. Amerson, Drug Information Centers, Drug Info. J. 20 1986 p 173.
15. M.E. Maguire, communication personnelle.
16. R.M. Arnold et al., Ethical issues in a Drug Information Center, Drug Intell. Clin. Pharm. 21 1987 p. 1008.
17. G.R. Gallo and A.I. Wertheimer, An international Survey of Drug Information Centers, Drug Info. J. 19 1985 p. 57.
18. J.M. Fischer, Effect of ten specific Questions on nationwide Drug Information Center Activity, Drug Info. J. 19 1985 p. 75.
19. H. McNulty, Collaboration and Work Sharing of Drug Information Services in the United Kingdom, Drug Info. J. 17 1983 p. 95.
20. F.E. Kelsey, The Problems associated with the Dissemination and effective Utilization of Drug Information, Am. J. Hosp. Pharm. 22 1965 p. 30.
21. L.T. Sigell, et al., Past. Present and Future of D.I.C. as Catalysts for the Utilization of Drug Therapy Information, Drug Info. J. 1977 p. 11.

22. C. Maurin et al., Bases de données bibliographiques et information sur le médicament, S.T.P. Pharma 3 1987 p. 600.
23. P.J. Smith et al., Qualitative and quantitative Evaluation of online Databases: Embase vs Medline, Abstracts of papers for the American College of Clinical Pharmacy eight annual Meeting, Austin, 1987, Drug Intel. Clin. Pharm. 21 July/Aug. 1987 a A.
24. J.T.F. Reynolds, The Computerisation of Martindale, conférence présentée a la Section Presse et Documentation dans le cadre du 43e. Congres des Sciences pharmaceutiques de la F.I.P., Montreux, 1983 - Bulletin d'Informations F.I.P., in Pharm. Intern., 5 1984 n° 5.

TUDOMÁNYOS INFORMÁCIÓ A GYÓGYSZEREKRŐL

J. OSLET

Belga Gyógyszerész Társaság Dokumentációs Szolgálat
Brüsszel, Belgium

A gyógyszerek ésszerű felhasználása megköveteli azok tulajdonságainak alapos ismeretét, ideértve a legújabbakét is.

Az 1985-ben Nairobiban tartott szakértői értekezleten elhangzottakat összefoglalva dr. H. Mahler, a WHO főigazgatója megállapította: "A gyógyszert felíróknak olyan információkra van szükségük, amelyek segítik a különböző kezelési módok közötti választást, továbbá a választott terápiával kapcsolatos részletes információkra. Nem kevésbé szükségesek a betegnek szánt információk az alkalmazott kezelésről, beleértve a kemoterápiát is. A különböző kezelési módok közötti választáshoz információra van szükség az adott szer hatékonyságáról, hatásmechanizmusáról és javallatairól." /1/

1982-ben a Schlangenbadban tartott WHO értekezleten a gyógyszerészt az orvos információforrásának nevezték. Ugy tűnik, hogy "szinte minden országban általános jelenség, hogy az orvos nem használja fel a gyógyszerész szakértelmét, akit pedig gyógyszerszakértőnek képeztek ki, és akinek a tanulmányai során a hangsúly egyre inkább a gyógyszeres gyógymódra és a gyógyszerek toxikus hatására kerül." Ennek ellenére "vizsgálatok bizonyították, milyen fontos szerepet tölthet be a gyógyszerész információt szolgáltatva a körzetében dolgozó orvosnak és tanácsokat adva a betegnek a gyógyszer kiváltásakor" /2/.

A gyógyszerész kiváltságos helyet foglal el az egészségnevelésben. Ő az utolsó szakember, aki a beteggel találkozik. Mielőtt magára vállalná a kezelés felelősségét, a gyógyszer összetételét ismertetheti az orvos utasításainak megismétlésével. Adatok bizonyítják egyébként, hogy a beteg az orvos utasításainak közel felét azonnal el is felejtí, a rendelőben inkább a diagnózissal van elfoglalva, szorong, a gyógyszertárba érve már nyugodtabb, jobban

megérti a kapott utasításokat /3/. Ha a gyógyszer a beteg saját kérésére kell kiadni, nyilvánvalóan a gyógyszerész az egyedüli tanácsadója.

1987-ben Belgiumban a Belga Gyógyszerész Társaság⁺ felkérésére az Egyetemi Továbbképző Központ tanulmányt készített "Gyógyszerészkép a belga lakosság körében" címmel. A reprezentatív felmérés során 1000 személyt kérdeztek meg. A kérdőívet kitöltők valamivel több mint 40 %-a a gyógyszerészt elsősorban egészségügyi tanácsadónak tekinti. A megkérdezettek egynegyede szerint a gyógyszerész "az orvos folytatása". 77 %-uk tulajdonít nagy jelentőséget az "egyéni beszélgetésnek" mind a gyógyszerre vonatkozó tanácsadás, mind a beteg "gyógyszeres multjával" kapcsolatban /4/.

A GYÓGYSZEREKRE VONATKOZÓ SZAKIRODALOM

A gyógyszerekkel foglalkozó szakirodalom volumenében jelentős, lényegét tekintve interdiszciplináris és nemzetközi. A gyógyszerekkel kapcsolatos tudományos információterjesztés legnagyobb problémáját az jelenti, hogy a leginkább adekvát gyógyszeres terápia biztosításához szükséges, de szétszórt információkat közvetlenül felhasználható formában szolgáltatassa a felhasználóknak.

DOKUMENTUMTIPUSOK

Periodikus kiadványok

Minden új ténytet közlő, új bizonyítást adó munka eredménye rendszerint egy, a szerző adataira, bizonyítékaira támaszkodó közlemény. A közlemények e típusát eredeti vagy primér publikációnak nevezzük, melynek célja a legújabb adatokkal kapcsolatos információk rögzítése és terjesztése.

A primér publikációk többsége periodikus kiadványokban jelenik meg. A természettudós általában nem tud kellő számú eredeti

⁺ A Belga Gyógyszerész Társaság /A.P.B./ a gyógyszerészegyesületek országos szövetsége. Az 5200 belga gyógyszerész közül 4500 a tagja. Szakmavédelmi tevékenysége keretében különböző szolgáltatásokat - tudományos, gazdasági, jogi információ, gyógyszerellenőrzéssel és -árazással kapcsolatos tájékoztatás - nyújt a tagjainak.

cikkekre hivatkozni. Tudnia kell viszont legalább ezek létéről és visszakereshetőségéről. Ehhez nyujtanak segítséget a másodlagos vagy szekunder kiadványok és a bibliográfiai adatbázisok.

A másodlagos kiadványok a primér publikációkból kivont, meghatározott terv szerint rendezett információkat tartalmazzák. Bibliográfiai hivatkozásokat tartalmaznak, melyek segítségével a primér publikáció azonosítható. Némelyek közülük - a referálólapok - a cikkek rövid összefoglalását adják. A részletező összefoglalások /az informatív referátumok/ sűrített formában adják vissza az eredeti cikkek legfontosabb információit.

A nagyon elfoglalt felhasználók számára érdekesebbek a **szemlék, szintézisek**. Ezekben a kérdés szakembere meghatározott módon, gyakran kritikusan közli az eredeti dokumentumok együtteséből kivont információkat. Ezek periodikákban jelennek meg; az egyébként primér cikkeket közlő periodikák is szentelnek egy-egy hasábot erre a célra.

Az eredeti cikkek, referátumok, szintézisek nem azonos mértékben tudományos értékűek. Kritikus szemmel kell elemezni őket, hogy kiszűrjük a nem helytálló következtetéseket vagy legalábbis a tulzott állításokat. Figyelemmel kell lenni az árnyalatokra és a megszorításokra is.

Az alábbiakban a klinikai vizsgálatokkal kapcsolatos eredeti cikkekkel foglalkozóknak nyújtott különböző tanácsokat soroljuk fel:

- Figyelembe kell venni a cikket megjelentető periodika hírnevét. A periodikák felelős kiadói gondosan ügyelnek a hirnév megtartására, óvintézkedéseket tesznek, a cikkeket megjelenés előtt szakértőkkel véleményeztetik, akiknek teljes joguk van a közlemény visszautasítására, az általuk szükségesnek tartott módosítások véghezvitelére. Ennek ellenére a legjobbnak tartott folyóiratok is - egyes vizsgálatok szerint - tartalmazznak bírálható cikkeket.

- Meg kell nézni a szerzőket és szakképzettségüket.

- Vizsgálni kell a cikk címét: tartózkodni kell a hatásvadász vagy tulzottan kategorikus címektől.

- Meg kell nézni a bevezetést. A tanulmány céljának és/vagy a hipotézisnek világosan meghatározottnak kell lennie. Már meglévő rövid irodalmi szemlét kell tartalmazni igazolva a munkát.

- Meg kell vizsgálni, hogy az alkalmazott módszerek és a kísérleti terv elfogadható és logikus-e.

- Tanulmányozni kell az eredményeket, a fejtegetést és a következtetést. Meg kell nézni például, van-e magyarázat arra, miért zártak ki egyes betegeket az adott klinikai vizsgálatból. A cikknek tartalmaznia kell a mellékhatásokat, azok természetét és gyakoriságát. A cikkben szerepelnie kell az eredmények statisztikai feldolgozásának. A fejtegetésben válaszolni kell a feltett kérdésekre, és el kell oszlatni a cikk egyes részeiben felmerülő kételeyeket. Meg kell vizsgálni, hogy a következtetéseket reálisan igazolják-e a kapott eredmények. Kerülni, de legalábbis nagyon korlátozni kell az extrapolációkat.

- Meg kell vizsgálni a bibliográfiát. Hiánya lehetetlenné teszi kiegészítő információk nyerését és egyes állítások ellenőrzését.

Idekiváncozik egy megjegyzés a gyógyszerek mellékhatásaival foglalkozó cikkekkel kapcsolatban. Jan Venulet szerint számos cikk nem közöl olyan részleteket, melyek jelentősen javítanák az információk mennyiségét és minőségét. A szakértők megegyeznek abban, hogy a mellékhatásokkal foglalkozó tudományos cikkeknek a betegekre, a mellékhatást kiváltó feltételezett gyógyszerre, a kiegészítő gyógyszerelésre, az események időrendiségére, a laboratóriumi vizsgálatokra is kiterjedő információkat kell tartalmazniuk. Nem kell ugyan visszautasítani a részlegesen dokumentált esetek közlését, de világosan jelezni kell azok nem teljes és provizorikus jellegét /7/.

Egy tömörítvény értéke nem egyedül az eredeti közlemény értékétől függ, hanem annak megértésétől és tömörítési módjától is. Azt is figyelembe kell venni, hogy bizonyos idő eltelik az eredeti munka és a tömörítvény kiadása között.

A szintézisek és szemletanulmányok értéke a szerzők szakképzettségének függvénye. A bibliográfia tanulmányozása tájékoztat az aktualitásról, a téma többé-kevésbé alapos elemzéséről és a felhasznált információforrásokról.

Könyvek

A gyógyszerekkel kapcsolatos információkat nyújtó könyvek száma nagy és változatos; lehetnek tanulmányok, kézikönyvek, monográfiák, gyógyszerkönyvek, állandók táblázatai stb.

Az orvosok és a gyógyszerészek gyakran használják a gyógyszeranyagokról készített referáló kiadványokat és a gyógyszerkülönlegességek jegyzékeit.

A referáló kiadványokat szakértői csoportok készítik, s ezekben részletes információkat adnak a gyógyszeranyagokról. Az információkat a bio-orvosi szakirodalomból nyerik, ezeket értékelik, csoportosítják, tömörítik.

Az alábbi dokumentumok leírják a terápiásan alkalmazott készítmények gyógyszer-tani, farmakokinetikai tulajdonságait, javallatait, adagolásukat, toxicitásukat, mellékhatásaikat, ellenjavallatait, különböző körülmények közötti felhasználási lehetőségeit, kölcsönhatásait más gyógyszerekkel és élelmiszerekkel. Esetenként leírják fizikai-kémiai tulajdonságaikat is:

Martindale: The Extra Pharmacopoeia /kiadó: The Pharmaceutical Presse, London/ a világszerte alkalmazott gyógyszeranyagokról ad részletes információkat. Az 1982. évi 28. kiadása 5110 gyógyszeranyagról 57000 összefoglalót és hivatkozást tartalmaz, melyeket rendszerint az angol és az amerikai szakirodalomból vett összefoglalók egészítenek ki.

Drug Information, American Hospital Formulary Service /kiadó: American Society of Hospital Pharmacists, Bethesda, USA/ csak az Egyesült Államokban forgalmazott gyógyszeranyagokkal foglalkozik. Az előbbinél is részletesebb és inkább klinikum-orientált információkat ad. Szerzői hangsúlyozzák, hogy egy új anyaggal kapcsolatos monográfiához mintegy 100 dokumentumot használnak fel. A kiadvány sem összefoglalókat, sem bibliográfiai adatokat nem tartalmaz.

A Belga Gyógyszerészeti Információs Központ /Centre Belge d'Information Pharmacothérapeutique, C.B.I.P./⁺ kiadványai a belga gyógyszerkereskedelemben kerülő új gyógyászati készítményekkel foglalkoznak. Elsősorban klinikum-orientált információkat adnak. A lehetőségekhez képest objektíven értékelik az adott készítményt, megkísérik a már rendelkezésre álló, hasonló javallatu terápiai módok között elhelyezni.

A gyógyszerkülönlegességek jegyzékei tömör, gazdasági, adminisztratív és/vagy tudományos információkat adnak a különleges gyógyszerekről. A készítmények összetételét, hatástanát, adagolását, mellékhatásait, ellenjavallatait, alkalmazási óvintézkedéseket és más gyógyszerekkel való kölcsönhatásait tudományos szempontból tárgyalják.

Ezek a jegyzékek emlékeztetők és a gyógyászat tárházában a tájékozódás eszközei. A legtöbbjük egy országra vonatkozik.⁺⁺

A gyógyszeripar közvetlen szerepet játszik az általa előállított gyógyszerekkel kapcsolatos információk terjesztésében, például gyógyszerkülönlegességek jegyzékeivel. Ez az információszolgáltatás, mint ahogy a reklám is, a fejlett országokban szigorúan szabályozott.

Egyes országokban - így Belgiumban is - minden készítményhez mellékelni kell két információs jegyzéket, ezek tervezetét csatolni kell a bejegyzési kérvényhez. A két jegyzék egyikét, a tudományos jegyzéket a forgalmazónak át kell adnia vagy el kell küldenie a gyógyszert felirókhöz és a gyógyszert kiadókhoz /az orvosokhoz és a gyógyszerészekhez/, és csatolni kell a gyógyszer-mintához is.

⁺ A Belga Gyógyszerészeti Információs Központot különböző belga egyetemek orvosi és gyógyszerész karainak professzorai alapították: klinikusok, gyakorló orvosok, gyógyszerészek támogatásával, az egészségügyi minisztérium jóváhagyásával.

⁺⁺ A Nemzetközi Gyógyszerészeti Szövetség /F.I.P./ Sajtó és Dokumentációs Szekciója 1982-ben egy összeállítást készített róluk. /Lásd még /8/.

GYÓGYSZERÉSZETI INFORMÁCIÓS KÖZPONTOK

A gyógyszerekkel foglalkozó információs központok megoldást kínálnak a bio-orvosi szakirodalomban szétszórt információk továbbítására.

Ezek az információs központok kórházakban, orvosi és gyógyszerészeti karokon jöttek létre; szaktársaságok alakítottak ilyen központokat, valamint a főhatóságok kezdeményezésére a gyógyszeriparban is létrejöttek. Egyes központok már több mint negyedszázada működnek, de még napjainkban is alakulnak újak.

Jelentőségüket, felépítésüket, működésüket, forrásaikat tekintve alig van közös vonásuk.

Alapvetően a szakirodalomra támaszkodva

- kérésre a gyógyszeres kezelés egyedi esetére vonatkozó tényszerű, objektív, pontos, aktuális információkat szolgáltatnak, esetleg azt a felhasználóval megvitatják /párbeszédes-szolgáltatás/;

- általánosabb érdeklődésre számot tartó, szelektált információkat megjelentetnek vagy megjelentetésükben közreműködnek.

Nem mindegyik információs központ által nyújtott és egyébként sem minden felhasználónak szükséges más szolgáltatások:

- oktatási programok
- receptkönyvek kidolgozása és értékelése
- gyógyszerfelhasználási vizsgálatok
- gyógyszerellenőrzési programok
- bejegyzés előtt álló gyógyszerek vizsgálata
- a betegek klinikai ellenőrzése
- tömegtájékoztató
- irodalomkutatás.

Egyes központok egyidejűleg foglalkoznak a gyógyszerekkel és az ellenmérgekkel kapcsolatos információkkal.

Az információs központok tevékenységi körébe tartozik kellő mennyiségű információforrás beszerzése, tárolása és osztályozása. Elengedhetetlen a hatékony információkereső rendszer működtetése. A párbeszédes szolgáltatáshoz szükséges a kérdés elemzése, iroda-

lomkutatás, irodalmi adatok értékelése, adekvát válasz megfogalmazása és adása, aminek világosnak, érthetőnek, esetenként dokumentumokkal kísértnek kell lennie.

A személyzet általában a gyógyszerészeti informatikára és a klinikai farmakológiára specializálódott gyógyszerekkel áll. Az Amerikai Kórházi Gyógyszerészek Társasága jóváhagyta "A gyógyszerészeti informatika oktatásának szabványai és céljai" c. dokumentumot és két olyan anyagot dolgozott ki, melyek az információs központokban alkalmazható minimális szabványokra és a minőségellenőrzés programjaira vonatkoznak /9, 10/.

Nincs nemzetközi jegyzék az információs központokról, nemzeti jegyzék is kevés akad. J.M. Rosenberg és munkacsoportja /11/ feltérképezte az Egyesült Államokban működő, gyógyszerészek által vezetett információs központokat. Felépítésük, jelenlegi tevékenységük és a jövőbeni fejlesztésük több közlemény tárgyát képezi /10, 11, 12, 13, 14/. Hasonló vizsgálat folyik jelenleg a nyugat-európai központokkal kapcsolatban /15/.

A következőkben röviden ismertetem a Belga Gyógyszerész Társaság /A.P.B./ Tudományos Dokumentációs Szolgálatát. A szolgálatot 1953-ban alapították, célja a gyógyszerészeknek a gyógyszerértári napi rutin ellátásához szükséges információkkal történő ellátása.

A hatékony információterjesztés feltétele valamely dokumentum adatai helytállóságának és minőségének elemzése, korrekt összefoglalása, érthető formában való megjelentetése. Meg kell határozni a felhasználók reális igényeit, ehhez a helyzet megítélését és megértését célzó felmérésre és nagy tapasztalatra van szükség. Ha a gyógyszerértárakban dolgozó gyógyszerészek megfelelő információkat kapnak a különböző gyógyszerekkel foglalkozó információs központoktól, a saját társaságuk keretein belül működő központ lényegesen jobban tud alkalmazkodni problémáikhoz.

Az A.P.B. Tudományos Dokumentációs Szolgálata a Belga Gyógyszerész Társaság székházában kapott helyet, Brüsszelben. Minden nap 8-12 és 12,45-18.30 óra között tart nyitva. Állományába 5 munkatárs /3 gyógyszerész, 1 könyvtáros-dokumentátor és 1 gépiró/ tartozik.

A szolgálat rendelkezik a társaság könyvtárával, melynek vezetését is ellátja. A könyvtár a gyógyszerészet, farmakológia és a gyógyászat különböző szakterületeivel foglalkozó tanulmányokat, gyűjteményeket, monográfiákat, gyógyszerkönyveket, receptkönyveket, a Belgiumban és a nagyobb nyugati országokban forgalmazott gyógyszerkülönlegességeket leíró dokumentumokat gyűjti és így mintegy 150 féle primér és szekunder periodikával rendelkezik.

Rendszeresen 24 primér periodikát figyelnek, az előrelátható igényeknek megfelelő cikkek referátumait a cikk tartalmának megfelelő kulcsszavakkal ellátott lapra jegyzik. Mindig naprakész egy index, amelyik a gyógyszeranyagok különböző elnevezéseit a bejegyzett védjegyekkel tartalmazza.

Minden, a WHO által meghatározott nemzetközi megnevezésű gyógyszeranyag adatairól három karton készül: farmakológiai tulajdonságokról, fizikai-kémiai tulajdonságokról és analízisről, gyógyszerformákról. A kartonokat betűrendbe sorolják. Szakkatalógusba kerülnek a farmakológiai csoportok, a betegségek, a gyógyszerformák, az analitikai módszerek szerint.

A szolgálat naponta átlagosan 40 egyéni kérdést kap. Ezek mintegy 85 %-át gyógyszerárakban dolgozó gyógyszerészek teszik fel, de felkeresik a központot a gyógyszergyárakban foglalkoztatott szakemberek, kórházi gyógyszerészek, orvosok is. Igen ritkán nem szakmabeliek is fordulnak a központhoz⁺, de kíváncsiak tartjuk, hogy inkább gyógyszerészek forduljanak hozzánk, és ők továbbítsák az információkat. A kérdések főleg telefonon érkeznek, ez hatékony párbeszédet tesz lehetővé.

Válaszaink a klasszikus alapműveken, szakkönyveken, tömörítvényeken és primér tudományos cikkeken alapulnak. A kérdések jó része - gyors bibliográfiai keresés után, amit tájékoztató katalógus tesz lehetővé - azonnal vagy még aznap kielégíthető. Egyes kérések elmélyültebb keresést igényelnek, ilyenkor másodlagos publikációkat is fel kell használni, vagy más orvosi könyvtárhoz kell fordulni. Ha szükséges, szakértők véleményét kérjük ki. Nincs még közvetlen kapcsolatunk gépesített adatbázisokkal.

+ Arnold, R.M. és munkatársai /16/ azokat az etikai problémákat vizsgálják, melyekkel az információs központokban dolgozó gyógyszerészek találkozhatnak, különösen ha az információt kérő magánszemély.

A referenz-szolgálat jelenleg ingyenes, még a nem társasági tagoknak is /csak a másolásért kell fizetni/.

Az A.P.B. könyvtára hozzáférhető gyógyszerészek és mindenki számára, aki igazolhatóan érdeklődik a gyógyszerek után. A gyógyszerészhallgatók a tájékoztató katalógust is használhatják. Időszaki kiadványokat is kölcsönzünk.

A Tudományos Dokumentációs Szolgálat bulletint nem ad ki. A gyógyszerészek által írt cikkek a társaság folyóirataiban jelennek meg. Részt vesznek továbbá a társaság által kiadott publikációk /pl. a belga FoNo/⁺ elkészítésében, valamint a Belga Farmakoterápiás Információs Központ kiadványainak - alapvetően az új gyógyszereket ismertető információs kiadványoknak - az összeállításában. Különböző tudományos bizottságok és társaságok tevékenységében is részt vesznek.

A Belga Gyógyszerész Társaság Dokumentációs Szolgálatához a gyógyszerekkel kapcsolatos alábbi egyéni kérdéstípusok futnak be:

- hazai és külföldi gyógyszerek összetétele,
- a gyógyszerek és gyógyszeranyagok elérhetősége,
- farmakoterápiás tulajdonságok, adagolás, mellékhatások,
- toxicitás, terhesség és szoptatás alatti hatás, kölcsönhatások,
- azonosítási és analitikai módszerek, állandóság,
- technikai problémák gyógyszerértékelési és magisztrális szerek készítésekor,
- törvényes és szabályszerű rendelkezések a gyógyszerkiadás-sal és -tárolással kapcsolatban.

A szolgálat megalakulása óta domináns kérdés a gyógyszerek összetétele, elérhetősége, a külföldi készítmények hazaiakkal való helyettesítése. Az ilyen kérdések számbeli jelentőségét más információs központok is megfigyelték. Így pl. az Egyesült Államokban 115 információs központtól /11/ visszakapott kérdőívek adatai,

⁺ A belga FoNo azokat a gyógyszereket tartalmazza, amelyeket - legtöbbször orvosi előírásra - a gyógyszerész maga készít el. A legújabb, 1988-as kiadásban a készítmények farmakológiai tulajdonságai, farmakokinetikájuk, aktív gyógyászati anyagok, valamint az adagolás, a mellékhatások, az ellenjavallat, kölcsönhatások és az óvintézkedések is szerepelnek.

valamint egy nemzetközi, 35 információs központot érintő felmérés eredményei /17/ szerint az 1. táblázatban szereplő adatok jelzik a kérdések gyakoriságát.

1. táblázat

Kérdés	Nemzetközi vizsgálat /%/	Amerikai vizsgálat /%/
Mellékhatások	13,5	17
Terápiás alkalmazás	12,4	16
Összetétel	12,4	15
Elérhetőség	9,7	8
Adagolás	8,3	11
Kölcsönhatások	6,8	7
Alkalmazás módja	6,3	-
Toxicitás	-	5
Rendellenességet előidéző hatás	6,3	-
Farmakokinetikai adatok	-	5
Terápiás ellenőrzés	-	4
Ellenjavallatok	-	2
Inkompatibilitás	5	-
Állandóság	6	-

Az információs központok többsége szoros kapcsolatban állt kórházzal vagy egészségügyi központtal. Az Egyesült Államokban a külső központok fő felhasználói orvosok voltak. Az amerikai központoktól kapott, orvosok és gyógyszerészek által feltett kérdések aránya azonos volt /34 %/.

A gyógyszerek természetére és elérhetőségére vonatkozó kérdések könnyen magyarázhatók az egyes országokban különböző neveken forgalomba kerülő speciális készítmények nagy számával, valamint az élénk nemzetközi gyógyszerkereskedelemmel. A kérdés nemcsak a szer összetételére, azonosítására és az előállító nevére vonatkozik, hanem annak sajátosságaira is, hogy hogyan helyettesíthető a Belgiumban forgalmazott készítményekkel - ezek jogi és orvosi vonatkozataival.

Egyre gyakrabban kap a szolgálat a gyógyszerek ellenjavallatával, kölcsönhatásaival, mellékhatásaival - nevezetesen különleges helyzetekben mint pl. terhesség, szoptatás ideje alatt - kap-

csolatos kérdéseket. A válasz tartalmazza a szer klinikai jelentőségét, a mellékhatások mechanizmusát és a kölcsönhatásokat.

Más európai gyógyszerészeti információs központok tevékenységét vizsgálva és összehasonlítva, megállapítható, hogy az információkérdések tárgya nagyon hasonló /gyógyszerek, alkalmazásuk/. J.M. Fischer /18/ ugyanerre a következtetésre jutott az amerikai információs központok tevékenységét vizsgálva. Kérdőívet juttatott el a különböző központokba, amely 10 témát tartalmazott, a kitöltőknek jelezniük kellett, hogy az egyes témákra az előző 12 hónapban hány kérdés futott be. A megkérdezett 41 központban ez a szám 2968-ra emelkedett, ami az összes feljegyzett kérdés - összesen 98892 - 3 %-át jelenti, ha egy témára egy kérdést veszünk, a százalékarány 0,01. Az adott témára feltett kérdések gyakorisága központonként változott /2. táblázat/.

2. táblázat

Téma	Gyakoriság		A legalább egy kérdést kapott központok száma
	összes	központonként	
A Brompton-keverék összetétele vagy hatékonysága	691	2-150	41
Cinkszulfát sebek kezelésére	168	0-15	31

Megjegyzendő, hogy a táblázatban szereplő két témával a Svájci Farmakológiai Társaság és az A.P.B. Dokumentációs Szolgálat által kiadott közlemények is foglalkoztak.

Mivel a világ különböző országaiban szinte ugyanazokat a gyógyszeres terápiával kapcsolatos speciális problémákat vetik fel, az információs központok közötti együttműködés lehetővé teszi az ismételt keresések kiküszöbölését.

Angliában a gyógyszerekkel foglalkozó információs szolgálatok hálózatát a Nemzeti Egészségügyi Szolgálat hozta létre. Több regionális központ vállalta, hogy speciális területekkel foglalkozik /gyógyszerek átjutása az anyatejbe, vese-elégtelenség, aktív hatóanyagokat vagy meghatározott kiegészítő anyagokat tartalmazó szerek stb./, a többi információs központ ezekhez a speciális szolgálatok-

hoz fordulhat. A központok megosztják egymás között a cikkösszefoglalók, új gyógyszereket ismertető monográfiák előállításának munkáit /19/.

Az Egyesült Államokban több ízben felvetették az országos központ és regionális hálózat kialakításának elvét /10, 13/. F.E. Kelsey /20/ javasolta, hogy egy központi bázis /"clearing house"/ gyűjtse, tárolja és kezelje az - egy viszonylag széles területről származó - információkat, és továbbítsa azokat a kisebb központokba, amelyek jobban elérhetők a felhasználók számára. A továbbiakban ez utóbbi központok indexelnék és értékelnék az információkat, összefoglalókat és tömörítvényeket készítenének belőlük és a központi bázis közvetítésével juttatnák el más központokba. L.T. Shigell és munkatársai /21/ azt javasolták, hogy a gyógyszeres terápiával kapcsolatos kérdésekre adott válaszokat regionális szinten gyűjtsék, s küldjék meg az országos központnak, ahol az adatok naprakészen számítógépre kerülnek és minden alközpont tartson "on line" kapcsolatot az adatbankkal. 1983-ban 41 számítógéppel rendelkező központ kérte közös adatbankkal rendelkező hálózat kiépítését /12/.

INFORMÁCIÓS ADATBÁZISOK ÉS ADATBANKOK

Az információgyűjtés, -tárolás és -terjesztés az új technikák bevezetésével nagy változáson ment keresztül.

A másodlagos publikációknak az adatbázisok felelnek meg, amelyek rendkívül fontos eszközei az irodalomkutatásnak. Ez utóbbi jelentős mértékben felgyorsult, minősége is javult /a keresési elvek kombinációjával, "szabadszöveges" keresés lehetőségével, valamely cikk bármely szavával vagy a cím bármely kifejezésével való kereséssel/.

A bibliográfiai adatbázisok on-line üzemelés módúak, dialógus formájában működnek. A felhasználónak nem feltétlenül szükséges számítógéppel rendelkeznie, elegendő egy terminál ahhoz, hogy bekapcsolódjon a rendszerbe, hálózat útján több adatbankhoz vagy -bázishoz is hozzáférhet. Ujabban az optikai lemezek /"CD-ROM"/ is a felhasználók rendelkezésére állnak. Egy lemez az Embase adatbázis

egy évi információtermésével egyenértékű. Kb. 250000 hivatkozást tartalmaz, melyek 60 %-ához összefoglaló is járul. Így az adatbázist a felhasználó kezeli, megszabadulva a telekommunikáció költségeitől és kellemetlenségeitől. Használati utmutatók segítik a laikus felhasználók információkeresési munkáját.

Az adatbázis megválasztásában több tényező játszik szerepet. Ennek kapcsán két nemrég publikált összehasonlító vizsgálatot említünk: ezek az igen kifejező példák nem vonják kétségbe a különböző adatbázisok értékét, de rámutatnak bizonyos veszélyekre és nehézségekre, amelyek előfordulhatnak, ha csak egyetlen adatbázissal kommunikál a felhasználó.

C. Maurin és munkatársai /22/ 6 adatbázisnak a norfloxacin mellékhatásaival kapcsolatos bibliográfiai adatok számát hasonlították össze /3. táblázat/.

A vizsgálat 1986-ban történt. Csak a Medline és a Biosis adatbázis szolgáltatta az 1986. évi bibliográfiai adatokat, s 7 bibliográfiai hivatkozás esetében sem a periodika, sem a szerző vonatkozásában nem volt egybeesés.

3. táblázat

Adatbázis ⁺	A kapott bibliográfiai adatok száma	
	norfloxacin	norfloxacin és mellékhatásai
MEDLINE	189	22
PASCAL	96	2
BIOSIS	306	9
EXCERPTA MEDICA	568	83
INTERNATIONAL PHARMACEUTICAL ABSTRACTS	34	13
PHARMALINE	36	6

+ MEDLINE: Országos Orvosi Könyvtár, Bethesda, Egyesült Államok.

Dokumentumbázis: 3200 periodika.

Volumene: 1986-ban 4,8 millió bibliográfiai adat + 275000 bibliográfiai adat/év.

PASCAL: Tudományos és Műszaki Dokumentációs Központ, Párizs, Franciaország.

Dokumentumbázis: 4200 periodika, értekezések, kongresszusi jegyzőkönyvek, műszaki jelentések, könyvek /a tudomány és technika területéről, így az orvos- és humántudományok területéről is/.

Volumene: + 300000 bibliográfiai adat/év.

P.J. Smith és munkatársai /23/ az Embase és a Medline adatbázisoknak tettek fel 8 olyan kérdést, melyek a gyógyszerek mellékhatásaira és terápiás problémákra vonatkoztak, és melyek már szerepeltek az információs szolgálathoz érkezett kérdések között. A lekérdezést egy orvosi könyvtáros végezte, a találatokat klinikai farmakológiában jártas szakemberek elemezték. /4. táblázat/

4. táblázat

A bibliográfiai adatok száma kérdésenként	Embase	Medline
Összesen	51	13
Pertinens válaszok	10 /19,6 %/	7 /54 %/
Csak egy adatbázisban található bibliográfiai adat	7	5

A gyógyszerészeti információs központok az adatbázisok felhasználói közé számítanak. Az 1986-ban J. M. Rosenberg és munkatársai által végzett vizsgálat /11/ igazolta, hogy 127 amerikai infor-

BIOSIS: Biotudományok Információs Szolgálata, Philadelphia, Egyesült Államok.
Dokumentumbázis: 9000 periodika, kongresszusi anyagok, kutatási jelentések, könyvek, amerikai szabadalmak /általában a biológia területéről, így farmakológiai dokumentumok is/.
Volumene: + 350000 bibliográfiai adat/év.

EXCERPTA MEDICA /Embase/:
Elsevier Tudományos Könyvkiadó, Bio-orvosi Részleg, Amsterdam, Hollandia.
Dokumentumbázis: 4500 periodika, könyvek, monográfiák, értekezések.
Volumene: 3,1 millió bibliográfiai adat + 250000 bibliográfiai adat/év.

INTERNATIONAL PHARMACEUTICAL ABSTRACTS: Amerikai Kórházi Gyógyszerészek Társasága, Bethesda, Egyesült Államok.
Dokumentumbázis: 600 gyógyszerészeti és orvosi periodika.
Volumene: 110000 bibliográfiai adat + 12000 bibliográfiai adat/év.

PHARMLINE DATABASE: Angol Regionális Gyógyszer Információs Szolgálatok, London, Anglia.
Dokumentumbázis: 100 angol nyelvű periodika.
Volumene: 3500 bibliográfiai adat + 10200 bibliográfiai adat/hét /22/.

mációs központból 88 /azaz 69 %-uk/ rendelkezik számítógéppel s közülük

- 73 /83 %/ kérdez le adatbázisokat,
- 55 /76 %/ a Medline-t használja,
- csak 3 adatbázist használ a központok több mint 10 %-a /International Pharmaceutical Abstracts - 38 %; Toxline /a Medline rendszer toxikológiára specializált része⁺/
- 16 %, Excerpta Medica - 11 %/.

Az adatbankok tényyszerű, közvetlenül felhasználható információkat adnak. 1984-ben indult el a Martindale Online és a Drug Information full Text D.I.F. Ez a két "teljes szövegű" adatbank nyomtatásban megjelent művek egészét tartalmazza /Martindale Extra Pharmacopeia, Drug Information American Hospital Formulary Service, az Amerikai Kórházi Gyógyszerészek Társasága által összeállított "Injekciós szerek kézikönyve"/. J.T.F. Reynolds /24/, aki a Martindale Online megalapításáért felelős, a következőkkel magyarázza egy könyv számítógépre vitelének szükségességét:

- könnyebb és gyorsabb naprakész adatokat kapni,
- könnyen és hatékonyabban végezhető el bizonyos munkaigényes és a nyomtatott mű indexeinek felhasználásával gyakorlatilag megvalósíthatatlan keresések,
- a következő kiadásokhoz a jól kezelhető könyvforma megtartásához szükséges kiegészítő információkat a jövőben csak a Martindale Online tud adni.

A Drug Information full Text nyomtatásban meg nem jelenő monográfiák összeállításához használt cikkek bibliográfiai adatait tartalmazza.

Mindkét adatbank on-line üzemelésű. Ugyanilyen az 1987 óta hozzáférhető Sedbase /Elsevier, Amsterdam, Hollandia/, amely megfelel a Meyler-féle Side Effects of Drugs és Side Effects of Drug Annuals-nak, a nyomtatásban megjelent dokumentumok szövegén kívül az idézett primér cikkek összefoglalóit is adja.

⁺ Helyesbítés: a Toxline adatbázis nem része a Medline rendszernek. Tartalmazza azonban a Medline-ban feldolgozott toxikológiai adatokat is. /a szerk./

Az orvosok és a gyógyszerészek körében egyre nagyobb az érdeklődés a gyógyszerekkel és gyógyszerkülönlegességekkel foglalkozó adatbankok iránt. Közülük egyesek mikroszámítógépekkel is kompatibilisek. Az információk kulcsszavak formájában tartalmazzák a gyógyszerek farmakológiai tulajdonságait, javallatait, adagolásukat, ellenjavallatait, óvintézkedéseket, kölcsönhatásaikat más gyógyszerekkel. Az adatbankok felhasználásával elkerülhető a speciális gyógyszerek jegyzékének igénybevétele, gyors keresést tesznek lehetővé, így több anyag vagy gyógyszerkülönlegesség kölcsönhatása és meghatározott aktív hatóanyagot tartalmazó gyógyszerkülönlegességek azonosítása és speciális terápiás javallat témakörében. Gyakran található utalás az ellenjavallatok súlyossági és a kölcsönhatás veszélyességi fokára. Egyes rendszerek a beteg adatainak feldolgozását is lehetővé teszik, pl. életkorhoz kötött adagolás, kölcsönhatások súlyossági fokának változása meghatározott kóros állapot esetén.

Tudományos minőségű garanciát az adatbank eredete és az információkért felelős bizottság tagjainak szakképzettsége ad.

A gyógyszerekkel foglalkozó információforrások és eszközök rövid ismertetésével - a teljességre való törekvés igénye nélkül - kritikus szemmel próbáltam megadni helyüket a tudományban.

Az ember ősidőktől fogva gyűjti az információkat, próbálja tárolni és továbbadni azokat. Az orvostudomány területén például a görög-római kori Egyiptomból származó papirusztekercseken betegségek leírását találjuk, mint az apoplexia, lázas állapotok, számtalan receptet is linak le gyógyszerek készítésére. A folyamatot meggyorsította a nyomtatás. A nyomtatott művek az ismeretek tárolásának és terjesztésének még mindig jelentős eszközei. De új technikák jöttek létre, segítséget nyújtva napjaink információramlatában az eligazodáshoz.

A fejlődés utjai előre láthatóak. Minden kétséget kizáróan arra irányulnak, hogy az egyre tökéletesedő gyógyszereket a lehető legésszerűbben használjuk fel.

SCIENTIFIC INFORMATION ON DRUGS

J. Oslet

Pharmacists may furnish physicians prescribing drugs with indispensable information. They play an important role in health education, too. The pharmacist is the last one to be in contact with the patient and can inform him or her about therapy and the effects of drugs. According to the survey of the Belgian Pharmaceutical Company /1987/, the pharmacist is considered to be primarily a medical consultant by 40 per cent of those questioned and 77 per cent of them attach a great importance to individual consultations.

THE DOCUMENT TYPES OF SPECIAL LITERATURE ON DRUGS

Periodical publications

The majority of primary information is published in periodicals. Secondary publications, such as abstracting journals, reviews, syntheses, are of great importance.

On evaluating an article, the reputation of the periodical, the author's personality, introduction, the applied methods and experimental design, the results, discussion, conclusion have to be taken into consideration and the enclosed bibliography needs investigation.

Besides the level of the original article, the value of an abstract depends on the understanding of the publication and on the method of making the abstract.

Books

They may be reference books, monographs, papers, pharmacopoeias and tables. They describe pharmaceutical and pharmacokinetic properties, indications, dosage, toxicity, side-effects, contraindications and specific notes of the preparations applied in therapy. In Belgium the following ones are the most frequently

used: Martindale: The extra pharmacopoeia, Drug information, and the publications of Belgian Pharmaceutical Information Centre /C.B.I.P./.

The list of pharmaceutical specialities includes concise economic, administrative and scientific information.

Pharmaceutical industry directly influences the circulation of information concerning drugs which they produce.

PHARMACEUTICAL INFORMATION CENTRES

They are established in hospitals, at medical and pharmaceutical faculties, in professional companies and in the pharmaceutical industry. They are capable of producing individual and selective information services.

The Scientific Documentary Service of Belgian Pharmaceutical Association /A.B.P./ has supplied pharmacists with necessary information since 1953. Its library collects about 150 types of periodicals and regularly monitors 24 of them. The Service adjust its activity to the users' requests and to international experience.

In England the pharmaceutical information network was established by the National Health Service. Its regional centres deal with different fields of pharmacy.

In the United States, the organization of a national centre and a regional network was suggested, too.

INFORMATIONAL DATABASES AND DATABANKS

Bibliographic databases operate on-line in the form of dialogues. Nowadays, optical disks /CD-ROM/ are also available.

The most important databases are Medline, Pascal, Biosis, Excerpta Medica, International Pharmaceutical Abstracts, Pharmline Database.

Databanks give factual, directly usable information. The most important ones are Martindale Online, Drug Information Full Text, Sedbase.

L'UTILISATION DES CD-ROM DANS LES BIBLIOTHEQUES AMERICAINES

/Stage effectué aux Etats-Unis en juillet 1987 grace a la
Commission franco-américaine d'échanges universitaire
et culturels/

Monique LENOIR

Bibliothèque Universitaire, Saint-Etienne
France

Le sujet de cette étude est l'utilisation des CD-ROM dans les bibliothèques américaines. Alors que pour l'instant cette nouvelle technologie est restée en France au stade expérimental, elle m'a semblé être maintenant entrée dans les usages aux Etats-Unis et avoir pris place à côté de l'informatique et des interrogations en ligne. Au départ je pensais limiter mon étude aux seules bibliothèques médicales, mais au fur et à mesure que je prenais des contacts avec des bibliothécaires, il m'a paru plus intéressant d'élargir l'étude à tous les types de bibliothèques. Les bibliothèques médicales sont toutes de très grandes utilisatrices de Medline et font beaucoup d'interrogations en ligne. Peut-être dans un avenir proche se serviront-elles de Medline sous forme de CD-ROM: personnellement je n'ai pas vu ce CD-ROM dans les bibliothèques médicales que j'ai visitées. J'ai étudié les CD-ROM, non pas du point de vue de leur technologie, mais uniquement du point de vue de leur utilisation dans les bibliothèques, par les lecteurs et par les bibliothécaires. Il m'a paru intéressant de voir comment ce nouveau support de l'information trouve sa place à côté d'autres supports et comment il est perçu. Enfin d'étudier en quoi il modifie les habitudes de travail. Deux types d'usage apparaissent - l'usage interne: Bibliofile, Books in Print Plus, Any-Book, Ulrich's Plus sont des CD-ROM destinés aux professionnels des bibliothèques. Ils apportent une aide dans les services internes: acquisitions ou catalogage - l'usage externe: Infotrac, Eric, Disclosure et News Bank sont destinés aux lecteurs. Ils donnent un accès direct et libre à des bases de données très importantes qui sont par ailleurs consultables en ligne.

I/ Bibliofile

J'ai étudié ce système dans deux bibliothèques universitaires d'importance moyenne: la bibliothèque William J. Clark de la "Virginia Union University" et la bibliothèque de l'Université de Caroline du Sud à Spartanburg. La bibliothèque William J. Clark possède 130 000 volumes environ et 600 titres de périodiques. La bibliothèque de l'Université de Caroline du Sud 63 000 volumes, 5 421 documents audiovisuels et 777 titres de périodiques. J'ai également eu l'occasion de visiter deux bibliothèques, une bibliothèque publique "County public Library of Chesterfield", et une bibliothèque centrale d'établissements scolaires qui avaient acquis Bibliofile pour leurs services de catalogage.

1. Le matériel

Ces deux bibliothèques avaient acquis Bibliofile avec mises à jour trimestrielles dans le but de faire leur catalogage en reprenant telles quelles les notices de la "Library of Congress".

L'abonnement est de 870 \$ par an pour les mises à jour trimestrielles et de 1 470 \$ par an pour les mises à jour mensuelles.

En juillet 1987, n'étaient disponibles que les livres en anglais "English language cataloging". Les disques contenant les ouvrages en langues étrangères étaient annoncés comme imminents, leur prix indiqué sur les prospectus mais ils n'étaient pas encore sur le marché.

Les bibliothèques avaient profité de conditions spéciales offertes aux Etats-unis par la compagnie qui édite Bibliofile "The Library Corporation" en souscrivant un abonnement pour trois ans qui donne droit également au matériel nécessaire à la lecture du CD-ROM: un ordinateur IBM PC-XT compatible, avec un disque dur de 20 mega, le lecteur de CD-ROM, le logiciel Bibliofile, le manuel d'utilisation et un droit d'assistance téléphonique gratuit grâce à un numéro vert.

Bibliofile est composé de 4 disques CD-ROM /Compact Disk Read only Memory/ qui contiennent environ 4 millions de notices d'ouvrages en langue anglaise de la "Library of Congress" informatisée en 1968.

En juillet 1987, les dates des disques étaient les suivantes:

Disque 1	Octobre 1985
Disque 2	Octobre 1985
Disque 3	Février 1987
Disque 4	Avril 1987

La nouvelle mise a jour était attendue fin juillet. Ces disques de 12 cm de diamètre sont identiques comme présentation aux disques audio. Ils sont peu fragiles et très maniables. Le disque 4 contient également l'index.

2. L'utilisation

Tous les bibliothécaires rencontrés m'ont affirmé retrouver, de 80 % dans les bibliothèques de lecture publique, à 90 % dans les bibliothèques universitaires, de documents, en catalogage courant. A la William J. Clark Library qui utilisait le système pour reclasser un fonds spécialisé en religion et histoire de la civilisation noire aux États-Unis, le taux de récupération était d'environ 65 %. Bibliofile comprend tous types de documents y compris les documents audiovisuels et contient les notices d'ouvrages avant même qu'ils ne soient disponibles à la Library of Congress, ce taux reste toutefois inférieur au taux de récupération sur OCLC, mais le système est beaucoup moins coûteux et plus à la portée de petites ou moyennes bibliothèques.

La recherche se fait par les clés d'accès suivantes

- Accès par auteur
- Accès par titre
- Accès par auteur et titre
- Accès par LC - Call number /numéro de "Library of Congress"/
- Accès par ISSN

Il n'y a pas d'accès par les entrées secondaires, ni par vedettes-matières ni par collectivités. Bibliofile étant à usage interne, la recherche est faite par des professionnels de catalogage, ayant un livre en main ou une fiche topographique et elle ne pose en général pas de problèmes.

L'ISSN ou le LC-Call number sont bien sur les clés les plus aisées mais la recherche par auteur ou par titre ou en combinant les deux est également performante. La recherche se fait sur le disque 4 d'index.

Néanmoins, et bien que la date apparaisse généralement, il n'est pas toujours sur de trouver la bonne édition /dans le cas d'une recherche par auteur ou par titre/. Il faut parfois visualiser plusieurs notices avant de trouver celle qui correspond bien au livre a cataloguer. Une fois la notice retrouvée /il faut généralement changer de disque/ on obtient une fiche de catalogage en format MARC tres complete. Voir ex. ci-dessous:

F3 Edit Record	End of Record	INSERT
		line 24 of 24
Entrd: 830628	Dat tp: s	Dates: 1984, Ctry: pau Illus: a
Int lvl:	Repr:	Cont: b Govt pub: Conf pub: 0 Festschr: 0
Indx: 1	M/E: 0	Fict: 0 Bio: Lang: eng Mod rec: Source:
Future Tag 020		a72168534X
Level Code 039	0	a2b3c3d3e3
Source 049	00	aVUU
LC Call 050	0	aRC280.C6bN47 1984
NLM Call 060		aWI 435 N438
Dewey Class 082	0	a616.99/4347219
ME:Title 245	00	aNeoplasms of the colon, rectum, and anus: bmucosal and epithelial /c[edited by] John S. Spratt.
Future Tag 260	0	aPhiladelphia: bSaunders, c1984.
Future Tag 300		axiii, 459 p.: bill.; c27 cm.
Note:Bibliog 504		aIncludes bibliographies and index.
Subj:Topical 650	0	aColon /Anatomy/xCancer.
Subj:Topical 650	0	aRectumxCancer.
Subj:Topical 650	0	aAnusxCancer.
Subj:Topical 650	2	aAnus neoplasms.
Subj:Topical 650	2	aColonic neoplasms.
Subj:Topical 650	2	aRectal neoplasms.
AE:Pers Name 700	10	aSpratt, John Stricklin, dl929-
#Labelsets 992	01	a[Present.011] bWilliam J. Clark LibrarycF3

La notice qui contient une indexation en Dewey et les vedettes-matieres de la LC peut etre corrigée. Le catalogueur peut ajouter, ce qui est généralement le cas, un numéro d'identification de sa bibliotheque et des notes. Il peut aussi modifier les vedettes-matieres ou retoucher le catalogage: en supprimant un sous-titre par exemple. La manipulation est aisée mais demande une bonne connaissance des normes et de la codification des différents champs.

Le bibliothécaire de la William Clark Library avait ajouté une fois pour tout un champ d'identification de sa bibliothèque et utilisait les notices telles qu'elles sans les modifier. Le bibliothécaire de l'Université de Caroline du Sud à Spartanburg faisait la même chose. Un changement intervenu dans les normes en 1978, oblige à corriger légèrement les notices faites avant cette date /et nom de l'auteur à rajouter après le titre, correction de la ponctuation dans la zone de publication et dans la collation/. La County Public Library of Chesterfield qui utilise également BiblioFile pour son service de catalogage, modifie les vedettes-matières et les adapte à ses lecteurs.

Une fois la notice corrigée à sa convenance, la catalogueur peut la visualiser sous le format d'édition et l'éditer sur fiches.

F3 Edit Record

End of Record

RC	Neoplasms of the colon, rectum, and anus:
280	mucosal and epithelial/ [edited by] John S.
.C6	Spratt. - Philadelphia : Saunders, 1984.
N47	
1984	xiii, 459 p. : ill. ; 27 cm.
	Includes bibliographies and index.
	1. Colon /Anatomy/---Cancer. 2. Rectum---Cancer.
	3. Anus---Cancer. 4. Anus neoplasms. 5. Colonic
	neoplasms. 6. Rectal neoplasms. I. Spratt, John
	Stricklin, 1929-
RC280.C6N47	1984
ISBN: 0-7216-8534-X	

616.99'4347
83-14311
AACR2 MARC

Le programme est très semblable à Mobicat. La mise en page est automatique et un programme /Configuration/ permet de choisir le nombre de fiches que l'on veut par exemple deux fiches auteurs etc. La fiche titre est automatiquement éditée contrairement aux règles de catalogage françaises. Il est également possible d'éditer des étiquettes prêtes à être collées sur les livres. À la William Clark Library, un jeu complet de fiches est édité ainsi qu'un jeu d'étiquettes. Le catalogue de cette bibliothèque est encore manuel, mais un projet de catalogue sur microfiches est en cours de discussion. Les notices sont également conservées sur disquettes. Ces disquettes ensuite retraitées permettent d'alimenter un catalogue commun à la Virginie CAVALIR sur microfiches.

PC	PC		
2640	2640	The Oxford French	
.08	.08	minidictionary	une étiquette
1986	1986		

La bibliothèque de l'Université de Caroline du Sud a Spartanburg édite également des fiches mais sauvegarde aussi ses notices sur disquettes dans l'espoir d'avoir un jour son propre CD-ROM, et également pour participer a un catalogue commun a la Caroline du Sud sur CD-ROM comme cela existe pour la Pennsylvanie. La County Public Library de Chesterfield n'édite pas de fiches mais fait retraiter ses disquettes par un organisme spécialisé extérieur pour produire un catalogue sur microfiches quatre fois par an. Elle espere avoir également son propre fonds sur CD-ROM des que possible. On peut envisager que les notices déchargées sur disquettes soient utilisées par un systeme de grande capacité. La solution le moins couteuse semble etre la solution microfiches choisie par nombre de bibliothèques moyennes.

Si la notice du livre ou du document n'est pas dans Bibliofile, il est possible de la créer. Le systeme fonctionne comme Mobicat, il faut remplir les champs les uns apres les autres. Cela apparait au départ un peu long mais doit s'améliorer avec l'habitude des normes et du systeme. Les bibliothécaires m'ont donné des moyennes un peu différentes par livre: 10 mn pour l'un environ, 20 mn pour l'autre, plus pour les documents audiovisuels que pour les livres. Personnellement il m'a semblé qu'il fallait plus de temps qu'avec Mobicat car Bibliofile a une zone codée avec année d'édition, année de copyright, langue, type de publication assez longue a remplir. Une fois la notice créée, il ne reste plus qu'a l'éditer.

3. L'intérêt

Tout l'intérêt du systeme est bien sur de retrouver le plus grand nombre possible de notices déjà cataloguées et tous les bibliothécaires étaient tres satisfaits du systeme. Ils reconnaissent qu'OCLC contient plus de notices, mais généralement pensent que ce systeme est trop couteux pour leur bibliothèque. L'organisation matérielle du travail avec Bibliofile varie d'une bibliothèque a

l'autre et selon le nombre de personnes qui l'utilisent. Généralement l'impression des fiches est faite disque par disque et notice apres notice. Elle pourrait etre faite en mode batch, c'est a dire l'impression des fiches d'une disquette entiere. En catalogage rétrospectif, le bibliothécaire de la William J. Clark Library espere traiter 1 000 livres par semaine et compte mettre entre 1 et 2 ans pour cataloguer 50 000 ouvrages compte tenu du fait qu'il est seul, assisté d'une étudiante et qu'il doit faire aussi le catalogage courant. Le principal probleme est le temps d'édition des fiches. Il compte avec son imprimante 3 h pour éditer les fiches correspondant a 100 ouvrages. Aussi prefererait-il la solution d'un catalogue sur microfiches.

Les bibliothécaires interrogés trouvaient les mises a jour trimestrielles suffisamment fréquentes pour eux. Le bibliothécaire de la William J. Clark Library a également un projet personnel tres intéressant. Il souhaiterait travailler avec Bibliofile comme bibliothécaire free-lance et cataloguer a la demande les fonds de tres petites unités comme par exemple des bibliotheques d'églises, tres nombreuses a Richmond, et n'ayant pas le moyens d'avoir un bibliothécaire en permanence. Ce projet montre l'intérêt du systeme Bibliofile qui est une aide considérable pour les bibliotheques qui n'ont pas les moyens financiers d'avoir un systeme de catalogage en ligne. On peut penser qu'a terme Bibliofile permettra l'exploitation locale de fonds qui n'étaient pas répertoriés parce que trop petits mais qui peuvent se révéler néanmoins tres intéressants.

Un systeme semblable en France rendrait certainement de grands services aux bibliotheques qui n'ont pas la possibilité d'avoir un systeme informatisé complet ou qui sont en attente d'informatisation. Cela faciliterait beaucoup la gestion de toutes petites unités, et unifierait les fiches de catalogage, permettant ainsi la constitution plus rapide de catalogues communs. On peut se faire une idée de l'intérêt de Bibliofile en le comparant au systeme Mobicat et en y ajoutant 4 millions de notices qui pourraient etre réutilisées sans modification.

Par contre, l'intérêt de Bibliofile, avec les notices en langue anglaise seulement, dans une bibliotheque francaise est plus limité.

Il faudrait que la bibliotheque ait un fonds d'ouvrages anglais important a cataloguer. Il resterait de toute facon a traduire les vedettes-matieres et a modifier la classification puisque ni la Dewey ni la classification de la LC ne sont utilisées dans les bibliotheques universitaires. Par contre pour les ouvrages de médecine, Bibliofile donne les vedettes-matieres et la classification de la NLM.

Il est dommage que les disques des notices en langues étrangères n'aient pas été disponibles pour pouvoir tester leur intérêt pour les bibliotheques francaises.

II/ Any-book

La bibliotheque William J. Clark avait également acquis Any-book, en meme temps que Bibliofile. Any-book est un compact disk également produit par "The Library Corporation" qui contient 1,5 million de notices bibliographiques et environ 20 000 références d'éditeurs. C'est la plus grande base de données de livres en langue anglaise disponibles. Comme pour Bibliofile, les mises a jour sont trimestrielles, mais avaient quelque retard. En juillet 1987, la derniere mise a jour était de janvier et celle d'avril était attendue. Le prix d'abonnement est de 600 \$ par an. Any-book est utilisé pour faire les commandes de livres: les clés d'accès sont les memes que pour Bibliofile: auteur, titre, ISSN, LC-Call number. Il n'y a pas de recherche par sujets et l'utilisation est donc différente de Books in Print Plus. On peut visualiser la notice qui se présente sous la forme d'un bon de commande et contient outre les éléments de la notice proprement dite, le prix, le prix avec remise d'un vendeur Ingram, le nom de l'éditeur, son adresse.

				LC.CARD NUMBER	
CLASS NO.	AUTHOR Luker Kristin			CARD SETS ORD'D LC.	
	TITLE				
ACC.NO	Abortion and the politics of motherhood /Luker				
LIST PRICE	PLACE	PUBLISHER	YEAR	L.I.	
\$ 7.95		University	85		
Dealer	VOLS.	SERIES	EDITION	W.I.	
Coutts					
NO.OF COPIES	RECOMMENDED BY	DATE ORDERED	COST	OTHER	
1	MONIQUE LENOI		\$ 4,77		
ORDER NO.	FUND CHARGED	DATE RECEIVED	S.B.N.		
402	HM-HX SOCIOL		0520055977		

On peut modifier le bon, ajouter son propre code de classification, indiquer combien d'exemplaires on veut commander. Si le livre à acheter ne se trouve pas dans Any-book, on peut créer son propre bon de commande très simplement.

Après ça il est possible d'éditer les bons de commande pour les envoyer soit à Ingram, soit au vendeur de son choix, d'éditer des listes mais uniquement par code de classification ce qui en limite l'intérêt. On ne peut pas avoir une liste par éditeur par exemple. Les commandes sont gardées en mémoire. Au fur et à mesure de l'arrivée des ouvrages, les notices sont recherchées et complétées. On indique que l'ouvrage est reçu et le lien étant possible entre Bibliofile et Any-book, on peut directement rechercher dans Bibliofile sa notice et éditer fiches et étiquettes. Avec ce système on peut avoir des listes d'éditeurs, des adresses, des statistiques: nombre de livres achetés, argent dépensé, vérification des comptes.

Néanmoins l'utilisation d'Any-book est assez rigide. L'avantage du système est qu'on peut directement passer sur Bibliofile sans avoir à rechercher l'ouvrage, mais on ne peut pas réellement faire des listes d'acquisitions triées selon différents critères, ni de plannings de développement des collections, ni de recherches par sujets. Books in Print Plus apparaît beaucoup plus intéressant.

III/ Books in Print Plus; Ulrich's Plus

Plusieurs bibliothèques visitées utilisaient Books in Print Plus. C'est une base de données produite par Bowker Electronic Publishing de 750 000 titres disponibles et de 63 500 sujets, extrêmement intéressante et révélatrice de l'avantage du CD-ROM par rapport au support imprimé. Le prix de l'abonnement est de 895 \$: les mises à jour sont trimestrielles. Des prix spéciaux comprenant l'achat du matériel sont possibles aux États-Unis. On peut rechercher les références par auteur, par titre, par ISSN, par LC-number, par sujets, par date et surtout on peut croiser les recherches et chercher par exemple tous les livres en langue anglaise sur le jardinage écrits en 1987. La base contient aussi les références très complètes des éditeurs et les notices peuvent s'afficher en différents formats plus ou moins complets ou sous la forme de bons de commande.

----- Primary Search-----

au - Author
 bn - ISBN
 kw - Keyword
 lc - LCCN
 pu - Publisher
 su - Subject
 ch - Children's Subject
 ti - Title
 se - Series Title
 at - 4,4 Author, Title
 tk - 3,2,2,1, Title
 cs - Combine Set

----- Search Workspace-----

1. ti = tender is the night	5
2. kw = night	1165
3. au = fitzgerald	403
4. cs = 2 and cs = 3	5
5. cs = 2 and cs = 3	5

----- Secondary Search-----

ac - Audience
 gr - Grades
 il - Illustration
 la - Language
 pr - Price
 py - Publication Year

----- Search Workspace -----

1. ti = tender is the night	5
-----------------------------	---

Brief Citations-

Author	Title	Citation/s/ Selected: Viewing:
Carter, Helen	Tender Is the Night	3 2
Fit	Books in Print Format	
Fit	Fitzgerald, F.Scott. Tender Is the Night. 32Op. 09/1985.	
Fit	Paperback trade edition. \$ 4.95 rack size. /ISBN	
Fit	O-684-17817-6, ScribT/. Scribner's, Charles, Sons.	

F2 → Pub. F7 → Order + → Nect Cit - → Prev Cit ESC → Quit

/c/ 1986, 1987 R. R. BOWKER COMPANY, A DIVISION OF REED PUBLISHING /USA/
INC. All rights reserved.

Fitzgerald, F. Scott. Tender Is the Night. 32Op. 09/1985.
 Paperback trade edition. \$ 4.95 rack size. /ISBN
 O-684-17817-6, ScribT/. Scribner's, Charles, Sons.

C'est une aide tres importante pour le service des acquisitions qui peut vérifier des références, rechercher les derniers livres parus sur un sujet donné /les références s'affichent par date, les plus récentes en premier/ ou completer les acquisitions de toutes les oeuvres d'un auteur donné.

Ulrich's Plus fonctionne de la meme maniere. Il contient 68 000 titres de périodiques listés en 557 catégories, et 36 000 titres de séries irrégulieres ou d'annuels. Il y a des ISSN pour environ 75 200 titres courants et 13 800 anciens. 6 000 titres sont ajoutés chaque année. Le prix de l'abonnement est 395 \$ ou de 1199,95 \$ pour Ulrich's Plus et Books in Print Plus. Les mises a jour sont trimestrielles et la consultation de l'un comme de l'autre CD-ROM est extremement agréable. La technologie du CD-ROM apporte une souplesse d'utilisation extraordinaire. Le bibliothécaire ou le lecteur peut feuilleter, chercher comme il le veut, n'étant pas contraint par le cout des connexions, et en ce sens la recherche est aussi agréable que dans un catalogue imprimé. En plus la recherche est beaucoup plus performante, car les clés d'accès sont plus nombreuses que dans la version imprimée et surtout elles se combinent entre elles comme dans une base de données. Tous les bibliothécaires appréciaient énormément ces deux CD-ROM. Leur consultation étant tres aisée et guidée, les rend utilisables par le public. Ce sont des CD-ROM, conviviaux, faciles a utiliser, comprenant beaucoup de possibilités aussi bien de recherche que de visualisation. Ce sont aussi des outils avec leur caractéristique propre qui ne redoublent ni la version imprimée ni la version en ligne. S'ils sont plus utilisés par les bibliothécaires dans les services d'acquisitions, ils sont néanmoins tres consultables par le public et se situent a la limite des deux types de CD-ROM.

B/ LES CD-ROM UTILISÉS PAR LE PUBLIC

Dans les diverses bibliotheques visitées et dont la taille était tres variable, j'ai pu constater que l'utilisation de CD-ROM par le public était tres répandu et qu'en général les lecteurs étaient tres satisfaits. Ces CD-ROM sont tres différents les uns des autres par leur contenu, leur utilisation, leur degré de sophistication.

Celui dont l'usage semble le plus courant dans les bibliothèques est Infotrac.

I/ Infotrac

Utilisé à la William J. Clark Library sur un seul poste et à la bibliothèque de l'Université de Virginie à Charlottesville sur quatre postes, ce système est très aimé des étudiants.

Il offre des références d'environ 500 revues d'intérêt général et de journaux. Le disque recense l'année en cours et trois ans de références rétrospectives. Les mises à jour sont trimestrielles.

Avec Infotrac, la recherche est extrêmement simple. Il y a un index de sujets et de noms propres classés alphabétiquement. Les vedettes sont en général celle de la LC mais il y en a d'autres également. Une fois le sujet écrit, la pression sur la touche Search suffit pour voir apparaître les références. Si le mot n'est pas dans l'index, l'écran affiche les mots les plus proches alphabétiquement. On peut visualiser l'index. Il y a également des sous-vedettes qui peuvent aussi être visualisées. Par exemple: pour un mot: France, on peut visualiser les sous-vedettes et ensuite en sélectionner une et démarrer la recherche.

FRANCE

InfoTrac Database
InfoTrac 3.24

/record reviews/
FRANCAIX: String trio. Jolivet: Suite for
string trio. /Eric Alberti, Pierre Llinares,
Georges Schwartz/

SUBJECT GUIDE

CURRENT DATA

/record reviews/
FRANCKLIN, Catherine
> FRANCE

- see also
- FRENCH
- ACCIDENTS
- ADVERTISING
- AGRICULTURAL POLICY
- AGRICULTURE
- AIR DEFENSES
- AIR LINES
- AIRPORTS
- ANECDOTES, FACETIAE, SATIRE, ETC.
- ANTIQUITIES
- see also
- LASCAUX CAVE, FRANCE
- APPROPRIATIONS AND EXPENDITURES

FRANCE

InfoTrac Database
InfoTrac 3.24

- CONTRACTS AND SPECIFICATIONS
- CORRUPTION
- COURT SYSTEM
- CRIME
- CULTURAL RELATIONS
- > - DEFENSES
- DEMONSTRATIONS
- DEMONSTRATION, 1984
- DESCRIPTION AND TRAVEL
- ECONOMIC POLICY
- EDUCATION
- EDUCATION POLICY

SUBJECT GUIDE

CURRENT DATA

MITTERRAND, Francois
-POLITICAL ACTIVITYInfoTrac Database
InfoTrac 3.24

- = The new rooftops of Paris. /I.M. Pei's radical designs for museum storage/ by Bill Hewitt and Edward Behr il Newsweek v103-Apr 2'84 p73/1/ 21J3399
- POLITICAL ACTIVITY
- >= Ascending Rocard. /possible presidential candidate Michel Rocard/ il Economist v303-April 4'87 p39/2/
- = Chirac's costly lesson; the student riots give Mitterrand the upper hand. /Jacques Chirac, Francois Mitterrand/ by Fred Coleman il Newsweek v108-Dec 22'86 p38/1/ 36M0483
- = Paris Bourse awaits Saint Gobain; au revoir to the "plan". /French economic policy/ /The International Trader/ /column/ by Michael Parrott Barrons v66-Nov 17'86 p78/1/ 28Q2945
- = France's uncertain transition. /French politics/ by Michael M. Harrison Current History v85-Nov'86 p361/7/ 36E0384

DATA DISPLAY

CURRENT DATA

Le systeme est tres facile a utiliser et donne des références sur tous les sujets. Les lecteurs ont un tel engouement pour Infotrac que la bibliotheque de l'Université de Virginie doit limiter les recherches a cinq minutes par personne. Les bibliothécaires font remarques qu'Infotrac est tres utilisé au détriment d'autres index qui seraient a leur avis plus pertinents.

Le cout d'Infotrac n'est pas négligeable. Comme pour tous les CD-ROM aux Etats-Unis, des prix spéciaux permettent d'acheter le systeme avec le matériel nécessaire. Il faut ensuite prévoir le cout du papier et de l'encre ce qui est important vu l'utilisation

continue d'Infotrac. Dans les bibliothèques visitées, ce coût n'était pas répercuté sur les étudiants, car Infotrac est exactement considéré comme un index imprimé que la bibliothèque se doit de fournir à ses lecteurs. Infotrac est surtout utilisé par les étudiants "undergraduate", car il n'est pas spécialisé et assez limité. En particulier aucune combinaison des sujets entre eux n'est possible. Il n'y a pas d'opérateurs et la recherche est fondamentalement la même que dans un index papier.

II/ ERIC

L'Educational Resources Information Center, centre de recherche du Département fédéral de l'éducation produit une très importante base de données bibliographiques qui couvre toute la littérature concernant l'éducation. Cette base de données est disponible sur CD-ROM. Elle contient des références d'ouvrages, d'actes de Congrès, des instructions officielles aussi bien que les références de 750 journaux sur le sujet. Le système a été étudié à la "University of Virginia Education Library" qui possède le CD-ROM Eric produit par Silver Platter. Dialog le produit également.

C'est un système qui comprend trois disques: un disque courant 1982-1987 avec mises à jour trimestrielles et deux disques d'archives 1966-1975 et 1976-1982. La bibliothèque offre deux postes de travail aux étudiants: l'un pour consulter les disques d'archives l'autre pour le disque courant. Elle a bénéficié de tarifs spéciaux sur l'ensemble du matériel et des disques. L'abonnement annuel serait de 1 200 \$ la première année, ensuite 650 \$. Eric donne entièrement satisfaction aux usagers aussi bien qu'aux bibliothécaires. L'interrogation en ligne permet d'avoir les références postérieures à la mise à jour, mais autrement toutes les recherches se font librement sur le CD-ROM. Les étudiants apprécient la facilité d'utilisation du système et se sentent beaucoup plus à l'aise pour faire leurs recherches, car ils ne sont pas limités par le temps.

Eric a un logiciel beaucoup plus sophistiqué qu'Infotrac et offre absolument les mêmes possibilités de recherche que l'interrogation en ligne. La recherche se fait avec des opérateurs booléens et des opérateurs de proximité. Elle peut être limitée par date ou par champ. Les troncatures sont possibles ainsi que la visualisa-

tion de l'index. Plusieurs formes de visualisation sont possibles.
Le format maximum permet d'avoir un résumé assez long.

SilverPlatter V1.2a

ERIC /1/81 - 3/87/

No. Request	Records
1: MEDICAL	4562
2: LIBRARIANSHIP	345
3: MEDICAL LIBRARIANSHIP	4

1 of 4

AN: EJ314157
 CHN: IR513803
 AU: Obaka, -Daniel-Newton
 TI: The Challenge of Medical Librarianship in Nigeria.
 PY: 1985
 JN: International-Library-Review; v17 n1 p51-66 Jan 1985
 DT: Journal Articles /080/; Historical Materials /060/;
 Opinion Papers /120/; Reports - Descriptive /141/
 LA: English
 DE: •Developing-Nations; Higher-Education; History-; Library-
 Administration; Library-Cooperation; Library-Education;
 Library-Personnel; •Library-Science; Medical-Education;
 •Medical-Libraries; Medical-Schools; National-Libraries
 DEM: •Developing-Nations; •Library-Science; •Medical-Libraries
 ID: •Library-Development; Nigeria-
 IDM: •Library-Development
 IS: CIJJUN85
 AB: Presents historical review of development of medical education,
 medical library and information services, medical school
 libraries, facilities /medical, education, library/, and
 national health programs in Nigeria. Areas of challenge in
 present Nigerian medical librarianship are identified:
 personnel, organizational structures, buildings, National
 Medical Library, library cooperation, education of medical
 librarians. /Footnotes/ /EJS/
 CH: IR
 FI: EJ
 DIN: 080; 060; 120; 141

Les étudiants qui fréquentent la bibliothèque /1 200 environ
 "graduate"/ interrogent très fréquemment le système. Ils le font
 librement et gratuitement. Comme dans les autres bibliothèques
 visitées, les bibliothécaires considèrent Eric comme un index parmi
 d'autres que le public doit avoir à sa disposition, cela malgré le
 coût non négligeable de l'encre et du papier sans parler de l'abon-
 nement.

La bibliothèque possède tous les documents recensés par Eric sous forme de microfiches classées dans des meubles métalliques à tiroir. On peut donc imaginer l'importance de la consultation d'Eric, puisque l'étudiant sait pouvoir trouver immédiatement les articles dont il a les références. La bibliothèque acquiert l'index papier et n'envisage pas de le supprimer pour l'instant, considérant qu'il est une aide à la recherche.

De l'avis des bibliothécaires l'utilisation du compact disk permet un meilleur accès à la base de données que l'interrogation en ligne. Certes, la recherche est peu longue mais c'est sans importance puisque le problème des coûts de liaison ne se pose pas. Cependant la simplicité du système, sa totale disponibilité, sa gratuité permettent aux étudiants de faire des recherches qu'ils n'auraient sans doute pas faites en ligne. D'autre part l'utilisateur du système peut "se promener" dans la base, prendre du temps pour sa recherche, explorer des termes et des combinaisons différents. Les avantages de la forme papier et de l'interrogation en ligne sont cumulés. Néanmoins les trois formes subsistent encore dans la bibliothèque, chacune ayant un avantage spécifique. Il me semble qu'à terme l'index papier devrait disparaître et être remplacé par un simple thésaurus.

III/ Newsbank Electronic Index

Il s'agit de l'index de tous les articles publiés dans un grand nombre de journaux américains. Cet index correspond à des microfiches qui contiennent les articles en texte intégral et qui sont classés par sujets avec un numéro. L'index renvoie à ces numéros. Le même index est disponible sur papier et sur CD-ROM mais il n'y a aucune différence entre les deux. La recherche sur le CD-ROM est à peine plus rapide, et des bibliothécaires jugeaient l'index Newsbank sur CD-ROM d'un intérêt limité, car dans ce cas là il n'y a aucune originalité du CD-ROM par rapport à la forme papier. Seul le gain de place peut être un argument en faveur de ce CD-ROM:

NEWSBANK ELECTRONIC INDEX

These are the references to articles on your subject. To find the articles, ask the librarian for the location of NewsBank articles on microfiche.

Articles	Microfiche Locator Code
	Yr. Cate- No. Grid gory Co-ord.
OUT OF AFRICA /FILM/ news reports	
California: Los Angeles	1985-86 FTV 72:D10-11
Florida: St. Petersburg	1985-86 FTV 82:C12-13
Missouri: Kansas City	1985-86 FTV 72:D12
New York: Buffalo	1985-86 FTV 72:D13-E1
New York: Long Island	1985-86 FTV 68:D13-14
New York: New York	1985-86 FTV 72:E2
Ohio: Cincinnati	1985-86 FTV 82:C14-D1
Pennsylvania: Philadelphia	1985-86 FTV 72:E3-4
	1985-86 FTV 72:E5
reviews	
Alabama: Birmingham	1985-86 FTV 72:E6-7
Arizona: Tucson	1985-86 FTV 72:E8-9
Arkansas: Little Rock	1985-86 FTV 72:E10
California: Los Angeles	1985-86 FTV 72:E11-12
California: San Diego	1985-86 FTV 67:E3-4
California: San Francisco	1985-86 FTV 72:E13-14
California: San Jose	1985-86 FTV 72:F1
Connecticut: Hartford	1985-86 FTV 72:F2
Florida: Jacksonville	1985-86 FTV 72:F3
Florida: St. Petersburg	1985-86 FTV 72:F4-5
Georgia: Atlanta	1985-86 FTV 72:F6
Illinois: Springfield	1985-86 FTV 82:D2-3
Iowa: Des Moines	1985-86 FTV 72:F7-8
Kansas: Wichita	1985-86 FTV 72:F9
Maryland: Baltimore	1985-86 FTV 72:F10
Massachusetts: Springfield	1985-86 FTV 72:F11-12
Michigan: Detroit	1985-86 FTV 72:F13
Michigan: Grand Rapids	1985-86 FTV 72:F14
Minnesota: Minneapolis	1985-86 FTV 72:G1
Nebraska: Lincoln	1985-86 FTV 72:G2
New Jersey: Trenton	1985-86 FTV 72:G3
New York: Albany	1985-86 FTV 72:G4-5

To use the microfiche, go to the NewsBank microfiche files and select the microfiche by year, category, and microfiche number. After selecting the correct microfiche, place the microfiche in a reader. Locate your articles by matching the grid location in the lower left corner of the frame with the microfiche locator code. Don't forget, there are other information sources besides NewsBank in this library.

IV/ Disclosure

C'est une base de données sur compact-disk qui contient des informations extrêmement complètes sur 10 000 sociétés américaines. Elle semble très utilisée dans les "Business Library" et comme dans les cas des autres CD-ROM, dans la bibliothèque visitée Boatwright Memorial Library à Richmond les lecteurs ont à leur disposition un poste de travail en permanence. La recherche est gratuite pour les étudiants malgré le coût élevé de Disclosure environ 2 500 \$ par an. La recherche se fait par plusieurs clés, nom de la société, domaine couvert, aire géographique, nom des dirigeants, nom des filiales, etc. Les notices complètes donnent des informations sur l'adresse, l'identification de la société, les résultats financiers des cinq dernières années, des données financières détaillées, le nom des filiales, la lettre annuelle du président. Voir exemple ci-dessous:

SCHERING PLOUGH CORP
DISCLO COMPANY NUMBER: S107550000
TICKER SYMBOL: SGP EXCHANGE: NYS

ONE GIRALDA FARMS
MADISON, NJ 07940
201-822-7000

INCORPORATION: NJ

IDENTIFICATION NUMBERS:

FORTUNE NUMBER-0189

FORBES NUMBER-SA359; AS423; PR170; MV137

CUSIP NUMBER-0008066052

D-U-N-S NUMBER-05-455-4290

SIC CODES: 2834; 3851; 2844; 3149

PRIMARY SIC CODE: 2834

DESCRIPTION OF BUSINESS: ENGAGED IN THE DISCOVERY, DEVELOPMENT, MANUFACTURE AND MARKETING OF PHARMACEUTICAL AND CONSUMER PRODUCTS, AND HOME REPAIR AND CONSTRUCTION PRODUCTS; ALSO RADIO BROADCASTING OPERATIONS. PHARMACEUTICAL PRODUCTS INCLUDE PRESCRIPTION DRUGS, OVER THE COUNTER MEDICINE, EYE CARE PRODUCTS. CONSUMER PRODUCTS INCLUDE TOILETRIES, COSMETICS AND FOOT CARE PRODUCTS.

SHARE INFORMATION:

CURRENT OUTSTANDING SHARES: 61,925,529 /SOURCE: 10-Q 06/30/86/

340,806 SHARES HELD BY OFFICERS AND DIRECTORS /SOURCE: PROXY/

28,100 SHAREHOLDERS /SOURCE: 10-K/

NUMBER OF EMPLOYEES: 23,200 /SOURCE: 10-K/

FISCAL YEAR END: 12/31
LATEST ANNUAL FINANCIAL DATE: 12/30/85
LATEST QUARTERLY FINANCIAL DATE: 06/30/86

AUDITOR INFORMATION:

AUDITOR: DELOITTE HASKINS et SELLS /SOURCE: 10-K/

AUDITOR'S REPORT: UNQUALIFIED

LEGAL COUNSEL: NA

STOCK TRANSFER AGENT: FIDATA TRUST CO.

SEGMENT DATA

/SOURCE: 10-K 12/31/85/

	SALES	OP INCOME
PHARMACEUTICAL PRODUCTS	1,122,300,000	218,400,000
CONSUMER PRODUCTS	804,800,000	123,200,000

FIVE YEAR SUMMARY

YEAR	SALES	NETINCOME	EPS
1985	1,927,100,000	192,600,000	3.77
1984	1,874,300,000	177,200,000	3.50
1983	1,808,500,000	190,100,000	3.40
1982	1,729,200,000	183,500,000	3.28
1981	1,725,300,000	179,300,000	3.23
5-YEAR GROWTH RATE	2.90	1.90	4.20

Il ne s'agit que des premieres lignes de la notice complete. Toutefois différents formats sont possibles. Les recherches peuvent etre des combinaisons de plusieurs données: ex sociétés implantées dans telle ville et traitant de tel ou tel produit.

En conslusion de cette étude, il me semble pouvoir affirmer que la nouvelle technologie du CD-ROM est utilisée déjà assez largement dans les bibliotheques américaines et qu'elle se développera encore dans les années a venir. D'ores et déjà elle permet de mettre a la disposition des bibliothécaires et des lecteurs, des mémoires considérables: notices, références d'articles, informations diverses. Ces mémoires sont immédiatement accessibles sans intermédiaire et sans limitation de temps. Elles possèdent des clés d'accès tres pertinentes, de plus en plus semblables aux logiciels d'interrogation des bases de données. Leur prix restent a la portée des bibliotheques de moyenne importance. Des outils comme Books in Print Plus et Ulrich's Plus sont indispensables aux bibliothécaires, car ils cumulent les avantages de l'index papier et ceux de l'interrogation en ligne. L'utilisation de Bibliofile aura certainement des conséquences importantes sur l'uniformisation du catalogage et sur le développement de catalogues

collectifs. Elle permet a de petites bibliotheques d'avoir a moindre cout un service de catalogage efficace. En outre, si les bibliotheques peuvent avoir un CD-ROM de leur propre fonds, il y aura la une voie de developpement tres interessante de cette nouvelle technologie, le CD-ROM étant bien plus intéressant pour retrouver l'information que les catalogues sur fiches ou sur microfiches. Quand aux grandes bases de données, elles développent toutes une version sur CD-ROM, qui accroît leur utilisation et augmente le nombre de leurs lecteurs. Néanmoins l'interrogation en ligne est pour l'instant la seule possibilité d'avoir les références les plus récentes. L'avantage du CD-ROM est dans son accessibilité et sa simplicité d'utilisation. Et le public semble avoir pour lui un réel engouement. Dans les années a venir se publieront peut-etre des bases de données uniquement sur CD-ROM. Déjà des catalogues collectifs par état se constituent ainsi. Certainement de nouveaux usages se découvriront au fur et a mesure que les bibliotheques seront équipées de lecteurs et que la technique progressera.

A N N E X E S

DESCRIPTION DES PRINCIPALES BIBLIOTHEQUES VISITEES

WILLIAM J. CLARK LIBRARY
Virginia Union University
1500 North Lombardy Street
Richmond
VIRGINIA 23 220
Technical Services Librarian: MERLE COLGLAZIER

C'est une bibliotheque assez ancienne d'environ 130.000 volumes et 600 titres de périodiques. Elle est ouverte aux étudiants, noirs pour la plupart, de la Virginia Union University qui est spécialisée dans les études de théologie et de civilisation noire américaine. La bibliotheque possède donc des fonds importants sur la religion en général et sur la civilisation afro-américaine et acquiert également les ouvrages concernant la Communauté noire.

Le personnel comprend huit personnes, assistées d'étudiants. Les locaux sont en assez mauvais état et un projet de construction neuve est a l'étude.

Dans cette bibliotheque, j'ai étudié principalement l'utilisation de Bibliofile acquis dans le but de faire a la fois le catalogage courant et du catalogage retrospectif. La bibliotheque a une part de son fonds catalogué en Dewey et souhaite le recataloguer, soit 40 000 volumes. Elle a d'autre part un don de 10 000 volumes environ d'ouvrages sur la religion a cataloguer. Un seul bibliothécaire, Monsieur COLGLAZIER assisté d'une étudiante travaille sur ces projets.

Par ailleurs la bibliotheque met Infotrac a la disposition de ses lecteurs.

COUNTY PUBLIC LIBRARY OF CHESTERFIELD
9501 Lori Road
Chesterfield
VIRGINIA 23 832

C'est une bibliotheque publique comprenant une centrale tres moderne et tres agréable et cinq annexes. J'ai visité le service de catalogage qui est centralisé pour l'ensemble des six bibliotheques. Environ 8 000 titres pour 30 000 volumes sont achetés chaque année et 85 % des livres et du matériel audiovisuel courant sont déjà catalogués dans Bibliofile.

Les acquisitions sont faites avec Books in Print Plus. Les ISBN des ouvrages a commander sont recherchés et transmis par téléphone directement au libraire.

HENRICO SCHOOLS LIBRARY
Instructional Medica Center
P.O Box 40
Highland Springs
VIRGINIA

Il s'agit d'un service qui centralise toutes les acquisitions d'ouvrages des bibliotheques scolaires de la ville de Henrico, commune proche de Richmond. Les écoles sont des écoles élémentaires, plus six "Highshools". Ce service achete environ 2 000 titres et 16 000 volumes par an et a acquis Bibliofile pour cataloguer les documents avant de les expédier dans les différentes écoles. Und grand nombre de ces ouvrages sont des livres pour enfants et des albums. Ils sont également dans Bibliofile.

BOAT WRIGHT MEMORIAL LIBRARY
University of Richmond
Richmond
VIRGINIA 23 173

Cette bibliotheque est consacrée aux affaires et a l'économie.
Elle met a la disposition de ses lecteurs Infotrac et Disclosure.

UNIVERSITY OF VIRGINIA
Alderman Library
Clemons Library
Health Sciences Library
Education Library
Charlottesville
VIRGINIA 22 903 - 2498

L'Université de Virginie a 17 000 étudiants dont 11 321 Undergraduate, 4 011 Graduate, 1 148 pour Law School, 554 pour Medicine School.

Elle comprend plusieurs bibliotheques, dont la plus importante est Alderman Library qui contient les collections de Lettres et de sciences sociales. A coté de cette Bibliotheque déjà ancienne et riche de plus de 2 500 000 livres, a été construite une bibliotheque Clemons Library pour les étudiants moins avancés et qui contient les livres et les périodiques les plus fréquemment demandés.

D'autres bibliotheques sont plus spécialisées en architecture, astronomie, biologie, chimie, éducation, sciences le l'ingénieur etc.

Trois bibliotheques plus importantes: Law Library, Business School Library et Health Sciences Library sont indépendantes.

Leurs collections sont signalées dans les catalogues communs, mais leurs politiques d'acquisition, de catalogage et d'informatisation leur sont propres. Elles ont chacune un directeur, alors que les autres bibliotheques sont sous l'autorité du meme directeur.

A/ Alderman Library

C'est la principale bibliotheque, la plus riche. Elle occupe un batiment tres important au centre de l'Université de Virginie, a coté de la Rotonde dessinée par Jefferson.

Ses heures d'ouverture sont tres larges de 8 h a minuit généralement, de 9 h a 6 h le samedi et de midi a minuit le dimanche.

Les étudiants peuvent emprunter les ouvrages et les périodiques reliés. Le pret est automatisé et les renouvellements sont possibles par téléphone.

Les catalogues sont pour l'instant manuels. Il y a un catalogue auteurs-titres et un catalogue matieres. Ces catalogues recensent les collections de toutes les bibliotheques de l'Université et la localisation est indiquée sur les fiches.

Les livres sont classés selon la classification de la Library of Congress et les vedettes-matieres sont également celles de la LC. Il n'y a pas de catalogue systématique et les catalogues topographiques sont dans les services techniques.

Les étudiants vont chercher eux-memes les livres dans les rayons. Du fait de la construction de la bibliotheque, il est difficile de localiser les livres mais de nombreux plans et de nombreuses explications guident les usagers. Ils font enregistrer ensuite leurs livres au bureau de pret. Pour les périodiques les étudiants ont a leur disposition un listing des revues recues dans toutes les bibliotheques de l'Université a l'exclusion du droit et des sciences de la santé. L'année en cours est a leur disposition dans une salle spéciale. Les années antérieures reliées sont avec les livres. Le fichier auteurs-titres comprend aussi les fiches des périodiques et donne un état de la collection que ne donne pas le listing. Mais la cote pour les périodiques courants ou reliés est de toute facon la meme.

La bibliotheque a également une salle spéciale pour la lecture des journaux, ou l'on trouve tous les plus importants quotidiens des Etats-Unis et des principaux pays. Pour la France on trouve Le Monde, Le Figaro, Le Canard enchainé, Libération.

Les microfiches et microfilms sont dans une sal'e spéciale avec de nombreux lecteurs et lecteurs reproducteurs.

La bibliotheque possède également un département spécial pour les documents officiels et les cartes. Leur classification n'est pas celle de la LC, aussi ces documents ne sont pas recensés dans les catalogues communs. Ils ont leurs propres catalogues.

Les étudiants ont a leur disposition de nombreux index, encyclopédies et outils de référence dans la salle de bibliographie ou se tient en permanence a leur disposition un ou plusieurs bibliothécaires pour les aider. Dans cette salle, se font également les interrogations de bases de données sur tous les sujets y compris Medline bien que la plupart des bibliotheques spécialisées aient également des microordinateurs servant a l'interrogation.

Les étudiants ont en permanence a leur disposition un terminal d'O.C.L.C. qui leur permet de localiser les livres, un terminal d'Innovacq qui leur permet de connaître toutes les acquisitions des bibliothèques de l'Université depuis 1984. Ils peuvent librement utiliser un terminal relié a Wilsearch. Ce système permet l'accès a Wilsonline, base de données qui contient 16 index sur tous les sujets dont les Cumulative Books Index. La recherche se fait par sujet ou par auteur, ou en additionnant plusieurs sujets. Une fois la recherche affichée a l'écran la connexion se fait automatiquement avec la base de données par un modem incorporé au microordinateur, et les résultats s'affichent. Ces recherches sont libres et gratuites pour les usagers. La seule restriction est une limite de 4 recherches par jour et par personne avec un maximum a chaque fois de 10 références. De plus en plus les usagers souhaitent non pas avoir une liste de références imprimée mais veulent avoir un téléchargement des références sur disquettes. Des microordinateurs a la disposition du public le permettent.

La bibliothèque Alderman possède également un très beau département de manuscrits et de livres précieux. Des fichiers particuliers recensent ces collections. Le département manuscrits a les collections de lettres, papiers et photographies des plus importantes familles de la Virginie. Il a également les archives de l'Université. Des expositions sont a la disposition du public en permanence. J'ai vu personnellement des lettres de Lafayette, des manuscrits d'Edgar Poe. Il y a également les manuscrits de William Faulkner qui passa les dernières années de sa vie a l'Université de Virginie. Le département des livres précieux est aussi beau et aussi riche d'éditions rares, de livres anciens, avec des reliures précieuses. La majorité des acquisitions sont des dons mais ces départements ont aussi des fonds pour faire des achats. La bibliothèque possède un service de prêt-interbibliothèque et de nombreux photocopieurs.

La politique d'acquisitions est commune aux différentes bibliothèques. Huit bibliothécaires spécialisés font les achats dans différents domaines. Ils lisent en général les langues de leur secteur - Ex: une bibliothécaire chinoise assistée d'une personne connaissant le coréen est chargée des achats dans cette région. La bibliothèque a aussi des "approvals plans". Ce sont des contrats passés avec des fournisseurs qui s'engagent a envoyer

a la bibliotheque des livres correspondants a différents criteres déterminés a l'avance. Les Bibliothèques /sauf Law, Business et Health Sciences/ ont dépensé en 1986 pour les livres et périodiques 3,2 millions de dollars. Le service des acquisitions a également un programme d'échange tres important mais inégal. La bibliotheque envoie beaucoup plus de livres qu'elle n'en recoit. Chaque mois une liste d'échanges est éditée. Un nouveau poste a été crée. Il s'agit d'un "Preservation Librarian", spécialement chargé de la politique de conservation. Il dédie de ce qui doit etre relié, des collections a donner, ou éventuellement a détruire si elles sont en mauvais état. Environ 50 % du budget est consacré aux périodiques. 60 % de la documentation provient d'autres pays que les Etats-Unis.

Les achats se font avec Innovacq. C'est un systeme qui édite des bons de commande et des listes, qui calcule les prix et qui permet des statistiques de toutes sortes. La bibliotheque possède plusieurs terminaux.

Les ouvrages une fois arrivés et les commandes vérifiées, les livres et les périodiques passent dans les services de catalogage, qui sont également communs a l'ensemble des bibliotheques.

Les périodiques, 15 000 titres environ, sont bulletinnés et renvoyés dans la bibliotheque ou ils doivent etre. Les livres sont catalogués avec OCLC. Des bibliothécaires adjoints cherchent dans la base OCLC si l'ouvrage est déjà catalogué, si oui éditent un listing, corrigé ensuite par les bibliothécaires spécialistes du catalogage. Une fois les corrections faites, les jeux de fiches sont commandés. Si l'ouvrage n'est pas dans OCLC, le catalogage est fait en une semaine. La bibliotheque possède de nombreux terminaux OCLC et utilise la classification et les vedettes-matieres de la LC.

Pour gérer le personnel nécessaire au bon fonctionnement des bibliotheques, un nouveau poste a été crée. Le "Personnel Librarian" est chargé de toutes les questions relatives au personnel, description de la fiche de poste, évaluation du travail, intervention en cas de conflit ou de désaccord. Il y a 65 bibliothécaires, 165 assistants, et 300 étudiants pour l'ensemble des bibliotheques gérées en commun. Les étudiants travaillent a temps partiel et au maximum 20 heures par semaine. L'Université a un service qui s'occupe de l'emploi des étudiants et la bibliotheque s'adresse a ce bureau. Il y a tres peu de problemes. Les étudiants assurent les prêts et

retours des livres, les rangements, l'intercalation, le secrétariat, les photocopies, l'équipement des livres et quelquefois pour les étudiants avancés, le service bibliographique. Les étudiants, qui pour une raison ou une autre ne peuvent assurer leur service doivent se faire remplacer. Ils sont réemployés plusieurs années s'ils le souhaitent. Les bibliothécaires organisent des stages pour les étudiants et ceux ci n'apprennent qu'une seule chose. Les bibliothèques qui sont très largement ouvertes et quelquefois jusqu'à 3 h du matin en période d'examen, ne fonctionnent à partir de 10 h du soir qu'avec des étudiants.

Actuellement la bibliothèque Alderman a le projet de s'automatiser entièrement grâce à un programme complet NOTICE. Le catalogue on-line est prévu pour la fin de 1988. A ce moment là, les catalogues sur fiches seront arrêtés mais devront être conservés pour un temps encore indéterminé.

B/ Clemons Library

Cette bibliothèque est installée dans un bâtiment moderne, d'une très belle architecture s'intégrant parfaitement bien au reste de l'Université et à la bibliothèque Alderman à laquelle elle est reliée par une esplanade. Elle est destinée aux étudiants débutants et met à leur disposition 1 500 places assises, 70 000 volumes principalement en littérature et sciences humaines et sociales, 500 périodiques environ, et une salle de références très importante. Elle a aussi une collection de cassettes audiovisuelles, de disques optiques, et de cassettes.

Le catalogue des ouvrages est sur microfiches. L'OCLC permet le traitement des références sur microfiches, les mises à jour sont mensuelles. Des lecteurs et des jeux de fiches sont à la disposition des usagers à tous les étages de la bibliothèque. Les périodiques sont recensés dans un listing commun à toutes les autres bibliothèques.

Il y a également une "réserve": il s'agit d'ouvrages retirés pour un semestre de la circulation normale car donnés par les professeurs dans leurs bibliographies. Aussi ne peuvent-ils sortir que pour une journée. Cette réserve est établie en accord avec les professeurs et change tous les semestres. Le matériel audiovisuel ne sort pas de la bibliothèque qui possède de très nombreux magnéto-

copies et lecteurs de vidéodisques. C'est un service tres apprécié des étudiants.

Ils ont également a leur disposition un petit fonds de livres /environ 600/ de divertissement loué par la bibliotheque et changé chaque mois.

Le service de référence est tres important. De nombreux index sont a la disposition des étudiants et ils peuvent maintenant avoir librement acces a Infotrac.

Ce systeme a beaucoup de succes et bien que la bibliotheque possede quatre terminaux, les recherches sont limitées a cinq minutes par personnes.

Des recherches sur certaines bases de données générales sont également possibles; les recherches plus spécialisées se font a Alderman Library.

La bibliotheque a des salles de travail en groupe qui peuvent etre réservées par un groupe ou un professeur.

Elle a aussi des photocopieurs en grand nombre et des lecteurs de microfiches.

Les périodiques sont conservés a la Clemons Library sous forme de microfiches, rangées dans des meubles métalliques a tiroirs.

C/ Education Library

Cette bibliotheque est spécialisée dans les sciences de l'éducation. Elle fonctionne comme la "Clemons Library", avec acquisitions et catalogage communs, importante salle bibliographique, périodiques sur microfiches. Elle met a la disposition de ses lecteurs le systeme ERIC produit par Silver Platter.

D/ Health Science Library

Cette bibliotheque est indépendante des autres bibliotheques de l'Université. Elle est destinée aux étudiants de l'Ecole de Médecine et de l'Ecole de soins infirmiers, ainsi qu'aux médecins de l'hopital et aux personnels de ces divers services /en tout 58 22 personnes/. Elle fonctionne comme les autres bibliotheques. Elle possede un service bibliographique tres important, et les étudiants et professeurs ont a leur disposition plusieurs terminaux pour faire leurs recherches sur Medline s'ils ont on numéro propre.

Sinon ils peuvent demander qu'une recherche soit faite pour eux. La bibliothèque interroge également d'autres BD comme Biosis, Catline etc, mais 70 % des recherches se font sur Medline. La bibliothèque met à la disposition des étudiants environ 150 000 volumes, 2 000 titres de périodiques courants, 4 000 avec les titres morts, 11 545 microformes, et 40 000 documents audiovisuels, et maintenant des logiciels. Les livres sont classés selon la LC, ce qui pose un problème, la classification de la NLM serait jugée préférable. Les vedettes-matières sont celles de la LC.

Le catalogue est sur fiches. Il y a deux catalogues: l'un auteurs-titres et l'autre sujets, les périodiques sont recensés dans les cardex mis directement à la disposition des étudiants au milieu de la salle.

La salle des revues est très importante. Les années en cours sont sur des présentoirs, très agréables, le dernier numéro est très visible incliné. Les autres numéros de l'année sont sur une petite tablette en dessous. Les années antérieures, toutes reliées sont classées par ordre alphabétique. Les périodiques morts sont dans une salle spéciale aménagée avec des rayonnages mobiles auxquels les étudiants ont également un accès direct.

Les documents audiovisuels classés eux selon la NLM sont dans une salle spéciale. Le matériel pour les visionner est mobile, sur table roulante, et peut donc être prêté pour un cours ou une conférence. Ces documents peuvent aussi être consultés sur place. Généralement le format étant différent de celui des magnétoscopes privés, ces cassettes ne peuvent pas être lues sans le matériel de lecture approprié.

La bibliothèque met à la disposition des lecteurs une salle avec des microordinateurs où les étudiants sont libres d'amener leurs propres disquettes et de faire ce qu'ils veulent.

C'est un endroit très apprécié des étudiants. Les acquisitions se font avec un "approval plan" et le catalogage se fait avec OCLC à qui sont commandées les fiches.

La bibliothèque envisage de s'automatiser entièrement et a choisi le système LIS, système différent des autres bibliothèques de campus. Le système de prêt interbibliothèque est très important mais fait surtout de prêt pour toutes les plus petites bibliothèques médicales de Virginie.

Le personnel comprend 12 bibliothécaires, 34 assistants, et environ 20 étudiants. La bibliothèque a une forme bizarre: elle est installée sur un pont qui enjambe une autoroute; de chaque côté dans les piles du pont, elle a des salles; et la salle de référence est au milieu et sert de passage obligatoire pour aller d'un côté à l'autre, ce qui n'est sans doute pas toujours très pratique.

Cette bibliothèque possède également une salle de livres précieux, en particulier des livres médicaux anciens sur la fièvre jaune et du matériel; uniformes, troussees médicales anciennes, instruments divers qui servent à faire des expositions.

UNIVERSITY OF SOUTH CAROLINA AT SPARTANBURG
Library
Spartanburg
SOUTH CAROLINA 29 303

Cette bibliothèque fait partie d'un réseau de bibliothèques d'universités d'Etat en Caroline du Sud. La plus importante du réseau, la bibliothèque de Columbia accueille les étudiants "Graduate". Trois sont d'importance moyenne: Spartanburg, Aiken, Coastal. Cinq sont plus petites: Lancaster, Union, Allendale, Beaufort et Walterbird. Toutes accueillent les étudiants "undergraduate". La bibliothèque de l'Université de Spartanburg accueille environ 4 000 étudiants principalement en Sciences humaines et sociales mais elle est aussi utilisée par les étudiants de l'Ecole de soins infirmiers /"Nursing School"/ de l'Université. Elle possède donc un fonds pluridisciplinaire.

I/ Les locaux

La bibliothèque ne possède qu'une très vaste salle rectangulaire d'environ 2 400 m² et une petite salle spéciale réservée aux documents audiovisuels. Comme toutes les bibliothèques visitées, elle n'a pas de magasin. Toutes les collections sont accessibles au public. Une partie de la salle est séparée et abrite les services techniques. L'autre partie contient les rayonnages de part et d'autre d'une allée centrale. Le mobilier est très confortable et l'espace judicieusement utilisé pour ménager, entre les rayonnages, des aires de lecture. Néanmoins, la bibliothèque a peu de places assises.

Les livres sont classés selon la classification de la LC, les périodiques sont classés par ordre alphabétique. Les années antérieures sur papier sont reliées. Certains titres sont sous forme de microfiches ou microfilms. Les étudiants ont a leur disposition cinq lecteurs reproducteurs.

Une partie de la salle est réservée aux ouvrages de référence: index et dictionnaires. Deux index: National Newspaper Index et Business Index sont sur microfiches a la disposition des lecteurs. Un terminal permet l'interrogation des bases de données de Dialog dont Medline.

Le matériel audiovisuel: diapositives, cassettes, films, disques, est dans une piece séparée. Cette bibliotheque ne possède pas de vidéodisque. Le matériel est prêté avec l'appareil de lecture correspondant, généralement sur table roulante. Les enseignants utilisent largement ce service pour l'illustration de leurs cours.

II/ Le Personnel

La bibliotheque comprend outre le directeur quatre bibliothécaires professionnels: deux sont responsables du service de recherches bibliographiques, deux des services techniques. Six postes a temps complet sont occupés par du personnel technique. Vingt étudiants travaillent a la bibliotheque pendant les semestres d'étude. Les horaires sont les suivants:

Lundi - jeudi	7 h 30 - 21 h
Vendredi	7 h 30 - 17 h
Samedi	13 h - 17 h
Dimanche	14 h - 18 h

L'été, les horaires sont un peu plus réduits.

III/ Les Collections

La bibliotheque a 63 000 livres environ, 777 titres de périodiques, 5 421 documents audiovisuels, 8 238 microfilms, essentiellement des journaux et 56 000 microfiches dont la collection entiere d'Eric. Les volumes vieilliss sont déclassés et vendus. Les acquisitions se font grace a un programme établi par une des bibliothécaires et qui permet de répartir automatiquement la somme affectée aux livres entre 22 différents départements, en tenant compte de

critères tels que le nombre de livres prêtés par département, le nombre de cours différents, le nombre d'étudiants. Les enseignants peuvent demander des ouvrages jusqu'à ce que la somme affectée à leur département soit dépensée. S'il ne le font pas, la bibliothécaire achète les livres dans la discipline. Cela permet un équilibre des collections et une adéquation entre le nombre de livres acquis et le nombre des étudiants qui les utilisent. Cette bibliothécaire a également un programme d'enregistrement des commandes. Après avoir vérifié les références dans Books in Print Plus, elle remplit automatiquement un bon de commande /une grille s'affiche et elle doit être remplie/. Ces bons de commandes sont ensuite envoyés manuellement aux différents éditeurs. Ce programme permet aussi d'éditer une liste alphabétique de tous les titres commandés dans l'année, et de faire différentes statistiques financières.

Le catalogage est fait avec Bibliofile. La bibliothèque est abonnée aux mises à jour trimestrielles. Environ 90 % des documents achetés sont catalogués dans Bibliofile, et la notice est reprise sans changement, ni de cote, ni de vedette-matière. Le catalogue est encore sur fiches mais la bibliothécaire a le projet d'avoir rapidement ses collections sur CD-ROM, peut-être s'agirait-il d'un catalogue commun aux bibliothèques du réseau de Caroline du Sud.

Les périodiques sont gérés avec un système de bulletinage: CHECKMATE. La recherche dans le système se fait par mots du titre. Après affichage des différents titres contenant ce mot, l'utilisateur fait un choix et la fiche du titre apparaît: elle contient le titre du périodique complet, les différents renseignements habituels, vendeur, prix, périodicité, type de reliure à faire etc. Une simple validation permet d'enregistrer le dernier numéro. Des réclamations sont faites automatiquement à intervalles réguliers et envoyées aux vendeurs. Le système permet de sortir des listes. La bibliothèque y ajoute les listes de périodiques des autres bibliothèques du réseau et ainsi les étudiants ont partout à leur disposition des listes communes, à l'exclusion des titres de la bibliothèque de Columbia. Cela représente environ 6 000 titres et CHECKMATE donne entière satisfaction au public et aux bibliothécaires. Son seul inconvénient est de ne pas permettre la recherche par ISSN.

IV/ Les services

Deux bibliothécaires sont en permanence a la disposition des lecteurs, soit pour les aider dans leurs recherches dans les fichiers, soit pour faire les interrogations de bases de données. De nombreux index sur papier ou sur microfiches sont accessibles facilement: Newbank, Index du New York Times, etc.... La bibliothèque envisage l'acquisition d'Infotrac. Books in Print Plus sur CD-ROM permet d'établir une premiere bibliographie d'ouvrages sur n'importe quel sujet.

Le service du pret-inter fonctionne en réseau avec les autres bibliothèques. Il utilise le courrier électronique. La bibliothèque de Columbia est reliée a OCLC et permet de localiser les ouvrages qui ne sont pas en Caroline du Sud. Un systeme de navette relie les différentes bibliothèques et passe une fois par semaine a Spartanburg. Quelquefois, le service du pret-inter utilise le catalogue commun des bibliothèques de Pennsylvanie sur CD-ROM. Il contient 653 000 titres possédés par 160 bibliothèques mais le logiciel de recherche n'est pas agréable a utiliser.

La bibliothèque de Spartanburg met aussi a la disposition de ses étudiants un fonds d'ouvrages de distraction, loués chaque mois.

MILLIKEN RESEARCH LIBRARY
PO Box 1927
Spartanburg
SOUTH CAROLINA 29 304

C'est la bibliothèque d'une entreprise spécialisée dans l'industrie chimique et le textile. Elle comprend 10 000 livres et 460 titres de périodiques en chimie. Les chemical abstracts sont sur microfilms. Des lecteurs permettent de retrouver automatiquement la référence en tapant le code de cette référence sur un lavier.

SPARTANBURG COUNTY TECHNICAL
Education Center Library
Spartanburg
SOUTH CAROLINA 29 303

C'est une bibliothèque tres confortable destinée au 1500 étudiants d'une école technique. Elle comprend 25 000 livres et 360 titres de périodiques. Les ouvrages sont achetés avec leurs fiches.

GREENVILLE HOSPITAL SYSTEM
Medical Library
701 Grove Ro de
Greenville
SOUTH CAROLINA 29 605

Cette bibliothèque est réservée uniquement a des professionnels: médecins et infirmiers de l'hôpital et "résidents", médecins n'ayant pas encore leur titre officiel. Elle comprend 20 000 livres, 350 titres de périodiques; 1610 recherches sur Medline avaient été faites en 86; et le service du Pret-Inter était tres important: 3 000 emprunts et 940 prêts. Tout est classé selon la classification de la NLM. Les documents audiovisuels sont mélangés avec les livres. La bibliothèque appartient a un réseau de bibliothèque médicales de Caroline du Sud. Ces bibliothèques a l'intérieur du réseau font le pret-inter, échangent des informations et constituent une base de données commune.

GREENVILLE COUNTRY LIBRARY
300 College Street
Greenville
SOUTH CAROLINA 29 601

C'est une bibliothèque tres riche et tres confortable située au centre de la ville, et possédant 10 annexes. Elle est entièrement automatisée avec un système appelé ATLAS. Plusieurs terminaux sont a la disposition des lecteurs dans les différentes salles de la bibliothèque. Les recherches se font par auteur ou par sujet, la localisation du livre apparait. Le lecteur peut savoir s'il est a la reliure, s'il est dans les annexes, s'il est sorti ou réclamé. Le système de catalogage est impressionnant. Les notices recherchées dans OCLC sont reversées directement dans le système ATLAS.

LISTE DES BIBLIOTHEQUES VISITEES

NATIONAL LIBRARY OF MEDICINE
8 600 Rockville Pike
BETHESDA
MARYLAND 20 894

LIBRARY OF CONGRESS
WASHINGTON D.C. 20 540

Books in Print Plus
Ulrich's Plus

WILLIAM J. CLARK LIBRARY
Virginia Union University
1 500 North Lombardy Street
Richmond
VIRGINIA 23 220
Technical services Librarian:
Merle COLGLAZIER
Séjour du 7 au 19 juillet 1987

Bibliofile
Anybook
Infotrac
Newsbank

COUNTY PUBLIC LIBRARY
OF CHESTERFIELD
9 501 Lori Road
CHESTERFIELD
VIRGINIA 23 832

Bibliofile
Books in Print Plus
Ulrich's Plus

HENRICO SCHOOLS LIBRARY
Instructional media Center
P.O. Box 40 Highland Springs
VIRGINIA

Bibliofile

BOATWRIGHT MEMORIAL LIBRARY
University of Richmond
Richmond
VIRGINIA 23 173

Disclosure

UNIVERSITY OF VIRGINIA
Alderman Library
Reference Librarian: Linda LESTER
Clemons Library
Health Sciences Library
Education Library
Librarian: Betsy ANTHONY
Charlottesville
VIRGINIA 22 903 - 2 498
Séjour du 20 au 26 juillet 1987

Infotrac

Eric

UNIVERSITY OF SOUTH CAROLINA
AT SPARTANBURG
Library
Spartanburg
SOUTH CAROLINA 29 303
Director: Robert PERRIN
Séjour du 26 au 31 juillet 1987

Bibliofile
Ulrich's Plus
Books in Print Plus
Acces Pennsylvania

MILLIKEN RESEARCH LIBRARY
P.O. Box 1 927
SPARTANBURG
SOUTH CAROLINA 29 304

SPARTANBURG COUNTY TECHNIAL
Education Center Library
SPARTANBURG
SOUTH CAROLINA 29 303

SPARTANBURG GENERAL HOSPITAL
Health Sciences Library
101 Eat Wood Street
SPARTANBURG
SOUTH CAROLINA 29 303

GREENVILLE HOSPITAL SYSTEM
Medical Library
701 Grove Rode
GREENVILLE
SOUTH CAROLINA 29 605

GREENVILLE COUNTY LIBRARY
300 College Street
GREENVILLE
SOUTH CAROLINA 29 601

ADRESSE DES ORGANISMES CITES

ACCES PENNSYLVANIA:

And agenda for knowledge and information
through libraries
Harrisburg Department of Education
Brodart CO
Williamsport
PENNSYLVANIA

Catalogue commun
d'ouvrages de l'Etat de
Pennsylvanie

BOWKER ELECTRONIC PUBLISHING

245 West 17th Street
New York, New York 10 011
Tel: /800/ 323 - 3288
/212/ 337 - 6989
Robert ALLEN

Books in Print Plus
Ulrich's Plus

CHEKMATE II

Serials Control System
ISBN 0 - 938098 - 10 - 1
1415 Koll Circle
Suite 101
San José
CALIFORNIA 95 112 - 4658

Logiciel de gestion
des périodiques

DISCLOSURE

161 William Street
New York
N.Y. 10 038
Tel 212 - 732 - 5964
Michael L. GRUENBERG

Disclosure

INFORMATION ACCES CORPORATION

Belmont
CALIFORNIA

Infotrac

THE LIBRARY CORPORATION

P.O. Box 40 035
WASHINGTON D.C. 20 016
Tel: /800/ 624 - 0559
/304/ 725 - 7220
Michele SNYDER

Bibliofile
Anybook

NEWSBANK

58 Pine Street

New Canaan

CONNECTICUT 06 840

Tel: /800/ 243 - 7694

Newsbank

SILVER PLATTER

Information Services

37 Walnut Street

WELLESLEY HILLS

MA 02 181

Tel: /617/ 239 - 0306

Eric

BIBLIOGRAPHIE

- Colloque francais sur le CD-ROM et ses applications 1er colloque
Versailles 18-19 juin 1986
- Groupeement francais des fournisseurs d'information en ligne
- Colloque francais sur le Compact-disc et ses applications:
CD-ROM, CD-I, CD-U
- 2eme colloque Versailles 2-3 juin 1987
- Groupeement francais des fournisseurs d'information en ligne
- ALLEN /Robert J./. - The CD-ROM Services of Silver Platter Information, INC.
In: Library Hi Tech Vol 3, n° 4, 1985
- ARRAS D'HAUDRECY: /Louis/ Le CD-ROM et la famille des disques optiques
In: Documentaliste vol 23, n° 6, Novembre-décembre 1986
- BUSH /Michael/: La Premiere conférence internationale sur le CD-ROM organisée par Microsoft /USA/
In: Mémoires optiques, n° 39, mars 1986
- CORRE /Martine/: Derniere moisson de bases de données sur CD-ROM
In: Mémoires optiques, n° 46 octobre 1986
- Dossier sur le CD-ROM: In: Infotecture n° 136-137, Fevrier, mars, 1987
- LE CROSNIER /Hervé/: Bientot des livres sur disques compacts
In: Livres hebdo n° 37, 8 septembre 1986
- LE CROSNIER /Hervé/: Nouveautés étrangères et prudence française
In: Livres Hebdo, n° 32/35, 24 aout 1987
- PEASE /Barbara/; POST /William/: Infotrac: a review of an optical disc based public index
In: Serials Review, vol 11 n° 4, Winter 85
- TENOPIR /Carol/: Databases on CD-ROM
In: Library Journal, march, 1986
- TENOPIR /Carol/: Infotrac: a laser disc system
In: Library Journal, september n° 1, 1986
- VAN ARSDALE /O./; OSTRYE /Anne T.: Infotrac: a second opinion
In: American libraries, July-August, 1986

A CD-ROM FELHASZNÁLÁSA AZ AMERIKAI KÖNYVTÁRAKBAN

/Beszámoló a francia-amerikai egyetemi és kulturális kapcsolatok bizottsága által elfogadott, az Egyesült Államokban 1987 júniusában töltött ösztöndíj tapasztalatairól/

Monique LENOIR

Egyetemi könyvtár, Saint Etienne
Franciaország

E tanulmány a CD-ROM amerikai könyvtárakban való alkalmazásáról szól. Míg ez az új technológia Franciaországban még csak kísérleti stádiumban van, véleményem szerint az Egyesült Államokban már meghonosodott a gyakorlatban, elfoglalta helyét az informatika és az on line adatszolgáltatás mellett. Kezdetben úgy terveztem, hogy vizsgálataimat csak az orvosi könyvtárakra terjesztem ki, de ahogy egyre több könyvtárossal kerültem kapcsolatba, érdekesebbnek találtam az összes könyvtár típus vizsgálatát ebből a szempontból. Az összes orvosi könyvtár igen aktív felhasználója a Medline-nak, sok információkeresést végeznek on line párbeszéd rendszerben. Talán a közeljövőben a Medline-t is CD-ROM rendszerben használják majd. Én magam nem találkoztam ezzel a rendszerrel a meglátogatott orvosi könyvtárakban. A CD-ROM rendszert sem technológiai aspektusból tanulmányoztam, egyetlen szempontom a könyvtárakban való alkalmazhatósága volt, hogyan tudják könyvtárosok és könyvtárlátogatók felhasználni. Kíváncsi voltam, hogyan találja meg a helyét ez az új információ eszköz a többi között, hogyan fogadták, végül hogy milyen mértékben módosította a könyvtári munkát. A CD-ROM rendszer alkalmazásának két típusa van: belső használatu a Bibliofile, a Books in Print Plus, az Any-Books és az Ulrich's Plus rendszer, melyek a könyvtárosok munkáját segítik /beszerzés, katalogizálás/. Az Infotrac, az Eric, a Disclosure és a News Bank rendszer külső használatra valók, azaz az olvasók használják. Jelentős adatbázisok érhetők el ezekkel a rendszerekkel közvetlenül és szabadon, amelyekből egyébként on line keresés is végezhető.

I/ A Bibliofile

Ezt a rendszert két átlagos egyetemi könyvtárban tanulmányoztam: a "Virginia Union University" William J. Clark könyvtárában és a Spartanburg-i Dél-karolinai egyetemi könyvtárban. Az előbbiben 130.000 kötet és mintegy 600 periodika, az utóbbiban 63.000 kötet, 5.421 audiovizuális dokumentum és 777 periodika-cim található. Alkalmam volt meglátogatni még két könyvtárat, ahol a Bibliofile-rendszer segíti a katalogizálási munkákat, az egyik a "County public Library of Chesterfield" közkönyvtár, a másik az oktatási intézmények egyik könyvtári centruma volt.

1. A rendszer tartalma

A két meglátogatott könyvtár a Bibliofile-rendszert azért vásárolta meg, hogy háromhónaponként komplettálja katalógusát a "Library of Congress" cimleírásai alapján.

Az előfizetési díj három havonkénti használat esetén 870 dollár, havonkénti használat esetén 1.470 dollár.

1987 júliusában csak angol nyelvű könyvek voltak elérhetők /English language cataloging/. Más idegennyelvű művek lemezeit is jelezték a prospektusok, de akkor azok még nem voltak forgalomban.

Az amerikai könyvtárak hasznosíthatják a Bibliofile-rendszert kiadó testület, a "Library Corporation" külön szolgáltatását. Ha ui. három éves előfizetést irnak alá, az egyben feljogosítja őket a CD-ROM leolvasásához szükséges felszerelés és anyag elnyerésére: egy IBM kompatibilis PC-XT számítógép, 20 mega kapacitású merev lemez, CD-ROM leolvasó, a Bibliofile program, használati utasítás, valamint egy un. zöld számmal működő ingyenes telefonos szolgáltatás.

A Bibliofile négy CD-ROM /Compact Disk Read only Memory/ lemezből áll, amely a "Library of Congress" 1968-ban kb. négymillió angol nyelvű könyvének leírását tartalmazza. A lemezek 12 cm átmérőjűek, hanglemez formájúak. Könnyen kezelhetők, nem törékenyek. A 4. lemez indexet is tartalmaz.

2. Felhasználás

A tájékoztatás során minden könyvtáros úgy nyilatkozott, hogy a közkönyvtárakban a kurrens katalógus dokumentumainak 80 %-a, az egyetemi könyvtárakban 90 %-a elérhető. A William J. Clark Könyvtárban, ahol a Bibliofile-rendszert az amerikai néger civilizáció történetéről és vallásáról szóló állomány újraosztályozására használják, a hozzáférés 65 %-os. A számítógépes rendszer minden dokumentumtípust tartalmaz, beleértve az audiovizuálisakat is. A rendszerben azok a könyvcimek is benne vannak, amelyek még nem érhetőek el a Library of Congress-ben. Ez magyarázza a hozzáférhetőségi arányt, ami alatta van ugyan az OCLC-rendszerben való keresés táblázati arányának, de olcsóbb, és könnyebben elérhető kis és közepes könyvtárak számára.

A keresés az alábbiak szerint lehetséges:

- szerző szerint,
- cím szerint,
- szerző és cím szerint,
- LC /Library of Congress/-szám szerint,
- ISSN-szám szerint.

Nem lehet keresni másodlagos dokumentumokat, ujságokat és kollektív szerzőségű műveket. Belső használatra szánt rendszer lévén, a keresést a katalogizálással foglalkozó szakemberek végzik lelőhely-jegyzék és kézikönyv segítségével, általában minden nehézség nélkül.

A legkényelmesebb keresési szempont az ISSN- vagy a LC-szám, de hatékony a szerző vagy cím szerinti keresés is, illetve a kettő kombinációja. A keresés a 4. lemezen lévő indexből történik.

Annak ellenére, hogy a kiadási év általában megjelenik, nem mindig biztos, hogy a megfelelő kiadást találják meg szerző vagy cím szerinti keresés esetén. Néha több leírást kell lehívni ahhoz, hogy megtalálják a katalogizálni kívánt könyvet. Ha ez megvan /rendszerint cserélni kell a lemezt/, igen teljes, MARC-formátumu katalóguscédulát kapnak.

A cédula, amelyen az adatok a Dewey-féle és a Library of Congress indexelése szerint vannak meg, javítható. Például a katalogizálást végző könyvtáros elláthatja a cédulát saját könyvtára azonosítási számával, jegyzetekkel, ami általában meg is történik.

Korrigálhatja a katalógust például egy alcim kihuzásával. A manipuláció nem nehéz, de jól kell ismerni az egyes mezők szabályait és kódjait.

A William Clark Library könyvtárosa minden esetben kiegészíti a számítógéppel kapott katalóguscédulát egy mezővel, amely saját könyvtára azonosítási számát tartalmazza. Ugyanigy jár el Spartanburgban a Dél-Karolinai Egyetemi Könyvtár könyvtárosa is. Az 1978-as szabályváltoztatás miatt át kellett írni a katalóguscédulákat /a szerző nevét a cím után stb./. A Chesterfield-i közkönyvtár szintén a módosított Bibliofile-rendszert alkalmazza, az olvasói igényekhez igazítva.

A kívánt mértékben korrigált katalóguscédulát a katalogizáló könyvtáros cédulákra kinyomtathatja. /L. az eredeti cikkben!/
A program a MOBICAT-éhoz hasonló. Az oldalszámozás automatikus, és egy kiegészítő program segítségével meg lehet határozni a cédulák számát, pl. ha két szerző szerinti katalóguscédulát kívánunk. A cím szerinti katalóguscédulát a gép automatikusan adja - ellentétben a francia katalogizálási szabályokkal. Olyan cédulák is kinyomtathatók, amelyek közvetlenül a könyvekre ragaszthatók. A William Clark Library-ben katalóguscédulák és címkék teljes sorozatát nyomtatták már. Katalógusuk még manuális, de tervezik a mikrokártyás katalógus létrehozását. Az anyagot lemezeken is megőrzik, s ezek a Virginia-i CAVALIR közös mikrokártyás katalógusát táplálhatják.

A Spartanburg-i Dél-karolinai Egyetemi Könyvtár szintén printel katalóguscédulákat, de megőrzi az anyagot lemezeken is abban a reményben, hogy egy napon saját CD-ROM-ja lesz, és bővítheti a CD-ROM-rendszerű dél-karolinai közös katalógust, amilyen Pennsylvaniában már létezik. A Chesterfield-i közkönyvtár nem adja ki nyomtatásban az anyagot, de a lemezeket évente négyszer egy külső céggel dolgoztatja fel mikrokártyás katalógusépítés céljából. Itt is remélik, hogy a közeljövőben ők is rendelkeznek CD-ROM rendszerű saját állománnyal. Várható, hogy a lemezes adatfeldolgozás nagy kapacitású rendszerként működtethető. A legkevesbé költséges megoldásnak a mikrokártyás tárolás látszik számos közepes nagyságú könyvtárban.

Ha egy könyv vagy más dokumentum leírása nem szerepel a Biblio-file-ban, annak adatai betáplálhatók. A rendszer úgy működik, mint a MOBICAT, az egyes mezőket egymás után kell kitölteni. Kezdetben hosszadalmas munka, de gyorsítható a normák és a rendszer jobb megismerésével. A könyvtárosok dokumentumként változóan jelölték meg a feldolgozásra szükséges időt: egyikük szerint 10, másikuk szerint 20 perc szükséges, ezen belül az audiovizuális dokumentumok időigényesebbek, mint a könyvek. Személyes véleményem, hogy a Biblio-file időigényesebb, mint a MOBICAT, mivel az előbbinek kódolt zónája van a kiadás, az ujrakiadás évének, a nyelvének, s a publikáció típusának leírására, ami elég hosszadalmas. De ha egyszer a katalóguscédula kész, már csak ki kell nyomtatni.

3. A cél

A rendszer célja, hogy a lehető legnagyobb számban találja meg a már katalogizált műveket. Minden könyvtáros elégedett volt ezzel a technológiával. Elismerik, hogy az OCLC több anyagot tartalmaz, de túl költségesnek találják saját könyvtárukban. A Bibliofile-lal történő munka szervezése könyvtáranként más a rendszert használó személyek számától függően. Általában a cédulák kinyomtatása lemezenként történik, címszó címszó után. Alkalmazható úgy is a rendszer, hogy egy teljes lemez anyagát adják ki /un. batch-üzem-mód/. A William J. Clark könyvtárosa úgy számolja, hogy a retrospektív katalogizálás folyamán hetente 1.000 könyvet tud feldolgozni, 1-2 év alatt 50.000 művet tud katalogizálni /mivel egyedül van, segítsége még szakképzetlen, a kurrens katalógust is gondoznia kell/. Legnagyobb problémája a cédulák kinyomtatási ideje. Printerével 3 órára van szüksége 100 mű katalóguscéduláinak kinyomtatásához. Szeretné mikrokártyán tárolni a katalógust.

A megkérdezett könyvtárosok elégségesnek tartották a rendszer háromhavonkénti működtetését. A William Clark Könyvtár könyvtárosának igen érdekes egyéni elképzelése van. Ugy kíván dolgozni a Bibliofile-lal, mint "szabadúszó" könyvtáros. Igény esetén egészen kis könyvtárak állományát katalogizálná, pl. egyházi könyvtárakét, amelyekből Richmondben igen sok van, és nincs módjukban függetlenített könyvtárost alkalmazni. Ez az elképzelés is azt mutatja, hogy a rendszer nagy segítséget nyújt olyan könyvtáraknak, amelyeknek anyagi lehetőségei korlátozottak, nincs módjuk on line kataló-

gizáló rendszer alkalmazására. Remélhető, hogy idővel a Bibliofile-lal helyben feldolgozhatók lesznek azok a könyvtári állományok, amelyekkel eddig kis volumenük miatt nem foglalkoztak, de amelyek igen értékes információkat szolgáltathatnak.

Hasonló rendszer Franciaországban is nagy szolgálatot tehetne azoknak a könyvtáraknak, amelyek nem rendelkeznek még komplett információs rendszerrel, vagy éppen annak kiépítésén fáradoznak. Megkönnyitené az egészen kis egységek munkáját, egységesítené a katalóguscédulákat, így lehetővé tenné a közös, központi katalógusok mielőbbi létrehozását. A Bibliofile értékét a MOBICAT-rendszerrel összehasonlítva az is mutatja, hogy 4 millió egység lenne vele feldolgozható, ill. módosítás nélkül újra felhasználható.

Hátránya lenne francia könyvtárakban a rendszernek, hogy csak angol nyelvű műveket vesz fel. Ahhoz, hogy így kihasználható legyen, egy-egy könyvtárnak jelentős mennyiségű, katalogizálandó angol nyelvű művel kellene rendelkeznie. Mindenféleképpen le kellene fordítani a tárgyszavakat, módosítani kellene a klasszifikációt is, mivel a Dewey- és LC szerinti a francia egyetemi könyvtárakban nem alkalmazzák. Orvosi művekre viszont ad a Bibliofile tárgyszavakat, és az NLM-klasszifikációt alkalmazza.

Kár, hogy nem állnak még rendelkezésre idegennyelvű műveket feldolgozó lemezek, hogy össze lehetne hasonlítani azok alkalmazhatóságát és értékét a francia könyvtárakban való alkalmazhatóságukkal és értékükkel.

II. Any-book

A Bibliofile-lal párhuzamosan ezt a rendszert alkalmazza a William J. Clark Könyvtár. Az Any-book egy lemezcsomag, szintén a "Library Corporation" terméke, 1,5 millió bibliográfiai leírást és kb. 20.000 kiadói referenciát tartalmaz. Ez az angol nyelvű könyvek legnagyobb elérhető adatbázisa. Szintén három havonta veszik igénybe, de ezzel a rendszerrel kissé késésben vannak. 1987 júliusában a januári lemez volt meg, az áprilist várták. Az előfizetési díj évi 600 dollár. Könyvrendeléshez használják, a keresés ugyanugy történik, mint a Bibliofile-lal: szerző, cím, ISSN- és LC-szám alapján. Nincs témára keresés, alkalmazási módja eltér

a Books in Print Plus rendszerétől. A bibliográfiai leírást megrendelő cédula formájában megadja és magán a bibliográfiai leíráson kívül tartalmazza a könyv árát, az árengedmény mértékét, a kiadó nevét és címét.

A megrendelés kiegészülhet az igénylő könyvtár saját kódjával, az igényelt példányszámmal. Ha a megvásárolni kívánt könyv nincs meg az Any-Bookban, igen egyszerűen elkészíthető a saját megrendelő cédula.

Igy kinyomtathatók a megrendelő cédulák, azok elküldhetők bármely kiadóhoz, listák nyomtathatók ki, de csak a klasszifikációs kód szerint, ami korlátozza a rendszer iránti érdeklődést. Nem lehet például kiadó szerinti listát előállítani. A megrendelések a számítógépben tárolhatók. A rendelt könyvek megérkezésének megfelelően a cédulák visszakereshetők, kiegészíthetők. Jelezni lehet, hogy a könyv beérkezett, leírása visszakereshető a Bibliofile-ban és Any-book-ban, kinyomtathatók a katalóguscédulák és címkék. Ezzel a rendszerrel készíthetők kiadói listák, címlisták, statisztikák /vásárolt könyvek száma, ára, számlák ellenőrzése/.

A rendszer alkalmazása egyébként eléggé nehézkes. Előnye, hogy külön visszakeresés nélkül átvihető a Bibliofile-ra, de gyakorlatilag nem lehet különböző szempontok szerinti beszerzési listákat, állománygyarapítási tervet készíteni vele vagy témára keresni. Sokkal érdekesebb a Books in Print Plus rendszer.

III. Books in Print Plus; Ulrich's Plus

Több meglátogatott könyvtár alkalmazza a Books in Print Plus rendszert. Ezt az adatbázist a Bowker Elektronik Publishing állította elő. 750.000 címet, 63.500 témát tartalmaz, különösen nagy a feltáró értéke, kiegészítő adatai révén előnyösebb minden egyéb CD-ROM rendszerénél. Előfizetési díja évi 895 dollár, s ugyancsak három havonként jelenik meg. A keresés szerző, cím, ISSN- és LC-szám, téma, a kiadás ideje szerint folyik. Kombinált keresés is lehetséges, például, ha minden angol nyelven irt, a kertészkedés témájával foglalkozó, 1987-es művet kérünk, az adatbázis maximálisan tartalmazza a kiadók adatait. A cédulák több-kevésbé komplett katalóguscédulaként vagy megrendelő lapként kinyomtathatók.

Nagy segítséget nyújt beszerzésekhez, ellenőrizhetőek vele a keresések, visszakereshetőek adott témáju, az utóbbi időben megjelent művek /az adatok a kiadás ideje szerint követik egymást, a legújabbak az első helyen/, valamely szerző összes művei kiegészíthetők.

Az Ulrich's Plus ugyanígy működik. 68.000 címet tartalmaz, ez 557 kategóriába sorolható periodikát, 36.000 rendszertelenül vagy csak évente megjelenő dokumentum címet jelent. Megadja kb. 75.200 kurrens és 13.800 régi periodika ISSN-számát. Évente 6.000 új címmel egészül ki. Évi előfizetési díja 395 dollár, az előbbivel együtt 1199,95 dollár. Háromhavonta jelenik meg, a Books in Print Plus-szal együtt könnyen kezelhető. Rendkívül hajlékony rendszer, a könyvtáros vagy az olvasó úgy keres benne, úgy lapozza, ahogy akarja, nem kell bajlódnia az utalási rendszerekkel, így használata egyszerűbb, mint a nyomtatott katalógusé. A keresés tökéletesebb, mivel sokkal több a kulcsszó, mint a nyomtatott formában, és úgy kombinálódhatnak egymással, mint egy adatbázisban. Minden könyvtáros igen nagyra értékeli a CD-ROM e két típusát. Könnyen kezelhető, pontos rendszerek, bárki használhatja őket. Együttesen használhatók, sok lehetőséget kínálnak mind a visszakeresés, mind a vizualizálás terén. Saját jellemzőkkel rendelkező információs rendszerek, nem utánozzák sem a nyomtatott verziót, sem az on line-t. Bár inkább könyvtárosok használják beszerzési munkákra, használatát az olvasó is könnyen elsajátíthatja, így átmeneti formát képviselnek a belső és külső használatra szánt CD-ROM rendszerek között.

B/ AZ OLVASÓK ÁLTAL HASZNÁLT CD-ROM RENDSZEREK

Az általam meglátogatott könyvtárak közül sokban elterjedt az olvasói CD-ROM rendszerek használata, s felhasználóik igen elégedettek voltak velük. Ezek a rendszerek tartalmukban, felhasználásukban és "gondolkodásmódjukban" igen eltérnek egymástól.

A leggyakrabban használt olvasói információs rendszer az Infotrac.

I/ Infotrac

A William J. Clark Könyvtárban egy állomással, a Charlotteville-i Virginia Egyetemi Könyvtárban 4 állomással működik, a hallgatók nagyon kedvelik.

500 közérdekű ujság és folyóirat bibliográfiai adatait nyújtja. A lemez a folyó év és visszamenőleg három év adatait tartalmazza. Három havonta jelenik meg.

A rendszerrel a keresés végtelenül egyszerű. Van egy betűrendes tárgy- és névmutató. A tárgyszavak általában a LC-ével azonosak, de mások is lehetnek. A témát beírva, a Search /keresés/ gomb megnyomásával jelennek meg a képernyőn az adatok. Ha az adott szó nincs meg az indexben, a képernyőn megjelennek alfabetikus rendben az ahhoz értelmileg legközelebb álló szavak. Megjeleníthető maga az index is. Képernyőre hívhatók a mellékkulcsszavak is, pl. a Franciaország szóra vonatkozó alkulcsszavak kiírása után válogatni lehet közöttük, és a leginkább megfelelővel lehet indítani a keresést.

A rendszer kezelése igen egyszerű, minden témáról ad referenciát. Az olvasói érdeklődés olyan nagy iránta, hogy a Virginia Egyetemi Könyvtár kénytelen volt öt percre korlátozni egy-egy személy számára a keresést. A könyvtárosok véleménye szerint az Infotrac-ot úgy tekintik, mint a nyomtatott indexeket, amelyeket a könyvtárnak az olvasó rendelkezésére kell bocsátania. Ezt a rendszert főleg a még gyakorlatlan diákok használják, mivel nem túl specializált és eléggé szűk körű. A témák egymással kombinálása egyáltalán nem lehetséges. Nincsenek operátorok, és a keresés alapvetően úgy történik, mint egy papírra nyomtatott indexben.

II/ ERIC

Az Educational Resources Information Center, azaz a Szövetségi Területi Oktatástudományi Központ /ERIC/ egy igen fontos adatbázist állít elő, amely fedi a teljes oktatástudománnyal foglalkozó irodalmat. Az adatbázis elérhető a CD-ROM rendszerekkel. Különböző kongresszusi jegyzőkönyvek, hivatali akták adatait, valamint 750, az oktatással foglalkozó folyóirat bibliográfiai adatait tartalmazza. A rendszert az "University of Virginia Education Library"-ben tanulmányoztam, amelyben megvan a Silver Platter által gyártott CD-ROM. Párbeszédés formában is működik.

A rendszer három lemezből áll: egy tartalmazza a kurrens adatokat 1982 és 1987 között három havonkénti megjelenéssel, kettő pedig archiv anyagokat 1966 és 1975, valamint 1976 és 1982 között.

A könyvtár a hallgatóknak két szolgáltatást ajánl: az egyik az archiv lemezek használata, a másik a kurrens anyagot tartalmazó lemezé. A könyvtár jutányos áron jut az anyaghoz és a lemezekhez. Az évi előfizetési díj az első évben 1.200 dollár, a továbbiakban 650 dollár. Az ERIC mind a könyvtárosok, mind az olvasók igényeit kielégíti. Az on line dialógus lehetőséget ad a lemez megjelenése utáni adatok lehívására, egyébként szabad keresés lehetséges a CD-ROM-on. A hallgatók elégedettek a rendszer könnyű alkalmazhatóságával, ami megkönnyíti kutatásaikat.

Az ERIC logikája bonyolultabb, mint az Infotrac-é, ugyanazokat a lehetőségeket nyújtja, mint egy on line dialógus rendszer. A keresés különböző operátorokkal történik, korlátozhatja az idő vagy a keresési mező. Lehetséges a téma csonkolása, csakugy, mint az index vizualizálása. A kiíratás több formája lehetséges. A maximális formátum eléggé terjedelmes összefoglalásokat is ad.

A könyvtárat látogató mintegy 1.200, "képzett" hallgató gyakran folytat párbeszédet a rendszerrel. Szabadon és térítésmentesen tehetik. Mint a többi meglátogatott könyvtárban, a könyvtárosok itt is egyfajta mutatót látnak az ERIC-ben, amelyet az olvasó rendelkezésére kell bocsátani, bár a költségek a festék és papír ára miatt nem kicsik, nem szólva az előfizetési díjról.

A könyvtárnak megvan az összes ERIC által összeállított dokumentum, ezeket mikrokártyákon fiókos fémszekrényekben tárolják. El lehet képzelni, milyen nagy jelentőségű a rendszer használata, ha a hallgató azonnal megtalálhatja azokat a cikkeket, amelyekről hiányozásai vannak. A könyvtárnak papírra nyomtatott indexe is van, amit egyelőre még nem tervez bevonni, mivel a kereséshez nélkülözhetetlen segítségnak tartja.

A könyvtárosok véleménye szerint a lemezcsomag alkalmazásával jobban hozzáférhetők az adatbázisok, mint on line kereséssel. Az igaz, hogy a keresés így valamivel hosszadalmasabb, de ennek nincs jelentősége, mivel a kommunikációs költségek problémája itt nem merül fel. Ugyanakkor a rendszer könnyen kezelhetősége, egyszerű hozzáférhetősége és ingyenessége olyan kereséseket tesz lehetővé a hallgatók számára, amit minden bizonynyal nem tudnának megoldani on line üzemmódban. Emellett a rendszer felhasználója "sétálhat" az adatbázisban, lerövidítheti a keresési időt, külön-

bőző fogalmakat és kombinációkat tárhat fel. Itt együtt vannak meg a nyomtatott és az on line keresés előnyei. A könyvtárban meglévő három formának külön-külön is megvannak az előnyei. Ugy vélem, hogy a nyomtatott index idővel el fog tűnni, hogy átadja a helyét egy egyszerű tezaurusznak.

III/ Newsbank Electronic Index

Több amerikai folyóirat cikkeinek mutatója. A cikkek mikrokártyán rövidített formában vannak meg témánként egy-egy számmal jelölve. Az index ezeket a számokat adja meg. Ugyanez az index hozzáférhető nyomtatott formában és CD-ROM formában is. A CD-ROM rendszerrel való keresés alig gyorsabb és a könyvtárosok szerint értéke korlátozott, hiszen a papírra nyomtatott indexhez viszonyítva ez esetben nem ad újat. Alkalmazása mellett egyedül a helynyerés szól.

IV/ Disclosure

Ez egy lemezcsonagon tárolt adatbázis, amely 10.000 amerikai társaságról tartalmaz teljes információt. Előszeretettel használják a "Business Library"-ben, és mint minden más CD-ROM rendszer, ezt is az olvasók rendelkezésére bocsátják. Az általam meglátogatott Boatwright Memorial Library-ben Richmond-ban egyszerre egy felhasználó használhatja. A hallgatóknak a keresés ingyenes, bár a rendszer eléggé drága, évi előfizetési díja 2.500 dollár. A keresés több kulcsszó szerint lehetséges - a társaság neve, tevékenységi területe, vezetőinek, fiókjainak neve szerint. A teljes cédulákon megtalálható a társaság neve, pontos adatai, földrajzi hatóterülete, az igazgatók és a fiókok neve, az utóbbi öt év pénzügyi eredményei, az elnök éves beszámolója.

A keresés történhet különböző adatok kombinálásával: pl. ilyen és ilyen városban, ilyen és ilyen tevékenységi körű társaságok adatai szerint.

Tapasztalataim szerint az új CD-ROM technológia ma már eléggé széles körben elterjedt az amerikai könyvtárakban, és a közeljövőben alkalmazási területük tovább bővül. Már most a könyvtárosok és olvasók rendelkezésére bocsát igen jelentős dokumentumokat: kataló-

guscédulákat, cikkek bibliográfiai adatait, különböző információkat. Ezek közvetlenül, intermedier közeg nélkül, időben való korlátozottság nélkül elérhetőek. Kulcsszavaik egyre inkább hasonlóvá válnak az adatbázisok párbeszédés logikájában alkalmazottakhoz. Áruk közepesen súlyos problémát jelent a könyvtáraknak. Az olyan rendszerek, mint a Books in Print Plus és az Ulrich's Plus nélkülözhetetlen a könyvtárosok számára, ugyanis egyesítik a nyomtatott indexek és az on line keresés előnyeit. A Bibliofile alkalmazásának kétségkívül hatása lesz a katalógusok egységesítésére és kollektív katalógusok kiépítésére. Kis könyvtáraknak elérhető áron lehetővé teszi a hatékony katalogizáló munkát. Másrészt ha a könyvtársak saját állományukat ezekre a CD-ROM rendszerekre vihetik, új távlatokat nyithat meg ez a technológia. Sokkal könnyebb a keresés ezzel a módszerrel mint a cédula- vagy mikrokártyás katalógusban. Ami a nagy adatbázisokat illeti, kidolgoznak egy-egy verziót CD-ROM rendszerre is, ami ez utóbbi alkalmazási területét és felhasználói számát növeli. Jelenleg a legfrissebb információk megszerzésére csak az on line keresés alkalmas. A CD-ROM rendszerek előnye könnyű elérhetőségükben és egyszerű használatukban rejlik. A felhasználók rendkívül elégedettek ezzel a rendszerrel. Elképzelhető, hogy a jövőben az adatbázisok csak CD-ROM-on jelennek meg. Már épülnek ezzel az új technológiával kollektív katalógusok. Bizonyára új felhasználási lehetőségek is lesznek attól függően, mennyire felszereltek a könyvtárak, és hogyan fejlődik tovább a technika.

M E L L É K L E T E K

A LEGFONTOSABB MEGLÁTOGATOTT KÖNYVTÁRAK LEÍRÁSA

WILLIAM J. CLARK LIBRARY
Virginia Union University
1500 North Lombardy Street
Richmond Virginia 23 220

Eléggé régi könyvtár, állománya 130.000 kötetből és 600 periodikából áll. A Virginia Union University-t főleg színes diákjai látogatják, akik teológiával és a fekete Amerika civilizációjával foglalkoznak. A könyvtárnak gazdag állománya van általános vallással foglalkozó művekből és az afro-amerikai civilizációt bemutató

művekből, beszerzi a Fekete Közösséggel kapcsolatos műveket is. A könyvtárban hat személy dolgozik, segítők hallgatók. A termek eléggé rossz állapotban vannak, jelenleg vizsgálják a rekonstrukció vagy új könyvtárépítés lehetőségeit.

Ebben a könyvtárban főleg a Bibliofile alkalmazását tanulmányoztam. A rendszert a könyvtár kurrens és retrospektív katalógus készítésére szerezte meg. A könyvtár állományának egy része Dewey-szerinti katalógusban van feltárva, és ujrakatalogizálni kívánnak mintegy 40.000 kötetet. Kb. 10.000 kötetnyi ajándékba kapott vállalással foglalkozó művet is katalogizálniuk kell.

A könyvtár az Infotrac-rendszert kínálja olvasóinak.

COUNTY PUBLIC LIBRARY OF CHESTERFIELD
9501 Lori Road
Chesterfield, Virginia 23 832

Közkönyvtár, egy igen korszerű, kellemes központi könyvtárból és 5 csatolt könyvtárból áll. A katalógus-osztályt látogattam meg, amely centralizált mind a hat könyvtár számára. Minden évben 8000 mű /30.000 kötet/ az állománygyarapítás, az állomány 85%-a és a kurrens audiovizuális anyag a Bibliofile-rendszer szerint van katalogizálva.

Az állománygyarapítási munkákat a Books In Print Plus rendszer segítségével végzik. A megvásárolni kívánt könyvek ISBN-számát keresik ki és adják meg telefonon közvetlenül a könyvesboltoknak.

HENRICO SCHOOLS LIBRARY
Instructional Medica Center
P.O. Box 40
Highland Springs, Virginia

Olyan szolgáltatásról van szó, amely a Richmond közelében lévő Henrico városka iskoláinak tankönyveit szerzi be. Az iskolák többsége általános iskola, hat középiskola is van. A szolgáltatás évente 2.000 címet és 16.000 kötetet szerez be, a Bibliofile-rendszert a dokumentumok katalogizálására szerezte meg, mielőtt azokat szétküldené a különböző iskolákba. A kötetek jó része gyermekkönyv és album. Ezeket is a Bibliofile rendszer szerint katalogizálják.

BOAT WRIGHT MEMORIAL LIBRARY
University of Richmond
Richmond, Virginia 23 173

A könyvtár profilja az ügyintézés és a gazdaságtan. Olvasóinak az Infotrac és a Disclosure rendszereket nyújtja.

UNIVERSITY OF VIRGINIA
Alderman Library, Clemons Library, Health Sciences Library,
Education Library
Charlottesville
Virginia 22 903 - 2498

A Virginia-i Egyetemen 17.000 diák tanul, ebből 11.321 diplomaszerezés előtt van, 4.011 továbbképzésben részesül, 1.148 tanul jogot, 554 orvostanhallgató.

Több egyetemi könyvtár van, közülük a legnagyobb az Alderman Library, amelynek állománya bölcsészettudományi és társadalomtudományi művekből áll. E már régi, de igen gazdag, 2,500.000 kötetet tartalmazó könyvtár mellett épült a Clemons Library, amelybe inkább az első diploma megszerzésére törekvő hallgatók járnak, és amelynek állományát döntően a leginkább keresett könyvek és periodikus kiadványok képezik.

Egyéb könyvtárak az építészetre, asztronómiára, biológiára, kémiára, neveléstudományra, mérnökképzésre specializálódtak.

Három jelentősebb könyvtár van: a Law Library, a Business School Library és a Health Sciences Library, amelyek függetlenek.

Az állományt közös katalógusok dolgozzák fel, de beszerzési politikájuk, katalógizáló tevékenységük és informatikai felszerelésük saját. A három jelzett könyvtárnak külön igazgatója van, míg a többi könyvtár egy igazgató irányításával működik.

A/ Alderman Library

Ez a leggazdagabb, a központi könyvtár. Nagy épületben rendezkedett be az egyetemi központban a Jefferson-rotunda mellett.

Nyitvatartási ideje hosszú, általában reggel 8 órától éjjelig, szombaton 9-től 18 óráig, vasárnap déltől éjjelig.

A hallgatók könyveket és bekötött folyóiratokat kölcsönözhetnek. A kölcsönzés automatizált, a hosszabbítás bejelenthető telefonon.

A katalógusok jelenleg manuálisak. Van szerzői és címkatalógus és tárgyi katalógus. Ezek a katalógusok az egyetem valamennyi könyvtárának gyűjteményét feldolgozzák, a katalóguscédulán feltüntetik a lelőhelyet.

A könyvek osztályozása a Library of Congress klasszifikációjának megfelelően történik, a tájékoztató anyagoké szintén. Nincs szisztematikus katalógus.

A hallgatók maguk keresik ki a könyveket a polcokon. A könyvtár építészeti adottságai miatt nehéz elhelyezni a könyveket, a felhasználókat tájékoztatók segítik a több szintű rendszerben. A kiválasztott könyveket bejegyeztetik a kölcsönzőpultnál. A folyóiratokról jegyzék van, amely tartalmazza mindazokat a periodikákat, amelyek az egyetem könyvtáraiba járnak, kivéve a jogi és orvostudományi folyóiratokat. Külön olvasóteremben áll rendelkezésükre a legutolsó évfolyam. A betűrendes katalógus valamennyi folyóirat címét tartalmazza.

A könyvtárban van egy napilap-olvasóterem is, ahol megtalálhatók az Egyesült Államokban és a nagyobb országokban megjelenő legfontosabb napilapok. A franciák közül olvasható a Le Monde, a Le Figaro, a Le Canard enchainé és a Libération.

A mikrokártyák és mikrofilmek egy külön teremben vannak sok leolvasóval és leolvasó-másoló berendezéssel.

A könyvtárnak van egy hivatalos dokumentumokra és térképekre specializált terme. Ezen anyagok osztályozása nem az LC szerint történik, és nem szerepelnek a közös katalógusban sem, külön katalógusuk van.

A hallgatóknak számos mutató, enciklopédia és referencia-anyag áll rendelkezésére a bibliográfiai teremben, munkájukat egy vagy több könyvtáros segíti. Ebben a teremben van a minden témával foglalkozó adatbázisok /ideértve a Medline-t is/ párbeszéd üzemmódban alkalmazható rendszere, bár a legtöbb szakkönyvtárban mikro-számítógépek is segítik a lehívást.

A hallgatók folyamatos üzemben használhatják az OCLC-termi-nált a könyvek lelőhelyének meghatározására, egy Innovacq termi-nált, amely a könyvtár 1984-től kezdődő beszerzéseit ismerteti.

Szabadon használhatják a Wilsearch-rendszerhez csatlakozó terminált, amellyel a Wilsonline-adatbázis érhető el, amely 16 mutatót tartalmaz a Cumulative Books Index valamennyi témájáról. A keresés lehetséges téma vagy szerző szerint, de több téma kombinálásával is. Amint a kérés felkerül a képernyőre, az adatbázisokkal a kapcsolatteremtés automatikus a mikroszámítógéphez csatlakoztatott modem révén, és a keresés eredménye megjelenik a képernyőn. A keresés szabad és ingyenes. Az egyedüli megszorítás, hogy naponta egy személy csak négy keresést végezhet, minden alkalommal maximum 10 cikk lehívással. Egyre nagyobb az igény a bibliográfiai adatok lemezen tárolására, egyre népszerűtlenebbé válnak a nyomtatott irodalomjegyzékek. A könyvtárlátogatók rendelkezésére bocsátott mikroszámítógépek ezt lehetővé teszik.

Az Alderman könyvtárban van egy nagyon dekoratív részleg kéziratokkal és értékes könyvekkel. Ezeket a gyűjteményeket speciális katalógusok osztályozzák. A kéziratok részlegén megtalálható Virginia legnevesebb családjainak levelezése, okmányai és fényképe. Itt őrzik az egyetem archivumát is. A kiállítás jellegű szolgáltatás folyamatosan rendelkezésre áll a látogatóknak. Magam megtekintettem La Fayette leveleit, Edgar Poe kézíratait. Itt találhatók William Faulkner kézíratai is, aki életének utolsó éveit a Virginia-i Egyetemen töltötte. A műkincs értékű könyvek igen régiek vagy ritka kiadásuak, különösen szép kötéssel.

A beszerzés többsége ajándék, de az egyes részlegeknek megvan a saját költségvetésük is könyvvásárlásra. A könyvtár végez könyvtárközi kölcsönzést és másolást is.

A beszerzési politika közös a különböző egyetemi könyvtárakban. Nyolc szakkönyvtáros foglalkozik a rendelésekkel. Általában olvasási szinten ismerik szakrészlegük nyelvét. Pl. egy kínai könyvtárost koreaiul is tudó munkatárs segíti a szakterülettel kapcsolatos könyvek vásárlásában. A könyvtárnak vannak olyan tervei, hogy a szállítókkal "megtekintésre" küldetik majd szerződés és előre meghatározott kritériumok alapján a szükséges könyveket. A könyvtárak /a jogi, gazdasági és orvostudományi szakkönyvtárak nélkül/ 1986-ban 3,2 millió dollárt költöttek könyvekre és periodikákra. Csereprogramjuk is nagyszabású, de nem minden könyvtárban azonos szintű. A könyvtár általában sokkal több könyvet ad, mint kap.

Minden hónapban kiadják a cserékkel kapcsolatos listát. Új részleg is alakult: könyvfelujítással foglalkozik. Eldönti, mely könyveket kell ujrakötni, tovább adni, esetleg megsemmisíteni, ha olyan rossz állapotban vannak. A költségvetés mintegy 50 %-a a folyóiratoké. A beszerzett művek 60 %-a külföldi.

A vásárlások, beszerzések az Innovacq rendszerben történnek, amely megrendelő lapokat és listákat állít elő, kiszámítja a költségeket, és többfajta statisztika készítésére alkalmas. A könyvtárnak több terminálja van ehhez a rendszerhez.

A beérkezett könyvek a rendelés és a számla ellenőrzése után a katalógusrészlegre kerülnek.

A periodikákat - mintegy 15.000 - állományba veszik, majd elküldik abba a szakkönyvtárba, ahova járniuk kell. A könyvek osztályozása az OCLC-klasszifikációval történik. Az erre a munkára képzett könyvtárosok megnézik, katalogizálták-e már a művet, ha igen, kísérlapot készítenek, amit a katalogizálással foglalkozó szakkönyvtárosok korrigálnak. A javítás után készítik el a katalóguscédulákat. Ha az adott könyv nincs meg az OCLC-ben, egy héten belül bekerül. A könyvtárnak több OCLC-terminálja van, az LC-klasszifikációt alkalmazza.

A könyvtár jó működése érdekében a személyzet számára új szolgáltatást indítanak: a "Personnel Librarian"-t, amely személyzeti ügyekkel, munkaköri leírásokkal, a munka értékelésével foglalkozik, s vita, nézeteltérés esetén közbelép. Összesen 65 könyvtáros, 165 segédkönyvtáros és 300 hallgató ügyeivel foglalkozik. A hallgatók részmunkaidőben dolgoznak maximum heti 20 órát. Az egyetemnek van egy hivatala, amely a hallgatók munkavállalásával foglalkozik, s a könyvtár velük áll kapcsolatban. A hallgatók pontosan visszahozzák a kölcsönzött könyveket, azokat kiadják, visszaveszik, rendezik, elhelyezik a könyveket, segítenek a titkárság munkájában, másolatokat készítenek, könyveket felszerelnek, esetenként - az érdeklődők vagy tehetségesebbek - bibliográfiai munkákat is ellátnak. Ha valaki nem tudja ellátni munkáját, helyettesről kell gondoskodnia. A könyvtár kívánságukra több évig is alkalmazhatja őket. A könyvtárosok olyan pályázatokat is kiírnak a hallgatók számára, amelyek csak egyetlen részfolyamat elsajátítását jelentik. A könyvtáraknak - amelyeknek igen hosszú a nyitva-

tartási idejük, vizsgaidőszakban akár hajnali 3 óráig is - szükségük van a hallgatók munkájára, és este 10-től csak az ő segédletükkel működnek.

Jelenleg az Alderman könyvtár teljesen automatizálni akarja szolgáltatásait a NOTICE-komplex program segítségével. Az on-line katalógus elkészítését 1988 végére tervezik. Most már leálltak a cédulakatalógusokkal, de egyelőre egy ideig még tárolják őket.

B/ Clemons Library

Ez a könyvtár egy modern épületben rendezkedett be, a szép épület jól illeszkedik az egyetemi tömbhöz, nagy tér köti össze az Alderman könyvtárral. Kezdő egyetemi hallgatók könyvtára, 1.500 férőhelyes, 70.000 kötete irodalommal, humán- és társadalomtudományokkal foglalkozik, 500 folyóiratot járát, jelentős a referencia-terme. Vannak audio-vizuális kazettái, filmjei, hagyományos kazettái.

A katalógus mikrokártyás. Az OCLC lehetővé teszi a bibliográfiai adatok mikrokártyás tárolását és havonkénti kiadását. Leolvasók és katalógusszekrények minden szinten az olvasók rendelkezésére állnak. A periodikák a közös listán találhatók.

Van egy elkülönített részleg is, ahol azok a művek vannak, amelyeket egy szemeszterre kivonnak a forgalomból, mert a professzoroknak szükségük van rá oktató munkájukban. Csak egyetlen napra kölcsönözhető ki. Az elkülönített részleg tartalmát a professzorokkal egyeztetik, és ez szemeszterenként változik. Az audiovizuális anyag nem kerülhet ki a könyvtárból, ahol sok videomagnó és videolemez-leolvasó van. Ezt a szolgáltatást nagyra értékelik a hallgatók.

Szórakoztató irodalomból egy kicsi, kb. 600 kötetes állomány van, ezt a könyvtár bérli és havonta változtatja.

Jelentős a könyvtár referensz-szolgáltatása. Több mutató áll az olvasók rendelkezésére, jelenleg már szabadon használhatják az Infotrac rendszert is. Ez a rendszer közkedvelt és mivel csak négy terminál van a könyvtárban, a keresést 5 percre korlátozzák személyenként.

Egyes általános adatbázisokból is lehetséges a keresés; a speciális kereséseket az Alderman Könyvtárban végzik.

A könyvtárban vannak csoportos munkára alkalmas termek, ezeket lefoglalhatja egy-egy tanár vagy diákcsoport.

Több másológép és mikrokártya-leolvasó is van.

A periodikákat mikrokártyákon tárolják, fiókos fémszekrényekben.

C/ Education Library

Ez a könyvtár az oktatás- és neveléstudományra szakosodott. Ugy működik, mint a Clemons Library, katalogizálási és beszerzési politikája a többi könyvtáréval közös, nagy olvasóterme, mikrokártyákon tárolt periodikái vannak. Olvasói rendelkezésére bocsátja az ERIC-rendszert.

D/ Health Science Library

Ez a könyvtár független a többitől, olvasói orvostanhallgatók, nővérképzősök, kórházi orvosok és egyéb egészségügyi szolgáltatások dolgozói /összesen 5.822 fő/. Működése nem tér el a többi könyvtárártól. Bibliográfiai szolgáltatása jelentős, a hallgatók és oktatók rendelkezésére több terminál áll a Medline-on való kereséshez. A könyvtár leihívhat több más adatbázisból is, így a Biosis-ből, a Catline-ből, de a keresések 70 %-a a Medline-ből való. A könyvtárban kb. 150.000 kötet van, a kurrens folyóiratok száma 2.000, már nem élő folyóiratból 4.000-t tartanak. 11.545 mikroformátumu dokumentum, 40.000 audiovizuális anyag, különböző metódikák állnak még az olvasók rendelkezésére. A könyvek katalogizálása a LC szerint történik, bár a NLM-klasszifikáció lenne a célszerűbb. A tájékoztató anyagok kategorizálása a LC szerint folyik.

A könyvtárnak cédulakatalógusa van. Van egy szerzői és egy tárgyszó katalógusa. A periodikák regisztrálása kardexen történik, ehhez a terem közepén szabadon hozzáférhetnek a hallgatók.

Nagy a folyóiratolvasó. A legújabb folyóiratszámok jól szerkesztett állványon vannak, az utolsó szám felül, jól láthatóan,

a régebbi számok egy kis állványon alattuk. A korábbi évek folyóiratai bekötve, betürendben vannak a polcokon. A már nem élő folyóiratok külön teremben vannak mozgó állványokon, jól hozzáférhetően.

Külön teremben vannak a NLM-szerint katalogizált audiovizuális anyagok. Az anyag mozgatható, gurulóasztalon van elhelyezve, kölcsönözhető egy-egy tanfolyamra vagy konferenciára. A dokumentumok helyben is használhatók. Formátumuk általában eltér a privát videomagnókéktól, így csak speciális leolvasóval vizualizálhatók.

A könyvtár az olvasók rendelkezésére bocsát egy másik külön termet is, ahol mikroszámítógépek vannak. Itt például a felhasználók saját felhasználásra lemezeket készíthetnek.

Nagyon kedveli az olvasók a fenti szolgáltatást. A beszerzések megrendelési terv alapján folynak, OCLC-vel előállított megrendelő lapokat küldenek ki.

A könyvtár tervezi a teljes automatizálást. A LIS-rendszert választották, amely merőben más, mint az egyetemi tömbben használt többi rendszer. A könyvtárközi kölcsönzés igen aktív, de főképpen Virginia kisebb orvostudományi könyvtárainak nyújtott kölcsönzésből áll.

A könyvtár állományába 12 könyvtáros, 34 segédkönyvtáros és mintegy 20 hallgató tartozik. A könyvtár épületének formája kissé bizarr: egy hidon épült, amely autópályára fut ki. A könyvtár termet a hidpillérekben rendezték be. A referenzs-terem közepén van, mindenképpen át kell haladni rajta, ha az egyik vagy másik oldalra akarunk jutni, ami nem mindig praktikus.

Ennek a könyvtárnak is van egy terme, ahol értékes régi könyveket őriznek, így például régi orvosi könyveket a sárgalázról, régi orvosi ruhákat, felszereléseket, eszközöket bemutató műveket.

UNIVERSITY OF SOUTH CAROLINA - SPARTANBURG
Library
Spartanburg, South Carolina 29 303

Ez a könyvtár a Dél-karolinai egyetemi könyvtári hálózat egyik tagja. A hálózat legnagyobb könyvtára, a Columbia Könyvtár a felsőéves hallgatókat fogadja, három kisebb könyvtár van: Spartanburg, Aiken, Coastal, öt ezeknél is kisebb: Lancaster, Union, Allendale, Beaufort és Walterbird. Mindezek a kezdőket fogadják. A Spartan-

burgi Egyetemi Könyvtárnak kb. 4.000 olvasója van, akik általában bölcsészek és társadalomtudományokkal foglalkozó hallgatók, de járnak ide ápolónőképzősök /Nursing School/ is. Állománya így multidiszciplináris.

I/ Elhelyezés, berendezés

A könyvtárnak csak egy nagy, mintegy 2.400 m² alapterületű és egy kicsi, az audiovizuális anyagokat tároló terme van. Mint a többi meglátogatott könyvtárnak, ennek sincs raktára. A teljes állomány hozzáférhető az olvasók számára. A terem egy részét leválasztották, itt működik a technikai egység. A berendezés igen kényelmes, jól kihasználják a teret a polcokkal, állványokkal, csak kevés az ülőhely.

A könyvek osztályozása a LC-katalógus szerint, a periodikáké betűrendben történik. A korábbi évek folyóiratszámai be vannak kötve. Egyes folyóiratokat mikrokártyán vagy mikrofilmen tárolnak. A hallgatóknak 5 leolvasó áll rendelkezésükre.

A terem egy részében a referenzs-műveket - indexeket és szótárakat - helyeztek el. Két mutató, a National Newspaper és a Business Index mikrokártyán van. Egy terminál segítségével dialógus üzemmódban elérhetők adatbázisok, köztük a Medline.

Elkülönített helyen vannak az audiovizuális eszközök - kazeták, filmek, lemezek. Ennek a könyvtárnak nincsenek videolemezei. Az anyag kikölcsönözhető a gördithető asztalra szerelt megfelelő leolvasóval együtt. Az oktatók gyakran igénybe veszik ezt a szolgáltatást előadásaik megtartásához.

II/ Személyzet

A könyvtárban az igazgatón kívül négy könyvtáros dolgozik: közülük kettő bibliográfiai kereséssel, a másik kettő a technikai ellátással foglalkozik. A technikai személyzet 6 teljes munkaidős állást tölt be. Szemeszterenként 20 hallgató is dolgozik a könyvtárban.

III/ Állomány

A könyvtár mintegy 63.000 könyvvel, 777 folyóirattal, 5.421 audiovizuális dokumentummal, 8.238 mikrofilmmel /főleg folyóira-

tok/ és 56.000 mikrokártyával /ezeken többek között az ERIC-rendszer teljes anyaga megtalálható/ rendelkezik.

Az elavult könyveket selejtezik és eladják. A beszerzés az egyik könyvtáros által összeállított program alapján történik, aki egyben el is osztja a 22 különböző egységre szánt pénzüsszeget olyan kritériumok figyelembe vételével, mint a kikölcsönzött könyvek száma, a tanfolyamok száma, a hallgatók száma. Az oktatók a terven felül is igényelhetnek könyveket. Ha nincs ilyen igény, a könyvtáros rendeli meg a tudománynak megfelelő könyveket. Ez az eljárás lehetővé teszi a könyvtár egyensúlyának megtartását, a megfelelést a beszerzett könyvek és az azokat felhasználó hallgatók száma között. Ez a könyvtáros regisztrálja programszerűen a megrendeléseket is. Miután ellenőrizte az adatokat a Books in Plus-ben, automatikusan egy megrendelő lapot is szerkeszt /nyomtatvány, amit a könyvtárnak kell kitöltenie/. A megrendelő lapokat postán küldi el a különböző kiadókhöz. A számítógépes programmal kinyomtatható betűrendben olyan lista, amely az éves rendeléseket tartalmazza, s alkalmas különböző pénzügyi statisztikák készítésére.

A katalogizálás a Bibliofile-lal történik, ezt a rendszert a könyvtár három havonkénti működtetésre rendeli meg. A vásárolt dokumentumok mintegy 90 %-a van ily módon már katalogizálva. A katalóguscédulán nem változtatnak, sem külön jelzetet, sem tájékoztató jegyzetet nem használnak. A katalógus egyelőre cédularendszerű, de a könyvtáros tervezi CD-ROM rendszerre való átvitelét. A jövőben esetleg közös katalógusa lesz a többi dél-karolinai könyvtárral.

A periodikákat Checkmate-rendszerrel veszik jegyzékbe. A keresés a cím egyes szavai szerint történik. Miután kilistázza mindazokat a dokumentumokat, amelyek címükben az adott szavakat tartalmazzák, a felhasználó kiválasztja a megfelelőt, és megjelenik a címcédula, amely tartalmazza a periodika teljes címét, a szokásos tájékoztató adatokat, az előállítót, az árat, a megjelenés idejét, a kötés típusát.

Az utolsó szám beérkezése regisztrálható. A reklamációk automatikusan, megadott időközönként jutnak el a rendelőt felvevőkhöz. A rendszer listák kiíratására is alkalmas. Ezekhez a listákhoz a könyvtár csatolja más könyvtárak periodika-listáit, így a hallgatók közös listát kapnak kézhez, amely azonban a Columbia

Könyvtárét nem tartalmazza. Mintegy 6.000 folyóiratcímről van szó: a rendszerrel mind a hallgatók, mind a könyvtárosok igen elégedettek, egyetlen hátrányának azt tartják, hogy nem lehet vele ISSN-szám után keresni.

IV/ Szolgáltatások

Két könyvtáros segíti folyamatosan az olvasókat mind a katalógusban, mind az adatbázisokban való keresésben. Több index - papíron vagy mikrokártyán - könnyen hozzáférhető: Newsbank, Index of New York Times stb. A könyvtár a beszerzési munkákat az Infotrac-rendszer segítségével végzi. A CD-ROM-rendszerű Books in Print Plus lehetővé teszi primér bibliográfia készítését bármilyen témában.

Működik a könyvtárközi kölcsönzés is, elektronikus posta segítségével. A Columbia Könyvtár az OCLC-hez kapcsolódik, így lelőhelyjegyzéket ad a Dél-Carolinában nem elérhető dokumentumokról. A különböző könyvtárakat postarendszer köti össze, amely hetente egyszer érinti Spartanburgot. Olykor a könyvtárközi kölcsönző szolgálat a Pennsylvania-i egyetemek CD-ROM rendszerre vitt közös katalógusát használja. Ebben 160 könyvtár 653.000 folyóiratcíme található, de a keresés nehézkes.

A Spartanburg könyvtár havonta cserélt, bérelt szórakoztató irodalmat is szolgáltat olvasóinak.

MILLIKEN RESEARCH LIBRARY
P.O. Box 1927
Spartanburg South-Carolina 29 304

A vegyiparral és a textiliparral kapcsolatos irodalomra specializálódott könyvtár. 10.000 kötet könyv és 460 periodika alkotja állományát. A vegyiparral foglalkozó cikkek összefoglalói mikrofilmen vannak. Az olvasók automatikusan megtalálhatják az adott bibliográfiai adatot egy billentyűrendszeren lekopogva a kódot.

SPARTANBURG COUNTY TECHNICAL
Education Center Library
Spartanburg South-Carolina 29 303

Igen kényelmes könyvtár, 1.500 műszaki iskolai hallgató igényeit elégíti ki. 25.000 kötete és 360 periodikája van. A dokumentumokat katalóguscédulájukkal együtt szerzik be.

GREENVILLE HOSPITAL SYSTEM
Medical Library
Greenville South-Carolina 29 605

Kizárólag "hivatásosoknak" fenntartott könyvtár, orvosok és ápolók, még nem szakvizsgázott orvosok járnak ide. 20.000 kötetből és 350 periodikából áll állománya. 1986-ban 1.610 keresést végeztek a Medline-ből, jelentős a könyvtárközi kölcsönzés: 3.000 dokumentumot vettek kölcsön, 940-et adtak kölcsön. Minden dokumentumot a NLM-rendszer szerint osztályoznak. Az audiovizuális dokumentumok együtt találhatók a könyvekkel. A könyvtár a dél-karolinai orvostudományi könyvtárak hálózatának egyik tagja. A hálózaton belül a könyvtárak könyvtárközi kölcsönzést végeznek, információt cserélnek, és közös adatbázisuk van.

GREENVILLE COUNTY LIBRARY
300 College Street
Greenville South Carolina 29 601

Ez a gazdag és igen kényelmes könyvtár a város központjában van, 10 fiókkal működik. Teljes mértékben automatizált az ATLAS-rendszer révén. Több terminál áll az olvasók rendelkezésére a könyvtár **termelben**. A keresés szerző vagy téma szerint történik, a képernyőn a dokumentum lelőhelye is megjelenik. Így az olvasó azt is megtudja, hogy a mű kötésen van-e, mellékletként jelent-e meg, kölcsönzésben van-e stb. Ez a katalogizálási rendszer mély benyomást tesz az emberre. Az OCLC-rendszerben visszakeresett katalóguscédulák közvetlenül bevihetők az ATLAS-rendszerbe.

THE APPLICATION OF CD-ROM IN AMERICAN LIBRARIES

/Report on the experiences of scholarship spent in the United States in June, 1987, approved by the Committee of French-American University and Cultural Relations/

Monique LENOIR

CD-ROM system is a data service system increasingly spreading in the United States. Its application in medical libraries is not yet common but hopefully Medline will be used in this system, too.

INTERNAL SYSTEMS USED BY LIBRARIANS

Bibliofile

This system works on the basis of the bibliographic items of the Library of Congress. Data are recorded on magnetic disks. It is the task of libraries to give their own identity number to the individual items. The program is capable of reproducing printed catalogues or catalogue cards; on the basis of disks a microcard catalogue can also be created. Bibliofile is capable storing 4 million library units. Its disadvantage is that it involves only the data of documents in English language.

Any-book

This disk pack can be used for book orders. On the printed order cards you can see the data of the library and the number of ordered copies.

Books in Print Plus and Ulrich's Plus

These systems comprise data of books and journals. They are capable of recording and ordering, as well. They appear quarterly.

SYSTEMS USED BY READERS

Infotrac

It is a disk appearing quarterly, comprising the bibliographic description of articles in about 500 newspapers and journals of public interest. Their subject headings correspond to those of LC.

ERIC

It is an on-line system capable of covering pedagogical literature. It comprises the data of books, congress materials, about 750 periodical publications. It enables search from several aspects.

Newsbank Electronic Index

It is the microcard index of articles published in American journals. Its advantage lies in saving space.

Disclosure

This disk pack comprises complete information about 10.000 American companies. The name, scope of activity, management and achievements of companies can be searched for.

CD-ROM is a relatively cheap system capable of providing different kinds of data services. Its advantage is that it is easily accessible and easy to use. It makes possible the cataloguing of small libraries at a reasonable price and, at the same time, it can be applied as the database of central services. It is suitable both for current and retrospective search. Its field of application may be further expanded.

A SZAKIRODALMI INFORMÁCIÓSZOLGÁLTATÁS ANGLIÁBAN⁺

BORSY Tamás

Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár
Budapest

1988. szeptemberében 14 napos tanulmányutat tettem Angliában. A tanulmányut a két ország egészségügyi minisztériumai közötti bi-laterális egyezmény keretei között jött létre. A pályázatban mindenekelőtt a British Library Document Supply Centre meglátogatását jelöltem ki uticélként. A tanulmányut programját összeállító British Council azonban a rá jellemző alapossággal és teljességre törekvéssel, ezenkívül számos egyéb információs intézmény meglátogatását szervezte meg számomra. Ezek a következők voltak:

British Council

Royal Society of Medicine Library

Library of Department of Health and Social Security

The British Library Science Reference and Information Service

a/ Marketing and Public Relations

b/ Online Search Centre

c/ Medical Information

Oxford Region Library and Information Service

Cairns Library John Radcliffe Hospital

Annual Study Conference, Guildford /3 nap/

The Library Association Medical, Health, and Welfare
Libraries Group

Wessex Regional Library and Information Service

Southampton General Hospital

Information Resource Centre ASLIB

The British Library Document Supply Centre

Boston Spa

⁺ Elhangzott 1988. december 14-én az MKE Műszaki Szekció Orvosi Könyvtáros csoport ülésén.

A felsoroltakból kitűnik, hogy a program nagyon gazdag volt és nem csak orvostudományi információs intézeteket ölelt fel. Ennek alapján szeretnék általános ismertetést adni az angol szakirodalmi információs szolgáltatásról.

Számos adatot és intézménynevet sorolok fel, de ettől nem tudok eltekinteni. Az angol könyvtári, szakirodalmi információs rendszerre ugyanis éppen ez a polihierarchia és multistrukturáltság a jellemző. Ezek az intézmények részben államiak, részben vállalatok, különböző társaságok kezelésében vannak. A csodálatos az, hogy ennek ellenére rendkívül koordináltan működnek, aminek a háttérében komoly intellektuális szervezőmunka huzódik meg.

Nemzeti könyvtárak

Az Egyesült Királyság több nemzeti könyvtárral rendelkezik, így: mindenekelőtt a British Library, valamint a National Library of Scotland és a National Library of Wales. Ezek mind ugynevezett "deposit" könyvtárak, tehát kötelezpéldányt kapó és őrző könyvtárak. Szintén nemzeti státussal rendelkezik a Victoria National Art Library és az Albert Museum, de ezek nem "deposit" könyvtárak.

A British Library-t 1974-ben hozták létre több nagy könyvtár egyesítésével: így a British Museum Library, a National Reference Library of Science and Invention /Tudományos és Találmányi Könyvtár/, a National Central Library, a National Lending Library for Science and Technology, a British National Bibliography, és az OSTI /Office for Scientific and Technical Information/ fúziójával.

Az anyagi bázist az un. Office of Arts and Libraries biztosítja, ez az utóbbi 2 évben 48 millió 245.000 fontot tett ki.

Megjegyzendő, hogy bár a British Library az Egyesült Királyság legfontosabb könyvtárának és információs bázisának tekintendő, már csak leghatalmasabb és legjelentősebb gyűjteményénél fogva is, mégsem tekinthető valamilyen operatív - hogy ne mondjam hatósági - jogkörrel rendelkező központnak. Bár meghatározó szerepe van az információpolitika alakításában, ezt a gyakorlat hozta így, és nem központi rendelkezés.

Részlegei:

Humanities and Social Sciences

Ez a részleg 11 millió 245.000 kötettel rendelkezik, ill. biztosítja ezekhez a hozzáférést. Több mint 1/2 millió napilap található a Newspaper Libraryban, ide tartozik egy óriási térkép-gyűjtemény, kéziratgyűjtemény, kottagyűjtemény, hatalmas filatéliai kollekció, valamint a National Sound Archive, óriási rögzített zenei és egyéb hanganyaggal.

Bibliographic Services

Ez a divízió működteti az un. Copyright Receipt Office-t és a következő kiadványokat állítja elő: British National Bibliography, British Catalogue of Music, British Education Index, Books in English és Serials in the British Library.

Science, Technology and Industry

Ez a részleg hozzáférhetőséget biztosít 200 ezer monográfiához, 30 ezer kurrens folyóirathoz és több mint 26 millió szabadalomhoz az un. Science Reference and Information Service /SRIS/ útján.

A British Library Document Supply Centre /BLDSC/ a fenti szervezet keretében /Science, Technology and Industry/ működik, évente 3 millió kérés fut be ide /ebből 23 % külföldről/.

188.000 féle folyóirattal, 2 millió 620.000 kötet monográfiával, 2 millió 750.000 mikrofilm formátumu kutatási jelentéssel, 404.000 disszertációval, 91.000 zenei partitúrával rendelkeznek.

A BLDSC hatalmas állományával és óriási nemzetközi kapcsolataival a brit könyvtárak legjelentősebb internacionális egysége; megérdemli, hogy részletesebben is foglalkozzunk vele.

A British Library Document Supply Centre hosszú, eseményekben gazdag múltra tekint vissza. A Központ 1957-ben kezdte működését, amikor külön központot hoztak létre az orosz nyelvű tudományos irodalom és fordításai gyűjtésére. Ebből alakult a National Lending Library for Science and Technology /NLLST/, azaz az országos Tudományos-Műszaki Kölcsonkönyvtár Boston Spa-ban 1961-ben.

1974-ben a British Library megalakulásával az NLLST-t a National Central Library-hez /Nemzeti Központi Könyvtár/ csatolták, amely még 1916-ban kezdte meg működését Londonban, mint az egyetemi hallgatók központi könyvtára /Central Library for Students, majd Boston Spa-ba került át mint a British Library Kölcsönző osztálya /British Library Lending Division - BLLD/.

A névváltozást /British Library Document Supply Centre [BLDSC]/ 1985-ben határozták el. Az intézmény tágas, vidéki környezetben helyezkedik el, 17 km-re Yorktól és Leedstől. A helyválasztást több szempont határozta meg: gazdasági szempontok /mert állami terület/, jó postai kapcsolatok Londen-nal és Edinburgh-gal, és a terjeszkedési lehetőség /jelenleg 24 hektárt foglal el/.

A gyűjtőkör rendkívül kiterjedt. Felöleli az összes tudományt, műszaki-mérnöki tudományokat, művészeteket, filozófiát, vallástudományt, zenetudományt, óriási jelentőségű a biomedicinális szférába tartozó gyűjtemény.

A központ arra törekszik, hogy megszerezzen minden folyóiratot, tekintet nélkül annak nyelvére, tematikájára, a megjelenés helyére. Gyakorlatilag minden európai folyóirattal rendelkeznek, és számottevő a japán, koreai és kínai folyóiratgyűjtemény. Országok szerint a brit és amerikai anyag 45 %-ot, a német 7 %-ot, a francia 4 %-ot, a holland 3,5 %-ot, a skandináv 3 %-ot tesz ki /ezek az adatok a kurrens folyóiratokra vonatkoznak/, de jelentős az ausztrál, kanadai, japán és szovjet anyag is. Megvesznek minden angol nyelvű monográfiát, a megjelenés helyétől függetlenül. Nem gyűjtenek tankönyveket, regényeket, népszerűsítő tudományos szakirodalmat. A folyóiratokat címük szerint betűrendben tárolják, az újabb monográfiákat szintén. Régebbi monográfiák korlátozott számban vannak, ezeket csak a szerzői katalógus alapján lehet megtalálni. Az 52 ezer kurrens folyóirathból közel 20.000 az orvostudomány, a pszichológia, az ápolástan, a fogászat területét öleli fel.

Tárolás

A Központ anyagának zöme hagyományos papírformában található, a raktári állványzat hossza több mint 150 km. A műszaki irodalom mikroformában tárolt, a régebbi irodalomról is mikroformátumu másolatokat készítenek, ha az eredetit nem tárolják. A Központ

tevékenyen részt vesz az ADONIS-programban. A program beindítását az ez tette szükségessé, hogy a nagyobb tudományos kiadókat nyugtalanította a dokumentációs központokon kívül folyó széles körű másolási tevékenység. A törvény, amely engedélyezte a cikkek egy-egy másolatát kutatómunkára vagy a magánkutatásra, jelentős bevételtől fosztotta meg a kiadókat, szükségessé vált a másolási munkák ellenőrzése és a bevételkiesés kompenzálása. Az optikai tárolás ötlete igen jól bevált. A program megvalósítását lehetővé tette a CD-ROM-ok kifejlesztése. A program 218 biológiai-orvostudományi folyóiratot fed. Ezekből a cikkek CD-ROM-ról képernyőn leihivhatók, vagy nagyteljesítményű lézermásolóval lemásolhatók.

Kölcsönző- és másolószolgálat

A BLDSC alapvető feladata más könyvtárak ellátása dokumentumokkal vagy azok másolatával, amelyeket azok nem tárolnak. A Központ működési elvei biztos, ésszerű és hatékony szolgáltatást biztosítanak. A Központ az Egyesült Királyság valamennyi könyvtárát ellátja kölcsöndokumentumokkal vagy azok másolataival. A jól szervezett könyvtár kisszámu személyzettel - titkárság, információs hivatal, telefonközpont, propagandista - az olyan hagyományos felhasználótól kezdve, mint az egyetemi könyvtár, mindent ellát. Az egyetlen kritérium, hogy magánszemélyek nem lehetnek a szolgáltatás felhasználói: olyan társaságnak vagy intézménynek a tagja lehet felhasználó, amely vállalja a felelősséget a kölcsönzött anyagért. A szolgáltatás bérmentesen kölcsönöz és ad másolatot 50 oldalig. Ha a felhasználónak nincs külön igénye, periodikákban megjelent cikkek esetén inkább másolatot küld, hogy csökkentse a polcokra való visszahelyezés idejét. Döntésükben mindig a felhasználó érdekeit tartják szem előtt, különösen a természettudományos anyagokat illetően; ha az adott folyóirat színes, mivel a rendelkezésre álló gépekkel csak fekete-fehér másolat készíthető, a folyóiratot kölcsönzik, amennyiben az ábrák fontosak a felhasználó számára. Minden dokumentum hozzáférhető kölcsönzés útján. Angliában a kért anyagokat ötvenes csomagban, ha a felhasználó úgy kívánja, kisebb, 20 dokumentumot tartalmazó csomagban küldik rendeltetési helyére. Az igények kielégítése állandó jelleggel 94 %-os. A dokumentumok 88 %-a a helyben tároltakból kerül ki, 6 %-át a központ maga is kölcsönzi az ország más könyvtáraiból.

Nemzetközi kölcsönzés

A BLDSC az Egyesült Királyság külföldi kölcsönzést és másolatküldést lebonyolító központja. A külföldi felhasználók kérésükkel ahhoz a könyvtárhoz fordulnak hazájukban, amely foglalkozik nemzetközi kölcsönzéssel. Mind a nemzetközi kölcsönzés, mind a másolatküldés díjtalan. 1986-1987-ben a Központ több mint 700.000 külföldi igényt elégitett ki.

Az Angliában megjelenő biomedicinális folyóiratokat itt indexelik az Index Medicus és a Medline számára!

A British Library következő részlege a Research and Development. Feladata a könyvtári és informatikai kutatások finanszírozása. Az egyéni kutatások és könyvtári kutatások céljára évi több mint 1 millió fonttal rendelkezik. Gondoskodik a kutatások eredményeinek terjesztéséről különböző publikációk, konferenciák, szemináriumok és bemutatók útján.

A teljesség kedvéért megemlítem a skóciai és a walesi nemzeti könyvtárat:

A National Library of Scotland központja Edinburgh-ban van, 1925-ben alapították. 1/2 millió példány nyomtatott anyaggal, és nagy kézirat-kollekcióval rendelkezik. Elsősorban referenz- és kutatókönyvtár feladatai vannak, természetesen különös figyelemmel a skóciai történelemre, irodalomra és kultúrára. 1974 óta, amióta beolvasztották a Scottish Central Library-be, a skóciai könyvtárközi kölcsönzés központja is.

A National Library of Wales 1907-ben létesült. A walesi és kelta irodalomra specializálódott. Több mint 3 millió nyomtatott dokumentummal rendelkezik. Központja Aberystwyth-ben van.

Az akadémiai könyvtárak

Ez gyűjtőfogalom: ide tartoznak az egyetemi könyvtárak, az un. politechnikai könyvtárak, a college-könyvtárak, és a különböző képesítést adó iskolák könyvtárai. Feladatuk az, hogy kielégítsék az oktatói és hallgatói gárda információs igényeit, ideértve a tájékoztatást, a kölcsönzést, könyvtárközi kölcsönzést.

Az egyetemi könyvtárak

Ezeket maguk az egyetemek tartják fenn, és tartják ellenőrzésük alatt. Főhatóságuk a Department of Education and Science, az anyagiakat az University Grants Committee biztosítja. Az egyetemek összkiadásainak 4,5%-át az egyetemi könyvtárak finanszírozása teszi ki. Az egyes egyetemi könyvtárak állományalakítási politikája az egyetemtől függ, a részletekbe az UGC nem szól bele!

Az Egyesült Királyságban 53 egyetem van, de az egyetemi könyvtárak száma ennél magasabb. Ugyanis néhány egyetem, így a londoni, oxfordi és a cambridge-i több könyvtárral rendelkezik. Így például a londoni egyetemnek 62 tagkönyvtára van. Az egyetemi könyvtárak összállománya 25 millió könyvtári egységre becsülhető, ami évente 2 és fél millióval gyarapszik. Az egyetemi könyvtárak többsége automatizálta az állománynyilvántartást, a katalogizálást. A szakmai felügyeletet a Standing Conference of National and University Libraries /SCONUL/ gyakorolja.

A polytechnikai könyvtárak

30 műszaki egyetem ill. főiskola van az Egyesült Királyságban. A könyvtárak száma intézményenként itt is változik. Az állomány kb. 10 millió, 67 ezer féle folyóirattal. Itt a felügyeletet az egyetemi könyvtáraknak megfelelő SCONUL helyett a COPOL /Council of Polytechnic Librarians/ gyakorolja.

Ezek a könyvtárak 10 vagy több órán keresztül tartanak nyitva hétköznap, egyébként rövidebb ideig. Állományuk - eltekintve a ritkaságnak számító kiadványoktól - nyílt polcokon van elhelyezve. Általában nagy épületekben kaptak helyet, tágas olvasótermekkel rendelkeznek. Szolgáltatásaik közé tartozik minden esetben a fotókópia-szolgálat, mikrofiskolvasás, könyvtári kölcsönzés, és - hangsúlyozom - általános az on-line hozzáférhetőségi lehetőség.

A college könyvtárak

Az Egyesült Királyságban 640 College működik, legtöbbjük a helyi hatóságok irányítása alatt és pénzügyi támogatása mellett. Tulnyomó többségük saját könyvtárral rendelkezik.

A teljesség kedvéért megemlítem az iskolai könyvtárakat. Ezeket a helyi hatóságok, kisebb részben magánintézmények tartják fenn. A kb. 30.000 iskolában 600 okleveles könyvtáros dolgozik, a többiben - tehát az iskolai könyvtárak tulnyomó többségében - ezt a feladatot a tanárok látják el. Ez Angliára és Wales-re vonatkozik, Skóciában jobb a helyzet, itt az iskolák 40 %-ában képzett könyvtárosok dolgoznak.

A nyilvános könyvtárak /Public Libraries/

Az Egyesült Királyságban légi hagyománya van a nyilvános hozzáférhetőségű könyvtáraknak. Az első ezekre vonatkozó Könyvtári Törvény 1850-ből származik. A nyilvános könyvtárak a helyi hatóságok ellenőrzésével működnek, tehát a megyei tanácsok /Councils of Counties/ és Nagy-London irányításával. Részben ugyanezek, részben a kormány biztosítja a működésükhöz szükséges anyagi fedezetet.

Az országban 167 nagy nyilvános könyvtár működik. Ezek a közkönyvtári gyűjtőkörbe tartozó anyagokat bárki számára díjtalanul kölcsönzik, illetve helybenolvasásra rendelkezésre bocsátják. A szerzeményezéssel kapcsolatos válogatás teljesen a könyvtárosok hatáskörébe tartozik, az adott pénzügyi keretek között. Számos kiadvánnyal rendelkeznek az etnikai kisebbségek nyelvén, nagybetűs kiadványokkal rövidlátók, Braille-írással könyvekkel vakok részére. Csekély térítés ellenében hanglemezeket, magnetofon-szalagokat is kölcsönöznek. Nagy súlyt fektetnek a referenz-szolgáltatásokra, szótárak, lexikonok beszerzésére. 67 nagy közkönyvtárban on-line-szolgálat működik, egy részükben teljesen díjtalanul. A regionális könyvtárak közvetítésével a BLDSC útján könyvtárközi kölcsönzéssel szinte minden kívánságot teljesíteni tudnak a világon megjelenő dokumentumok vonatkozásában.

Katalogizáláshoz általában az ETO-t használják. A könyvtárak 60 %-ában komputerizált katalógus van.

Szakkönyvtárak /Special Libraries/

Ezek olyan könyvtárak, illetve információs szolgálatok, melyek egy szakmára vagy szakmai csoportra specializálódtak, illetve egy szervezet speciális érdeklődését hivatottak kiszolgálni. Ezek

alapítói szakmai szervezetek, tudományos társaságok, minisztériumok, kutató testületek, bankok. Többségük az ipari és kereskedelmi szférában található.

A szakkönyvtárak a már említett akadémiai /egyetemi, polytechnikai, college és iskolai/, valamint közkönyvtáraktól nemcsak gyűjtőkörükben, hanem funkciójukban is különböznek. A hangsúly kevésbé van az állományalakításon, fő feladatuk a felhasználói igényeknek megfelelő aktív szolgáltatás. Tehát úgynevezett externális szolgáltatások, mint: on-line-irodalomkutatás, kérdések megválaszolása /faktográfiai tájékoztatás/, SDI-szolgáltatás. Gyűjtik a fenntartó szervezet belső használatra szánt anyagait, jelentéseit, publikálatlan, szürke irodalmát.

A szakkönyvtárak személyzete vagy könyvtárosokból, ill. információs szakemberekből /library training ill. training in information science/ vagy pedig igen gyakran az illető szakterület szakembereiből áll, akik pályafutásuk során könyvtárosokká, ill. információs szakemberekké váltak. A megfelelő angol terminológia az utóbbiakra: information scientists, information officers, information managers.

A speciális könyvtárak száma nem határozható meg pontosan éppen a definíciós problémák miatt; 2000-4000 között van. A személyzet egyes könyvtárakban 50 fölött van, de vannak egyszemélyes könyvtárak is. A legnagyobb szakkönyvtárak a vegyészeti, gyógyszerészeti és orvosi szektorban vannak.

Angliában a könyvtári és informatikai szférában a legjellemzőbb változás az utóbbi 10 évben az információs technológia robbanásszerű fejlődése. Előtérbe került a számítógépes rendszerek és szolgáltatások felhasználása, a gépesített szöveg- és adattárolás és -átvitel.

Néhány könyvtárban már 20 évvel ezelőtt számítógépes katalógizálást alkalmaztak. Kezdetben házi rekordformákat házi használatra. Jelenleg a British Library Bibliographic Services által készített UK MARC rekordokat széles körben használják katalógizálásra. A közkönyvtárak 60 %-ában, az egyetemi könyvtárak 91 %-ában, és az összes polytechnikai könyvtárban gépesített katalógust használnak.

Az on-line adatbázisok használata a 60-as évek végétől rohamosan nő. Az összes műszaki könyvtár, az egyetemi könyvtárak 84 %-a, a közkönyvtárak 39 %-a on-line-felhasználó.

A könyvtárosképzés és információs szakemberképzés terén többféle fokozat létezik. Ezeket nem mertem /azt hiszem, nem is nagyon lehet/ magyarra fordítani, ezért engedjék meg, hogy az angol eredetit használjam. Háromféle fokozat létezik:

1. Schools of library and information science.

16 ilyen "iskola" van különböző intézmények keretében, ezek a Library Association által elismert könyvtárosi képesítést adnak. A 16-ból 10-et az Institute of Information Scientists is jóváhagy. A képesítést adó intézmények közül 7 műszaki jellegű, 1-nek a College of Higher Education, 1-nek a Scottish Central Institution, 6-nak különböző egyetemek adnak otthont, míg egy független /a walesi könyvtárosi College keretében/.

2. Undergraduate Courses.

13 ilyen iskola van, ezek 3 évesek, és a következő képesítéseket adják:

BA/bachelor of Arts/, B.Sc. /Bachelor of Science/. Ezek baccalaureatust/ /legalsó egyetemi fokozatot/ jelentenek.

3. Postgraduate Courses.

Ezek a következő képesítéseket adják:

Diploma in Librarianship, Library and Information Studies, Information Management Studies, illetve: Master's Degrees in Librarianship, Information Science, Library and Information Studies, Archive Studies és Schools Librarianship. Ilyen képzés szinte minden egyetemen van, 1 évig vagy 2 szemeszterig tart, más területen már diplomát szerzetteknek, és akik ezenfelül legalább 1 évet könyvtárban vagy információs intézetben dolgoztak.

Végezetül az ebből a tanulmányutból is leszűrhető konzekvenciákat összefoglalva elmondhatjuk, hogy az angliai szakirodalmi információs rendszer /mint rendszer, tehát nem részle-

teiben/ számunkra is modellértékű lehet. Kiváló példája ugyanis a már meglévő, különböző indíttatású, különböző színvonalról induló és eltérő szervezeti, pénzügyi keretekben működő alrendszerek egységes, jól működő, harmonikus egésszé történő összehangolásának.

SPECIAL LITERATURE INFORMATION SERVICE IN ENGLAND

Tamás BORSY

The author had a 14-day study tour to England in September, 1988. His aim was to visit the British Library Document Supply Centre but he also visited several other institutes.

First, the great national library of the United Kingdom, the British Library is introduced. Its history and function are described, then the work of individual departments is specified. The British Library was established by the union of several great libraries in 1974 and became the greatest base of the British library system.

Its departments are the following:

- Humanities and Social Sciences
- Bibliographic Services
- Science, Technology and Industry
- Research and Development Department.

The British Library Document Supply Centre /BLDSC/ operates within the framework of Science, Technology and Industry. They receive 3 million requests yearly. In the article you can read about the collection interest of the institute, about storage, charging and reproduction service and you can get acquainted with the most important data, too. For the sake of completeness, the other two libraries of national function are also mentioned:

- National Library of Scotland /Edinburgh/
- National Library of Wales /Aberystwyth/

The article refers to academic libraries as well. It is a collective term comprising university libraries, the so-called polytechnical libraries, college libraries and school libraries giving different kinds of qualification.

Finally, the work of public libraries and special libraries is mentioned.

The explosion-like development of information technology in the last 10 years requires a high qualification of librarians and experts of information service. In England it happens in three steps.

Summarizing the consequences of the study tour, it can be concluded that nowadays language and political barriers are not so significant than differences in technology and capacity, the incompatibility of hardware and software and the absence of standardization.

The only way of achieving that the direct accessibility to the necessary documents should not be a luxury, is the information processing where the storage and delivery are carried out in co-operation according to demands. In carrying out this task, the English special information system plays an important role all over the world.

ADALÉKOK A REFERÁLÁS JÖVŐJÉNEK PROBLÉMAKÖRÉHEZ

KOLTAY Tibor

Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár
Budapest

Az Orvosi Könyvtáros hasábjain 1987-ben /1/ elkezdett gondolatokat szeretném most folytatni néhány kiegészítő megjegyzés erejéig. Azért szolgálak csupán adalékokkal, mert az ott vázolt alapgondolat, miszerint a referátum nem szorulhat ki hosszú távon az információszolgáltatásban betöltött helyéről, továbbra is igaz marad. Akkor is így van ez, ha például a biomedicina, az egészségügy és a szociális terület 348 adatbázisából 65 az elsődleges dokumentumok teljes szövegét tartalmazza /full text/.⁺

Mindez a világtrendekre érvényes, de a referáló szolgáltatásoknak a bennünket körülvevő világ realitásában talán még nagyobb a jelentősége.

A hazai valóságunkhoz közelálló realitás talaján állnak azok a szovjet kutatók /2/ is, akik abból indulnak ki, hogy az információs rendszerekben elsősorban a referátumok jelentik a keresés tárgyát, mivel az elsődleges dokumentumok teljes szövegének tárolása túl nagy memória-kapacitást igényelne és nagyon meglassítaná a keresést.

Ehhez - ismétlésként - hozzátehetjük, hogy az elsődleges dokumentum szövegéhez való hozzáférés, az abban való gépi keresés nem pótolja igazán a másodlagos dokumentumokat.

⁺ 1988. februárjában dr. Borsy Tamás lekérdezte a Cuadra /Directory of Databases/ adatbázisból, a nyilvánosan elérhető adatbázisok utmutatójából /Részletesebben ld. Az on-line szakirodalmi információkeresés kézikönyve. 3.rész. On-line elérhető adatbázisok katalógusa. Budapest: OMIKK, 1987./ a biomedicinális, egészségügyi és szociális tárgyú adatbázisokat. A lekérdezés nyomtatott eredménye alapján számoltam össze a "source /full text/" megjelölésű adatbázisokat. Nem vettem figyelembe azokat az adatbázisokat, amelyek nemcsak teljes szöveget tartalmaznak /"reference and source"/ és a nem, vagy csak részben szöveges adatbázisokat "Source /numeric/" v. "Source /textual-numeric/".

A referátumok jelentős részének géppel olvasható volta, azaz a referátumokat is tartalmazó számítógépes adatbázisok léte folytán a referátum funkciói közül nagyobb hangsúlyt kapott az információ-visszakereső jelleg. Ezt igazolja az a tény is, hogy az Index Medicusban nem találunk referátumokat, míg a Medline mintegy 50 %-osan referált /3/. A visszakereső jelleg megerősödéséhez járul hozzá a referátumok szövegében végezhető szabadszöveges /free-text/ keresés is /4/.

Mindez fontos a referálás jövője szempontjából is, ahogyan az sem elhanyagolható, hogy a referálási irányelveknek és instrukcióknak a jövőben fokozottan figyelembe kell majd venniük a szabadszöveges keresés lehetőségét és a referátumra nézve ebből adódó követelményeket. /4, 5/.

Ugyanakkor meggyőződésem, hogy továbbra is fenn kell maradnia a referátum azon típusának, amely arra hivatott, hogy az elsődleges dokumentumot helyettesítse és amelynek automatizált előállítása a közeljövőben nem várható.

A fentebb említett szovjet kutatócsoport, amelyet talán leginkább V.P. Leonov - több referálási kézikönyv szerzője - neve fémjelez, ugyanis az automatizálást tűzte ki maga elé célként. Még hozzá egy "korlátozott" jellegű automatizálást, gépi kivonatkészítést. Szándékosan használjuk itt a "kivonat" szót a "referátum" helyett, mert kísérleteik eredménye nem tud - a kutatók szándéka szerint sem - konkurrálni a hagyományos referátumokkal. Elsősorban nyelvi szempontból nem képes erre, de nemcsak az összefüggő szöveg kérdése fontos itt, hanem a funkcióé is. A kivonatok a visszakereső funkciót hivatottak betölteni.

A szövegelemzés kifinomult modelljei és módszerei - amelyek a szovjet kutatók szerint is hiányzanak ma még - nemcsak a nagyobb foku nyelvi "tetszetősség", hanem a funkció szempontjából is alapvetőek, hiszen a helyettesítő funkciót betöltő referátumok gépi előállításához nélkülözhetetlenek lennének.

Mivége tehát a "korlátozott" jellegű automatizálás?

A hagyományos-intellektuális módon készített referátumok jól megfelelnek a keresés megkívánta rövideg követelményének, de az elkészítésükhöz szükséges átfutási idő nagyon hosszú. A kivonatok

gyorsan, egyszerűen és olcsón állíthatók elő. Sajátos ellentmondás, hogy ezek előállítását géppel olvasható elsődleges dokumentumokra alapozzák. Ez az ellentmondás vélhetően úgy oldható fel, hogy a módszer széles körű elterjesztése esetén adatbázisban nem őriznék meg ezeket a szövegeket, csupán a kivonatok kerülnének oda be.

Az ismertetett kísérletet egy, az elsődleges dokumentumok szövegét is tartalmazó adatbázis alapján végezte a szovjet kutatócsoport, így nem kellett megoldaniuk a szövegek géprevitelének ma még sok fejtörést okozó problémáját és ezeket a szövegeket az eredmények értékelésében is hasznosíthatták.

A gépi kivonatkészítés a következő megfigyelésekre épül:

- az elsődleges dokumentum szövegéből könnyen kiemelhetők a tartalomnak a dokumentumot jellemző legfontosabb aspektusai: a probléma megoldásának ismert változata, problémafelvetés, célkitűzés, javasolt megoldás, a javasolt megoldás értékelése, a javasolt megoldás sajátosságai, eredmények, ajánlások, következtetések;

- az elsődleges dokumentum egy sor mondata változtatás nélkül kerül át a referátum szövegébe;

- az átkerült mondatok az elsődleges dokumentum valamely meghatározott aspektusát képviselik;

- az esetek többségében ezek a mondatok külső jelek, az alkalmazott nyelvi klisék /pl. Ennek következtében..., Javasolják, hogy... stb./ alapján felismerhetők;

- a másodlagos dokumentumokban széles körben alkalmazzák az elsődleges szövegek fejezet- alfejezetcímeit, alcímeit.

Erre épül az a hipotézis, amely szerint a szövegben található nyelvi klisék segítségével kivonatok készíthetők. Ehhez szótárt /tezauruszt/ készítettek. Ebben háromféle klisé-t különböztetnek meg:

1. A markerek olyan szavak és szókapcsolatok, amelyek az elsődleges dokumentum valamely aspektusát egyértelműen fejezik ki. Pl. "célkitűzés"-cél, célja; /Itt és a következőkben is az eredeti orosz nyelvi példákhoz hasonló, de a magyar nyelvben is helytálló példákat igyekszem adni, mivel az eredeti példák szószerinti fordításban - a két nyelv eltérő strukturája következtében - érthetetlenek lennének, vagy nem lennének helytállóak./

A markerek szótára alfabetikus sorrendben tartalmazza a szavakat, így a markerek magját /m./, a mag lexikai kiegészítőit /l.k./, a szinonimákat /sz./ és a szinonimáktól a mag felé mutató utalókat /6/. Lássunk egy - az eredeti analógiájára /7/ készült - mintát a szótárból. /A jobb érthetőség kedvéért zárójelben megadtam a szókapcsolat másik tagját is./

Aktuális

sz. Aktualitás

l.k. tesz /aktuálissá/

probléma /aktuális/

válik /aktuálissá/

Felmerül

- m. Kérdés

- m. Szükségesség

Feltesz

- m. Kérdés /kérdést/

Kérdés

l.k. felmerül

feltesz /kérdést/

A markerekkel szemben az indikátorok nem kötődnek egy-egy aspektushoz, hanem azokra a mondatokra mutatnak, amelyeknek a szerző a többenél nagyobb jelentőséget tulajdonított. Pl. kiemelésre kívánczik... Tartalmazhatnak összegzést is. Pl. Így..., Tehát... Következésképpen...

A konnektorok egyértelműen nyelvi kötőelemek: névmások és kötőszók.

Az "EXTRACT" kivonatkészítő rendszerben a terjedelem csökkentése érdekében rangsorba állították a figyelembe veendő aspektusokat és a szükséges mondatok számát meghatározó küszöbértékeket állítottak fel. Ha a számítógép a marker-, indikátor- és konnektor-szótár alapján megfelelő mondatot talál a rangsorban elől álló aspektusban, ezt kiválasztja. A küszöb azonban több mondat kiválasztását követeli meg. Ha az első aspektus alapján több mondatot talált a számítógép és ezek száma meghaladja a küszöbértéket, a kiválasztás befejeződik. Ha ezek száma alacsonyabb a küszöbnél, a sorban következő aspektust kezdi el vizsgálni, egészen addig, amíg a mondatok száma el nem éri, ill. meg nem haladja a küszöbértéket.

Egy-egy aspektus "felfedezésekor" a számítógép az összes oda-
tartozó mondatot átveszi, ezért a mondatok száma a kivonatban több
lehet a megadott küszöbnél.

Több aspektus visszatükrözésére is szükség lehet. A kivona-
tok visszakeresési jellemzőit vizsgáló kísérletben az aspektusok
rangsora a következő volt: következtetések, ajánlások, javasolt
megoldás.

A kísérletben a mondatok számára alsó-felső küszöbértékeket
adtak meg. Ez azt jelenti, hogy ha az első aspektus alapján talált
mondatok száma a küszöbérték alatt marad, a gép áttér a második as-
pektusra; ha ez az érték a felső küszöböt eléri, befejeződik a ki-
választás; ha a két küszöb közé esik, a következő aspektusra tér
át mindaddig, amíg el nem éri a felső küszöböt. Ha a mondatok össz-
száma meghaladná a felső küszöböt, az utolsóként vett aspektushoz
tartozó mondatok kiesnek.

A kísérletben két küszöb-párt alkalmaztak: 2-4 és 4-8.

236 folyóiratcikk teljes szövegén, kivonatán és a VINITI referáló
lapból vett referátumán 63 profil szerint végeztek információkere-
sést. 739 találat volt a teljes szövegek, 356 a referátumok, 292 a
2-4 küszöbű kivonatok, 355 a 4-8 küszöbűek alapján.

A pontosság és teljesség adatait a táblázat mutatja.

	P %	T %
Referátumok	58,7	88,5
2-4 kivonatok	47,0	86,6
4-8 kivonatok	55,0	83,4

Keresési jellemzőikben, nagy általánosságban nem maradnak el a ki-
vonatok a referátumoktól. A 4-8 küszöbű kivonatok azonban eléggé
terjedelmesek, míg a referátumok átlagterjedelméhez hasonló 2-4
küszöbű kivonatok esetén a pontosság jelentősen csökken.

IRODALOM

1. Koltay Tibor: A referálás jövőjéről. Az Orvosi Könyvtáros, 1987,
27, 1-2, 131-135.
2. Dobronravov I.Sz., Lahutyi D.G., Leonov V.P., Szergejeva N.E.:
Ob effektivnosztyi referatov-eksztraktov kak objektov infor-
macionnovo poiszka. NTI, sz. 2., 1988, 11, 35-38.

3. Bondar V.V., Melnyikova M.M., Usztyinova Z.Sz., Csornij A.I.:
Ob optimalnom objome referata v referatyivnih zszurnalah i
masinocsitajemih bazah dannih. NTI, sz.2., 1986, 8, 21-24.
4. Fidel R.: The possible effect of abstracting guidelines on
retrieval performance of free-text searching. Inf.Proc.Manag.,
1986, 22, 4, 309-316. Ismerteti: TMT, 1988, 35, 6-7, 298-300.
5. Fidel R.: Writing abstracts for free-text searching. J. Docum.
1986, 42, 1, 11-21.
6. Bljumenau D.I., Gengyina N.I., Dobronravov, I.Sz., Lahutyi D.G.,
Leonov V.P., Fjodorov E.B.: Formalizovannoje referirovanyije sz
iszipolzovanyijem szlovesznih klise /markerov/. NTI, sz.2.,
1981, 2, 16-20.
7. Gorkova V.I., Borohov E.A.: Referat v szisztymie naucsnoj kom-
munikacii. Napravlenyija szoversensztvovanyij lingviszticsseszkih
szstrukturnih haraktyerisztyik. Itogi nauki i tehnyiki.
Szer. Informatika, T.11., Moszkva: VINITI, 1987.

ADDITIONAL THOUGHTS TO THE PROBLEM OF THE FUTURE OF ABSTRACTING

Tibor KOLTAY

Despite the growing importance of full-text databases /from 348 databases in the field of biomedicine, health sciences and social care 65 contained full text of primary documents/ the main statement of the article "The future of abstracting" published by the author in No.1-2, 1987 of the "Orvosi Könyvtáros" predicting the survival of abstracting services, seems to be confirmed at least by a soviet experiment on automated abstracting. The abstracts, produce of the experiment are designed for retrieval. They represent a step forward in the cheap, quick automated production of abstracts, but they can not compete with the traditional abstracts as coherent texts, they are not designed to play the role of substitutes and they can not help to overcome the language barrier. By the possibility of free-text searching the importance of abstracts as tools of information retrieval has received more weight, nevertheless the substitute function must be maintained as a main goal of one type of abstracts.

=====

K Ü L F Ö L D I t a n u l m á n y u t a k

=====

A MOSZKVAI ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI KÖNYVTÁR

/Tanulmányut 1989. június 5-8./

BENICZKY Gáborné

Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár
Budapest

Moszkvában tett tanulmányutam célja az volt, hogy általános betekintést nyerjek a GCNMB /Országos Orvostudományi Könyvtár/ munkájába. Tekintettel arra, hogy Az Orvosi Könyvtárosban már jelent meg publikáció az OIK munkatársaitól 1983-ban /23,2,149-71.p., Benda M., Kominka L./, így csak azokat a tapasztalatokat ismertetem, amelyekről abban nem esett szó.

Szűkebb érdeklődési köröm a feldolgozó munka gépesítése volt.

Kijelölt kísérőm, a moszkvai Orvostudományi Információs Intézet munkatársa, Natasa Serebjanova már a repülőtéren várt, s megérkezésemről hazautazásomig segítségemre volt, kalauzolt a városban. Moszkva 10 milliós főváros, bonyolult közlekedéssel, többszintű, az egész várost behálózó metróvonalakkal, a nagyvárosi tömegközlekedés minden nehézségével. Csak érzékeltetésként említem, hogy a szállodámtól a legközelebb eső metróvégállomáshoz a 739.sz. autóbusszal /eleve ilyen magas szám! / kb. 15 megállónyi utvonalat kellett megtennem, majd 10 metróállomás után átszállni és egy másik metróvonalon utazni további 5 megállót. Ezután már gyalog lehetett elsétálni a könyvtárig, ami nem volt több 2-300 méternél, s ez ottani viszonylatban nem távolság. Tehát a kísérő nélkülözhetetlen, legalábbis első ut alkalmával.

A GCNMB impozáns, modern székház, szökőkutas parkok szomszédságában. Ott-tartózkodásom alatt végigvezettek az épületen, s az egyes munkafolyamatokat az osztályok vezetői ismertették. A tárgyalási nyelv az angol volt. Ahol az osztályvezető nem beszélt angolul, ott az intézet fordító-szolgálatának vezetője tolmácsolt oroszról angolra. /Legkönnyebb dolgom a számítógépes feldolgozásnál volt, ahol a munkatársak szinte mindegyike bírta az angol nyelvet./

Elsőként Sokolova Olga Mihailova, a gépesített információ feldolgozás vezetője fogadott, aki röviden ismertette az intézet történetét. A GCNMB-t 1919-ben alapították, így ebben az évben, októberben ünneplik fennállásuk 70. évfordulóját. Nagy Ünnepségsorozatra készülnek, számos vendéget várnak, a Szovjetunió valamennyi nagy könyvtárából hívnak résztvevőt /moszkvai Lenin könyvtár, leningrádi könyvtár stb./.

A jelenlegi székház 1978-ban épült, s nemcsak külsőségekben, funkciójában is az új benyomását kelti. Az intézmény az egészségügyi szakirodalmi információszolgáltatás korszerű bázisa.

Néhány meghatározó adat az intézetről:

Munkatársainak száma 308 fő.

Állományuk 3 millió könyvtári egység, ennek kb. fele orosz, fele nemzetközi szakirodalom. /Az orosz a hazai szakirodalmat jelenti, beleértve a köztársaságok saját nyelvén íródott anyagát is./ Külföldről mintegy 80 országból szerzik be az orvosi irodalmat. Éves gyarapodásuk könyvekből több mint 6000 kötet. A szakkönyveken, monográfiákon kívül gyűjtik a konferenciák anyagát, előadás-kivonatokat, disszertációkat és azok kivonatait, a nem publikált irodalmat, fordításokat, kéziratokat stb.

Az orvostudományi szakfolyóiratokból 2017 félét szereznek be külföldről, és ezenkívül számos referáló lapot is. A választékra utal, hogy pl. korunk rémisztő betegségéről, az AIDS-ről háromféle magazint járatnak az USA-ból.

Nemzetközi cseréjük igen élénk, kiterjedt kapcsolattal rendelkeznek, partnereik száma felsorolhatatlan. A legtöbb és leghasznosabb anyagot Angliából, USA-ból, Franciaországból és az NSZK-ből kapják. Számos országba küldik saját kiadványaikat, olyan országokba is, ahonnan megfelelő csere hiányában nem számíthatnak viszonzásra, pl. Korea, Afganisztán, Mongólia stb.

Kölcsönzőik száma évente 50.000, a könyvtárlátogatóké 370.000 fő.

Lévén az orvostudományi információ központja, számos rendezvényt készít elő az intézet. Rendszeresen szerveznek könyvtárismerető kirándulásokat a köztársaságok szakkönyvtárosai számára, melynek résztvevői megismerkedhetnek a hálózati központ munkájával, főleg a számítógépes feldolgozásra irányítva a programot.

A Szovjetunió különböző városaiban rendeznek kiállításokat hazai és külföldi könyvekből. Pl. ottjártamkor éppen az Elsevier Science Publishers képviselője kereste fel őket és ajánlott fel egy kiállításra alkalmas összeállítást saját kiadványaikból. Mintegy 50 féle könyvből válogathatnak előre küldött lista alapján, s a kiállítási anyag Moszkva után bejárja a Szovjetunió nagyobb városait is. Külön kedvezmény az Elseviertől, hogy a küldött könyvek árának csak a 45 %-át kell kifizetni.

Tudományos konferenciákat tartanak az orvosi könyvtárosok számára, speciális témakörökből, amelyekre nemcsak Moszkvából, hanem az ország minden részéből hívnak résztvevőket. Ezenkívül továbbképző tanfolyamokat is szerveznek.

Az intézet segíti az orvostanhallgatók szakirodalommal való ellátását, valamint az orvostudományi kutatási témákban érdekelt kutatók számára ideális feltételeket biztosít az elméleti felkészüléshez /kutatószobák/.

Az intézet számos kiadványt állít elő /pl. lelőhelyjegyzéket, gyarapodási jegyzéket, módszertani utmutatót stb./, hogy ezek szét-sugárzásával segítse a hálózathoz tartozó könyvtárak munkáját.

Az itt ismertetett adatokat, információkat Ponomarejova Nyina, a nemzetközi csere és szerzeményezési osztály vezetője, valamint Ludmilla Vasziljevna Fedotkina, a hálózati osztály vezetője szolgáltatta.

Programom befejező részeként a számítógépes információ-feldolgozást végző osztály munkájának megtekintése szerepelt. Az összkép: kellemes, hűvös szobák, korszerű gépek, tompa zaj, nyüzsgő emberek és éber tekintetek a terminálok előtt. IBM kompatibilis számítógépek, PHILIPS terminálok, laser printer, Matrix leprello.. A vezető többször is nyomatékosan megismételte, hogy itt minden "one-time processing", azaz a szerzeményezést követően minden dokumentum bibliográfiai adatait betáplálják a számítógépbe két nyelven, oroszul és angolul, és minden további produktum ebből az egyszerű feldolgozásból készül, különféle munkafázisok eredményeként. A munkát alapos nyelvi előkészítés előzi meg. A szovjet irodalmat, ha nem orosz nyelvű, hanem valamelyik köztársaság nyelvén íródott, akkor először oroszra, majd angolra kell lefordítani a címleírás-hoz. A külföldi kiadványoknál, ha nem angol nyelvű, akkor ugyancsak

angolra és oroszra is le kell fordítani ahhoz, hogy bevitelre alkalmas legyen. Minden hazai és külföldi dokumentumot egyaránt számítógépen dolgoznak fel. Több mint 20 személyi számítógép áll rendelkezésükre.

A feldolgozásnak három fázisa van:

- az első produktum a kártyaforma, amelyet a katalógus-építés céljaira használnak, valamint könyvkártyaként. A katalóguscédulákat Rota-printtel sokszorosítják;
- a második fázisban laser-printerrel dolgoznak, a Current Contents-hez hasonló szisztémával készülnek a válogatások. Orosz és angol nyelvű összeállításuk vannak, amelyeket a nemzetközi cserében is felhasználnak, külföldre küldenek belőle;
- un. visszanyerő szisztéma. A betáplált adatok sokrétű felhasználása. Pl.:
 - orvosi könyvek gyarapodási jegyzéke, havonta ki-nyomtatva könyvformátumban
 - új orvosi könyvek. Ajánló irodalom orvosok számára
 - orvosi disszertációk katalógusa
 - kurrens index a nem publikált dokumentumokról
 - kéziratokról készített összeállítás.

A könyvtári feldolgozáson kívül működik egy munkacsoport a számítástechnikai osztályon, akik az Egészségügyi Minisztérium részére un. becsléseket készítenek a várható morbiditási és mortalitási, ill. rokkantsági arányokról, az aktív dolgozók munkaképességének várható alakulásáról. Sok érdekes dolgot tapasztaltam ott is, s mivel érdekelt, megragadva a felajánlott lehetőséget, megismerkedtem az ő munkájukkal is.

Összegezve a GCNMB-ben látottakat, úgy érzem, tanulmányutam során hasznos tapasztalatokra tettem szert. A moszkvai kollégák szoros programot állítottak össze, de így legalább az idő rövidsége ellenére is sikerült mindent megtekinteni, amit tervbe vetünk.

NATIONAL MEDICAL LIBRARY, MOSCOW

/Study tour, June 5-8, 1989/

Agota BENICZKY

The objective of the study tour to Moscow was that the author should get an inside view into the work of GCNMB /National Medical Library/.

Her specific field of interest was the automation of data processing.

The institute was established in 1919, its present headquarters were built in 1978. This meant a revival not only in its external appearance but also in its function.

Some characteristic data about the institute:

It has 308 employees. Its collection amounts to 3 million library units, half of which is national and the other half is international special literature. The article gives further data concerning acquisitions, the international exchange of publications, the number of loans and the attendance of library. It is mentioned that the institute undertakes the task of other professional work /e.g. organization of scientific conferences and post-graduate courses, publication of methodological instructions/.

The final part of the program was a visit to the department performing computer information processing.

The institute made a good overall impression: the different phases of processing are performed under good technical conditions /IBM-compatible computer, PHILIPS terminal, laser printer/.

In addition to bibliographic processing, there is a team working on - the so-called - estimates on given topics for the Ministry of Health.

=====

H i r e k

=====

F. év július 2-4 között Debrecenben került sor a hálózat könyvtárosai és orvostanácsadói számára rendezett 16. tájértekeztetire, melyen mintegy 100 fő vett részt. A rendezvény házigazdája a Debreceni Orvostudományi Egyetem Kenézy Könyvtára volt. A konferencia sikeréhez nagymértékben hozzájárult a szakmai és egyéb programok kiváló megszervezése, melyért ezuton is köszönetet mondunk a Kenézy Könyvtár munkatársainak.

A tájértekeztet előadásainak teljes szövegét későbbi számunkban közöljük.

Ara: 60.- Ft

